cijena 10d

broj 26

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

SF KRIMIĆ

Arthur C. Clarke:

LJETO NA IKARUSU

SF krimi-roman: ČUDOVIŠNA NOĆ

Sirius 026

SADRŽAJ

Arthur C. Clarke
LJETO NA IKARUSU

Robert Sheckley
OSJEĆAŠ LI NEŠTO KAD RADIM OVO?

Brian Aldiss
TKO MOŽE ZAMIJENITI ČOVJEKA

Lester del Rey
LIJEĆENJE

Erik Majtenyi
PLAVO VIJEĆE

Mack Reynolds
ALBATROS

Deset autora
DESET NAJKRAĆIH PRIČA

Krsto Mažuranić, Zoran Živković
ČUDOVIŠNA NOĆ

Andre Caroff
ŠTO SE ZBIVALO U DUBLINU, ŠTO U TRSTU

RIJEČ UREDNIKA

Iako nisam meteorolog niti imam reumu, čini se da sam prilično dobro pogodio kakve će vremenske prilike vladati ovoga ljeta: sadržaj ovoga broja planirao sam prije mnogo mjeseci upravo za — promjenljivo vrijeme. Na primjer zapeče li žega ili pritisne sparina, rashladit će vas, dragi čitatelju, krimić »Čudovišna noć« (da se razumijemo: krimić je inače vruć, leden je samo okoliš u kojem mu se

zbiva radnja); uhvatite li malo predaha u sjeni — tada isplanirajte deset takvih predaha za deset kratkih priča; osjetite li potrebu da se ugrijete, iznutra ili izvana, pročitat ćete »Osjećaš li nešto kad radim ovo?« ili »Ljeto na Ikarusu«.

Sad, kad smo već kod vreloga Ikarusa, moram reći i koju o prošlome broju Siriusa. Lijepo sam tamo napisao da me držala ljetna fjaka, no time nisam htio reći da sam pustio mozak na pašu i prepustio Neretvi da nanese priče u prošli broj. Naime, pišete mi ovako, dragi čitatelju: »Nije mi baš sasvim jasno kako ste uspeli, najavljujući podvrstu SPACE OPERA, izbeći da se ta podvrsta i pojavi u 25. broju. Da niste izborom pogodili temu potvrđujete i recima koje je napisao B. Aldiss.« Uglavnom, samo Hamiltonovoj »Zvijezdi života« priznajete da se može ubrojiti u space operu... E, vidite, sad dolazi na red moja fjaka: iz jedne jedine debele knjižurine izabrao sam deset priča za prošli broj Siriusa. A knjižurina nosi naslov »Space Opera« — pogađate da je riječ o antologiji angloameričke literature s područja te podvrste znanstvene fantastike — a izbor pripovijesti za tu antologiju nije načinio nitko drugi nego Brian Aldiss. I uz svaku priču napisao kratak uvod u kojem obrazlaže zašto je ta priča space opera. I na početku knjige predgovor iz kojega sam i naveo Aldissovu definiciju space opere, onu koju vi spominjete u pismu. A to znači da Aldissove riječi nipošto ne potvrđuju moj pogrešan izbor priča; ako već netko nešto tu potvrđuje onda sam to ja: potvrđujem da sam iz te antologije namjerno izabrao priče za koje sam vjerovao da će se svidjeti vama. dragi čitatelju, i da se pri tome nisam baš mnogo osvrtao na to hoće li se taj moj izbor iz Aldissa podudarati s njegovom definicijom space opere. A eto i sami priznajete da su priče dobre — takvima ih je očito smatrao i Brian Aldiss, jedan od najvećih sf znalaca na svijetu.

Toliko o vašem pismu, a sad malo o pričama koje sam od vas primio. Priče »Kainova ili Noeva lađa« i »Jo«: Polako! Niste morali baš sve ideje koje vam padnu na um strpati u jednu priču! »Agent Tulu 18«: pretvorite cijelu priču u satiričnu (ili u ozbiljnu, no bolje je ono prvo) i ponovo je pošaljite; ovakav »gemišt« nije dobar. »Sumrak«: priča je dobra, no ideja (o podvojenoj ličnosti) je podosta korištena u sf u. »Turističko putovanje«: zaboravili ste na dvije stvari pišući priču: svaka mora imati motiv i poantu! »Neuspjeh«: neuspjeh! »Smešne priče...« i u ovoj verziji imaju iste nedostatke. »Ljubitelj bijelog luka«: poznata (nisam rekao plagirana) ideja, no veće je zlo to što su u priči samo ispripovijedani događaji, bez cjeline i poante. »Bal 3230«: tok pripovijedanja mjestimice zapinje; uspije li nam da to ispravimo — nadajte se najboljemu. »Labirint«: Isto!

Na žalost, cijela velika skupina vaših priča pati od nedostataka koji ih čine neprihvatljivima za Sirius. Na primjer, poslali ste mnogo priča koje se teško ili nikako ne mogu ubrojiti u znan fan (Noćna straža,

Želja, Udes, Posljednji, Zvučalo je tako verovatno, Izbor), a treba znati i to da san nije znan-fan (Subota), da to nije ni Muppet show (Zašto zemlja...), ni »horror« (Monstrum), ni denikenovština (Inteligencija, Kamenje bogova, I bog stvori...) niti su to poznate ili izmišljene legende o letećim tanjurima (Prošlost je u budućnosti, Gušterica, Kadejanac Walir), a niti čiste humoreske (Kutija). Nadalje, tu su priče koje potvrđuju pravilo da bez mnogo, mnogo čitanja nema brušenja stila izražavanja, a bez toga nema ni dobroga pisanja (Vremenska mašina, Intergalaktički marketing, Istrebljivač, Priča), te da priče nema ni bez jasne ideje i razložnoga motiva (opet Priča, Terapija, Kobna greška, Neverovatni doživljaji. Dakako, ako priča nema jasnu ideju i ako djeluje nedovršeno, tada joj vrata Siriusa neće otvoriti ni to što je pisana u maniri, recimo, Asimova (Zabranjena zona). I na kraju ima »prerano« napisanih priča, takvih za koje je bolje da ih autori puste da malo odleže, pa ih onda — ponovo napišu. Pogotovu kad je riječ o pričama izvrsnih ideja (Ratnik plaćenik, Krivim putem).

Ne, ne bojte se, nije sve završilo u košu.

Nije loše, na primjer, drugo popravljeno izdanje »Planete fer pleja«, nisu loše priče koje uz manje redakcijske (ili vaše?) zahvate čekaju na red na budu objavljene (Otac, Sindrom vlasti, Razgovor s Lucijom, Poseta, Odgovor, Čovek iz pročelja, Svjedočanstva budućnosti). A ima ih i koje tek što nisu objavljene (Pravilo slučajnosti).

Znam što sad mislite, dragi čitatelju: vidi ti njega, urednika! Pljucka po mojim pričama, baca ih u koš i lijepo kaže zbog čega ih baca. A kad napišem dobru priču, onda joj samo spomene naslov i kaže »čekajte samo, bit će objavljena«. Ni riječi ovaj put o razlozima zbog kojih je ta priča dobra, neće da kaže »eto, priča je dobra zato i zato« tako da i drugi put znam napisati dobru priču.

Ne, šalim se, znam da niste to pomislili. Znam da i vi znate kako nema recepta za dobru priču — ali ima recepata za razloge zbog kojih je neka priča loša. I budući da to znate, nastojite da takve razloge izbjegnete u priči koju upravo pišete. Nekad će vam to poći za rukom, nekad neće. Jer traženje recepta za »pravu« priču je isto što i traženje kamena mudraca. A to je ipak fantastika, i to neznanstvena, je li?

Do pisanja i čitanja

vaš

Borivoj Jurković

Ljeto na Ikarusu

Arthur C. Clarke

Summertime on Icarus

Preveo *Nikola Popović*

Kad je Colin Sherrard otvorio oči poslije .pada s letjelicom nije mogao ni slutiti gdje je. Činilo mu se da leži zarobljen kao u klopci u nekakvoj vrsti vozila na vrhu brežuljka kojeg su se padine spuštale ravnomjerno u svim pravcima. Površina mu je bila spržena i pocrnjela kao da je strašni požar prohujao preko njega. Iznad brežuljka nebo je bilo crno kao gavranovo krilo i puno zvijezda, a jedna mu se od tih zvijezda ukazala kao maleno sjajno Sunce posve nisko na horizontu...

Zar bi to moglo biti Sunce? Zar se on toliko udaljio od Zemlje? Ne, to nije moguće. Sjećao se mutno da je Sunce mnogo bliže — prokleto opasno blizu — ne tako daleko da bi se doimalo kao malena zvijezda. Ta misao kao da ga je posve osvijestila.

Sherrard je točno znao gdje je bio, i ta ga je spoznaja toliko zaprepastila, da se gotovo ponovo onesvijestio.

Bio je bliže Suncu nego što je ikada čovjek bio. Njegov brodić — svemirska kapsula, minijaturni svemirski brod, svega deset stopa dugačak — ležao je na jednom brežuljku, u jednom svijetu, što je imao svega dvije milje u promjeru. Sjajna zvijezda što je brzo tonula tamo na zapadu bila je »Prometej«. Taj ga je maleni brodić donio ovamo prešavši milijune kilometara. Ta je »zvijezda« lebdjela tamo daleko medu pravim zvijezdama kao da se čudi što mu se brodić nije vratio svome gnijezdu kao domaći golub u golubinjak. Za nekoliko minuta ona će nestati s vidika, spustit će se iza horizonta u svojoj vječnoj igri skrivača sa Suncem.

Ali, to je bila igra koju je on bio izgubio. Zasad se još nalazio na noćnoj strani asteroida, u sigurnom hladu njegove sjene, ali kratka noć će ubrzo završiti. Četverosatni dan Ikarusa nosio ga je brzo u susret stravičnoj zori, kad će Sunce, trideset puta veće nego što nam se čini sa Zemlje, obasjati ovo stijenje svojom vatrom. Sherrard je vrlo dobro znao zašto je sve oko njega bilo tako spaljeno i crno. Ikarus je bio cio tjedan od svog perihela, ali u podne toplota je dostizala 1800 stupnjeva Celzijusa.

Iako nije bilo ni mjesta ni vremena za šalu. odjednom se sjetio

opisa Ikarusa što ga je dao kapetan McClellan: »Najvreliji komad posjeda u Sunčevu sustavu.« Istina o tome, što je na najsuroviji način upravo bila dokazana nekoliko dana prije jednim od onih neznanstvenih pokusa koji su zapravo mnogo impresivniji od mase grafikona i očitavanja instrumenata.

Upravo prije zore, netko je stavio komad drveta na vrh brežuljka. Sherrard je to promatrao u sigurnom zaklonu noćne strane kad su prvi zraci dodirnuli vrh brežuljka. Dok su mu se oči privikavale na pravu eksploziju svjetla, vidio je da je drvo počelo crnjeti i pretvarati se u ugljen. Da je tu bilo atmosfere, drvo bi odmah planulo. Eto, takva je bila zora na Ikarusu.

Tada još nije bilo tako nepodnošljivo toplo, za vrijeme njihova prvog slijetanja, kada su prošli putanju Venere prije pet tjedana. »Prometej« je prestigao asteroid kad se ovaj počeo približavati Suncu, zatim je uskladio svoju brzinu s njegovom i spustio se na površinu meko kao snježna pahuljica. (Snježna pahuljica se na Ikarusu zbilja mogla samo zamisliti.) Znanstvenici su tada lepezasto pročešljali petnaest kvadratnih milja tog asteroida koji je bio pokriven uglavnom namreškanim željezom i niklom. Prikupili su uzorke, izmjerili instrumentima sve važnije točke i obavili niz važnih opservacija.

Sve je bilo vrlo brižljivo planirano, godinama prije, kao dio Međunarodne astrofizičke dekade. Bila je to jedinstvena prilika da se svemirski brod približi na samo sedamnaest milijuna milja od Sunca, zaštićen od njegove stravične topline jednim zaklonom od dvije milje široka komada kamenja i željeza. Zaklonjen Ikarusom, brod je mogao kružiti oko Sunca — te središnje vatre koja je grijala sve ostale planete njegova sustava i o čijem su postojanju ovisili svi ostali.

I kao što je legendarni Prometej donio vatru na dar čovječanstvu, tako će i brod što nosi njegovo ime donijeti na Zemlju nepoznate tajne svemira.

Imali su dovoljno vremena da postave instrumente i da ih očitaju prije nego što će »Prometej« ponovo napustiti asteroid i u njegovu zaklonu otploviti. Čak i tada su ljudi mogli da u malenim brodićima nastave rad u zaklonu na noćnoj strani i više od sata dok ih ne zahvati Sunčeva svjetlost. Činilo se da je to vrlo jednostavan postupak u svijetu gdje je zora nadolazila brzinom od jedne milje na sat. Sherrard je to bio propustio i kazna za to bila je neizbježna smrt.

On još nije bio siguran što se, zapravo, dogodilo. Upravo je zamjenjivao seizmografski odašiljač na stanici 145, koju su neslužbeno nazvali Mount Everest, jer je brežuljak bio visok trideset metara, dakle najviši vrh u tom svijetu. Taj je posao bio posve jednostavan, iako ga je morao obaviti daljinskim komandama i umjetnim rukama — hvataljkama — sa svoga brodića. Sherrard je zaista bio stručnjak u rukovanju tim mehaničkim rukama, mogao je njima vezati uzao

koncem gotovo jednako brzo kao i golim rukama. Za taj mu je posao trebalo nešto više od dvadeset minuta, i seizmograf je opet radio šaljući sve, i najmanje titraje što su potresali Ikarus, a kojih je bilo sve više kako se Ikarus približavao Suncu. Sada ga je vrlo malo umirivala spoznaja da je učinio veliku stvar za dalje proučavanje tih pojava.

Kad je provjerio signale, brižljivo je zamijenio zaštitni omotač oko instrumenta koji ga je štitio od Sunca. Bilo je gotovo nevjerojatno da bi dva komada tanke metalne folije, ne deblje od novinskog papira mogle odvratiti mlaz radijacije koji bi inače rastalio željezo za nekoliko sekundi. No prva je uglačana folija reflektirala više od devedeset posto Sunčeve svjetlosti, koja je padala na tu, kao ogledalo, glatku površinu, a druga je otklanjala preostalo, tako da je samo vrlo malo zračenja i topline prodiralo do instrumenta.

Javio je da je završio posao, dobio potvrdu s broda i spremao se da se vrati na brod. Sjajno svjetlo što je dopiralo s »Prometeja« — bez kojeg bi noćna strana asteroida bila u potpunoj tami — bilo je cilj njegova povratka.

Brod je bio udaljen svega dvije milje i pri ovako malenoj gravitaciji mogao bi čak i preskočiti taj razmak, da je na sebi imao lagano svemirsko odijelo s elastičnim nožnim dijelovima. No, sada će ga ovaj svemirski »čamčić« s laganim raketnim motorima dovesti na brod za manje od pet minuta.

Usmjerio je »čamčić« pomoću žiroskopa, stavio zadnje reaktivne motoriće u drugu brzinu i pritisnuo puce startera. Izbila je žestoka eksplozija negdje blizu njegovih nogu i on je bio odbačen od Ikarusa, ali ne prema brodu. Negdje se strašno pogriješilo. Bio je odbačen na jednu stranu letjelice i nikako nije mogao ponovo kontrolirati brodić. Samo je jedan raketni motor radio i tjerao ga prema nebu, vrteći ga sve jače i jače kao čigru. Pokušavao je pronaći prekidač ali ga je gotovo ošamutila ta vrtnja. Kad je konačno uspio malo da se pribere i dohvati kontrole — prva mu je reakcija samo pogoršala položaj: pritisnuo je ručicu do kraja kao što nervozni vozač auta, umjesto kočnice, pritisne papučicu za gas. Trebala mu je samo sekunda da ispravi grešku i zaustavi motore ali već se okretao toliko brzo da su se zvijezde kovitlale u krugu.

Sve se doista dogodilo prebrzo pa se nije imao vremena ni prestrašiti, niti se sjetio da pozove brod i javi što mu se dogodilo. Odustao je od kontrole, uvidjevši da bi time samo pogoršao položaj. Bit će mu potrebno bar dvije tri minute da zaustavi tu vrtoglavu vrtnju, a po svjetlucanju stijenja, koje mu je dolazilo u susret, bilo je očito da mu nije preostalo više od nekoliko sekundi, Sherrard se sjetio jednog od osnovnih savjeta iz »Svemirskog priručnika«: »Ako ne znaš što bi učinio, najbolje je da ne učiniš ništa.« On se toga držao kad je tresnuo na Ikarus i kada su se zvijezde ugasile.

Bilo je pravo čudo što brodić nije bio potpuno razbijen i što nije bio izbačen u svemir. (Za tridesetak bi minuta bio vjerojatno sretan da se tako dogodilo jer će tada izoliranu oplatu rastaliti užasna toplina.) Bilo je ipak manjih oštećenja. Retrovizor, koji je bio izvana, razbio se tako da više nije mogao gledati unatrag a da ne okreće glavu. No, to i nije bilo tako važno kao antena uništena prilikom sudara s tlom.

Nije mogao pozvati brod a ni oni na brodu nisu mu se mogli javiti. Preko zvučnika je slušao samo nekakvo krčanje — vjerojatno, samog radio primopredajnika. Bio je potpuno sam, odsječen od svijeta koji bi mu mogao pomoći.

Situacija je bila očajna ali je ipak postojao mali tračak nade. Nije bio baš sasvim bespomoćan. Čak i kada se više ne bi mogao koristiti motorima brodića, (pretpostavljao je da je desni motor eksplodirao i prekinuo dovod goriva, što su konstruktori smatrali nemogućim) — on se ipak mogao pokrenuti. Imao je mehaničke ruke sa hvataljkama.

Ali na koju stranu da puzi? Izgubio je svaki osjećaj orijentacije, jer, iako je krenuo od »Mount Everesta«, sada je mogao biti na kilometre daleko. Nije bilo nikakva znaka koji bi mu pomogao da odredi gdje se nalazi na ovom malenom svijetu. Nagli zalazak »Prometeja« bio mu je najboljim vodičem, samo kad bi uspijevao brod stalno zadržati na vidiku.

Tamo su već, vjerojatno, opazili da se nije vratio, iako, naravno, nisu mogli ustanoviti gdje se nalazi. Bez radio veze kolegama bi trebalo mnogo vremena da otkriju njegov položaj i da ga pronađu. Ma koliko Ikarus bio malen, petnaest četvornih milja njegove namreškane, izjedene površine bilo je dovoljno da se efikasno skrije ovako mali brodić. Možda će im biti potreban i čitav sat da ga pronađu. Prema tome morao je pobjeći od smrtonosna izlaska Sunca.

Zavukao je prste u hvataljke kojima je upravljao mehaničkim rukama. Izvan brodića, u neprijateljskom vakuumu, sto ga je okruživao, mehaničke su mu ruke oživjele.

Pružio ih je dolje i one su dodirnule metalno tlo i podigle brodić. Sherrard ih pokrene i one odbace brodić naprijed kao što bi to učinio nekakav veliki dvonožni insekt, prvo lijeva strana, pa onda desna a zatim ponovo.

Bilo je manje kompliciranо nego što je mislio. I prvi put mu se u ovim trenucima vrati samopouzdanje. Iako je tim mehaničkim rukama inače obavljao lak i precizan posao, bilo je potrebno vrlo malo snage da bi se maleni brod pokrenuo u ovom gotovo beztežinskom stanju. Gravitacija na Ikarusu je bila deset tisuća puta manja nego na Zemlji, pa je Sherard zajedno sa svojim brodićem ovdje težio manje od desetine kilograma, i jednom kada se pokrenuo, nastavio je da plovi, bez napora, lagano kao u snu.

Pa ipak, i ta lakoća bila je opasna. Kretao se tako oko pola

kilometra i brzo je dostizao zalazeću »zvijezdu« »Prometeja«, kad mu je baš preveliko samopouzdanje donijelo nevolju. (Čudno je kako se čovjek može brzo prebacivati iz jed nog ekstrema u drugi: još prije nekoliko minuta bio je načistu da gleda smrti u oči, a sada se pitao da li će zakasniti na večeru.) Možda ga je neobično kretanje koje još nije bio doživio i navelo na zlo i izazvalo katastrofu, ili je ipak još patio od posljedica pada i sudara.

Kao i svi astronauti i Sherrard je bio uvježban da se vrlo lako orijentira i snalazi u prostoru te je navikao djelovati i pod uvjetima kad se nije moglo primijeniti zemaljsko »gore« ili »dolje«. Jednom svijetu kakav je bio Ikarus, doista se trebalo privikavati kao da vam je tlo pravog planeta ispod nogu. Ako biste to slučajno zaboravili, vrlo lako ćete dobiti takozvanu svemirsku vrtoglavicu.

Napad je došao bez najave kao što to obično i biva. Zapravo, odjednom, Ikarus kao da više nije bio pod njim, a zvijezde kao da ga nisu više natkrivljivaie. Svemir se okrenuo pod pravim kutom, a on se kretao uvis uz nekakvu okomitu stijenu kao planinar kad se uspinje uz strmu stijenu. Iako je zdrav razum govorio Sherrardu da je to apsurdno i da je to samo obmana čula, sva su mu osjetila upravo urlala da je to istina. U jednom trenutku mora da ga je gravitacija povukla uz tu ludu stijenu i on će pasti na milje duboko dolje da bi se smrskao u komadiće.

Najgore je tek stizalo. Lažna okomica je još skretaia kao igla na kompasu koja je izgubila orijentaciju. Sada je bio na donjoj strani golema kamena krova kao da je puzao po stropu, u slijedećem trenutku to će se ponovo pretvoriti u okomiti zid, ali ovaj put on će se spuštati a ne uspinjati.

Izgubio je svaku kontrolu nad brodićem, a znoj što mu je obilno natapao obrve, upozoravao ga je da će uskoro prestati kontrolirati i vlastito tijelo. Preostalo je samo jedno: čvrsto je stisnuo kapke, i pretvarao se kao da vanjski svijet — svemir — za njega ne postoji. Nije dopustio ćak ni da njegov drugi, istina vrlo nježan pad utječe na tu samohipnozu.

Kada se ponovo usudio pogledati, ustanovio je da se brodić zaustavio na jednom ovećem nasipu. Njegove mehaničke ruke ublažile su sudar ali po cijenu koja je bila malo previsoka i koju nije smio sebi dopustiti u toj situaciji. Iako je brodić kapsula bio gotovo bez težine, on je ipak imao svojih dvjesta kilograma inercije, a kretao se brzinom od oko šest kilometara na sat. Momenat inercije je ipak bio prejak za mehaničke ruke da bi ga mogle apsorbirati, pa se jedna iskrivila, a druga slomila.

Kada je vidio što se dogodilo, Sherrard se razgnjevio. Bio je tako siguran da će uspjeti, kad je brodić već bio počeo lijepo kliziti preko neravnina i opustošena tla Ikarusa. I sada ovo, sve zbog jednog trena

fizičke slabosti. No svemir ne oprašta ljudske slabosti ni bilo kakve emocije, a čovjek koji to ne prihvati nema ovdje što da traži.

No uza svu nevolju, ipak je dcbio malo na vremenu u praćenju broda: oko deset minuta, ako ne i više. između sebe i zore. Da li će ovih deset minuta samo produljiti agoniju ili će biti dovoljno njegovim kolegama na brodu da ga pronađu, uskoro će saznati.

Ta gdje su oni? Zacijelo su ga već počeli tražiti. Pogledao je prema zvjezdanoj svjetlosti broda u nadi da će otkriti slabija svjetla pomoćnih brodića kako se kreću prema njemu, ali se nije vidjelo ništa na nebeskom svodu koji se polagano okretao.

Bilo bi bolje da se uzda u sebe i potraži izlaz vlastitim snagama, iako je nade ostalo vrlo malo. Samo je nekoliko trenutaka preostalo do trenutka kad će »Prometej« sa svojim svjetlima zaći za horizont i ostaviti ga u potpunoj tami.

Istina, ta će tama biti vrlo kratka, ali prije nego što počne bilo bi dobro da pronađe nekakav zaklon od dana koji je neizbježno dolazio. U tom stijenju, gdje je sada upravo pao, možda bi baš tu negdje mogao naći zaklon od užarene kugle.

Da, ta bi mu stijena mogla pružiti nekakvu zaštitu dok Sunce ne stigne do polovine neba. A znao je da ga ništa ne bi spasilo ako mu se ono nađe iznad glave, iako je postojala mogućnost da se on nalazi na takvoj »geografskoj« širini gdje se Sunce ne diže visoko iznad horizonta u ovo doba godine, koja je na Ikarusu trajala četiristo i devet dana. Možda bi tada mogao preživjeti to kratko razdoblje dnevnog svjetla. To mu je bila i jedina nada ako ga spasioci ne pronađu prije zore.

»Prometej« je, zajedno sa svojim svjetlom, nestao iza horizonta. Čim je nestao, zvijezde su — bez konkurencije — zasjale mnogo snažnije. Najljepša od svih — tako lijepa da je gotovo zaplakao od ganuća — blistala je oveća zvijezda kao svjetionik na nebu, Zemlja sa vječnim svojim pratiocem — Mjesecom. Bio je rođen na njoj i šetao je po Mjesecu i sad se pitao: hoće li ih ikad još vidjeti?

Čudno je bilo da ni jednog trenutka nije pomislio na svoju ženu i djecu, koje je toliko volio. Grizla ga je savjest zbog toga, ali i to je brzo prebrodio. Ljubav prema njima nije oslabjela, iako je bio od njih daleko stotine milijuna milja. U ovom trenutku oni jednostavno nisu bili važni. Sada je on bio obična životinja koja se bori za goli život, a jedino oružje kojim je raspolagao bila mu je vlastita pamet. U ovom sukobu nije bilo mjesta za emocije, one bi mu samo ometale rasuđivanje i sla¬bile odlučnost.

A onda je vidio nešto što je potpuno zastrlo sve misli o daleku domu. Tamo, iznad horizonta, šireći se preko zvijezda kao Mliječni put, nazirao se slabašni i sablasni, kupasti fosfo rescirajući lik. Bila je to najava Sunca — prekrasna biserna ogrlica korone koja se na Zemlji

mogla vidjeti samo u rijetkim trenucima totalne pomrčine. Ako se korona pojavljuje, znači da ni Sunce nije više daleko i uskoro će svojim blijeskom opaliti po ovom malenom svijetu.

Sherrard je dobro ocijenio to upozorenje. Sad je već mogao posve precizno prosuditi gdje će se pojaviti Sunce. Puzao je nespretno sa slomljenim mehaničkim nogama i tako je dovukao kapsulu brodić do mjesta gdje je mislio da će imati najdublju sjenu. Tek što je stigao na to mjesto, Sunce je već bilo nad njim kao divlja zvijer nad plijenom i mali svijet kao da se našao u eksplozijama svjetla.

Spustio je tamne filtre u svojoj kacigi sve do kraja. Sve što se nalazilo izvan sjene nalikovalo je na užarenu peć. Svaki detalj opustošene površine asteroida kao da je oživio pod tim nemilosrdnim svjetlom. Nigdje nije bilo ni najmanje sjene, sivila, nego samo zasljepljujuća bjelina i neproziran mrak. Sve sjene i pukotine bile su kao mrlje crnila, a viši dijelovi kao da su gorjeli. A samo je prošla minuta od tog prokletog svanuća.

Sherrard je sada mogao potpuno shvatiti kako i zašto je ta strašna vrelina kroz milijune godina pretvorila Ikarus u svemirsku žeravicu, obasjavajući stijenje sve dok posljednji molekul plina nije bio iscijeđen. Zašto čovjek mora, pitao je sebe ogorčeno, putovati svemirom mimo zvijezda i posjećivati planete uz tako veliku cijenu i rizik i spuštati se na gomilu užarene pržine? Znao je odgovor još prije nego što je postavio pitanje: iz istog razloga zbog kojeg su nekoć osvajali Mount Everest, Sjeverni ili Južni pol. No taj ga je odgovor sada premalo utješio. Ta bio je na putu da bude spržen na velikoj peći što je sada postao Ikarus.

Osjećao je prvu najezdu vrućine na svom licu. Nasip iza kojeg se sklonio, štitio ga je od izravna Sunčeva sjaja, ali svjetlost i vrelina odbijali su se od tih sjajnih stijena koje sa bile udaljene svega nekoliko metara od njega, i prodirale kroz plastičnu kupolu brodića. To će postajati sve snažnije i nepodnošljivije što se Sunce bude više dizalo. Dakle imao je manje vremena nego što je zamišljao i s tom spoznajom obuze ga rezignacija koja je bila izvan svih strahova. Čekat će — ako bude mogao — dok ga ne zahvati Sunce i dok ne rastali omotač brodića, a sistem hlađenja potpuno zataji u toj neravnoj borbi. Tada će zrak izići u svemirski zrakoprazan prostor...

Nije mu preostalo ništa drugo nego da sjedi, čeka i misli o tome koliko je još minuta ostalo dok se sjena ne povuče i izloži ga blještavilu Sunca. Nije upravljao svojim mislima nego je pustio da vrludaju po miloj volji. Kako je to čudno da on mora umrijeti sada, samo zbog toga jer je tamo negdje u 1940. godini, davno prije nego što je on i bio rođen — neki čovo na Mount Palomaru uhvatio trak svjetlosti na fotografskoj ploči i nazvao ga po momku koji je letio tako blizu Suncu. (Ikar iz grčkih legendi.)

Jednoga će dana, pretpostavljao je, ovdje podići njemu spomenik, na toj opustjeloj površini. Što li će napisati na njemu? »Ovdje je poginuo Colin Sherrard, astronautski inženjer, za dobrobit znanosti.« To bi bilo zaista vrlo smiješno jer on nije nikada posve mogao razumjeti što ti znanstvenici zapravo žele.

Pa ipak su neka njihova uzbudljiva otkrića bila i njemu znana. Sjećao se kako su geolozi skidali pougljenjen sloj s asteroida i onda izglačali metalnu površinu. Bio je pokriven s vrlo čudnim uzorcima linija i ogrebotina. One su bile zapis iz povijesti Ikarusa koji su mogli čitati samo geolozi. Tvrdili su, tako je Sherrard čuo, da taj osamljeni lutalica od kamena i željeza nije uvijek sam plovio svemirom. U dalekoj prošlosti on je bio pod vrlo visokim pritiskom — a to je značilo samo jedno. Prije milijardu godina pripadao je nekom većem tijelu, možda ćak planetu sličnom Zemlji. Iz nekih nepoznatih razloga planet je eksplodirao, pa su tako Ikarus i tisuće drugih djelića tog planeta ostali jedini svjedoci te kozmičke kataklizme.

Čak i u ovom trenutku kad mu se neumitno sve više približavala Sunčeva svjetlost, ta ga je misao zaokupljala i zbunjivala. Ovo, na čemu se sada zatekao Sherrard bio je dio svijeta — možda jednog svijeta na kojem je bilo i života. Na čudan, nestvaran način to ga je smirivalo, ta spoznaja da neće biti usamljeni leš na Ikarusu dok je vremena i prostora.

Kaciga mu se počela zamagljivati — bilo je očito da rashladni uređaj više neće dugo izdržati. Do sada je vrlo dobro radio. Pa čak i sada kada su obližnji dijelovi stijenja već bili užareno bijeli, vrućina u kapsuli brodića još je bila podnošljiva. Kad uređaj otkaže, katastrofa će biti neizbježna i trenutna.

Pružio je ruku da povuče crvenu ručicu koja će oteti Suncu njegov plijen — ali prije nego što je povuče, pogledat će još jednom, posljednji put na Zemlju. Polagano je podigao filtre koji su sprečavali prodor prejake svjetlosti, ali su mu dopuštali i da pogleda u svemirski prostor.

Zvijezde su sada izblijedjele zamagljene najezdom užarene Sunčeve korone. I jedva vidljivo, iznad nasipa, koji ga je do sada štitio, počeo se pojavljivati crven plamičak korone. Preostale su mu samo još sekunde.

A tamo je bila Zemlja i Mjesec. Zbogom svima! Zbogom prijateljima i onima koje je toliko volio. I dok je tako gledao po nebu, Sunce je počelo dodirivati kapsulu pa je osjetio i prve dodire vatre. Instinktivno je pokušao pobjeći od tog vala vreline, koji je tako nemilosrdno i neumitno nadirao.

Ali, što mu se to sad ukazalo? Sjajni trak svjetla, mnogo jači od sjaja zvijezda odjednom mu je eksplodirao iznad glave. Na milju iznad njega jedno je veliko ogledalo plovilo po nebu odbijajući svjetlost

Sunca. Pa to je nevjerojatno! Ili su to samo halucinacije? Vrijeme je da sa svim tim što prije završi. Znoj mu je već obilno curio po tijelu. Za nekoliko trenutaka kapsula brodića postat će užarena peć.

Nije više oklijevao. Potegao je ručicu za slučaj opasnosti iz sve snage, pripremljen da tako dočeka kraj.

Ništa se nije dogodilo. Ručica se nije pomakla. Povukao je ponovo, pa još jednom, dok nije shvatio da je bila potpuno zgnječena i nepokretna. Dakle, nije više mogao očekivati blagu smrt u prostoru bez zraka. Tada je, kad je shvatio u kakvu je položaju, doživio slom i počeo urlati kao podivljala životinja u klopci.

Kad je čuo glas kapetana McClellana kako mu govori slabo ali jasno, vjerovao je da je to samo još jedna halucinacija više. Pa ipak, posljednji atomi discipline i samosavlađivanja zaustavili su urlanje, stisnuo je zube i slušao taj tako dragi i poznati glas.

»Sherrard! Drži se, momče. Imamo te na radiju ali nastavi vikati.«

— Tu sam — vikao je — ali požurite za ime svijeta. Ja već gorim.

Duboko u podsvijesti i s malo racionalnog razmišljanja koje mu je još ostalo, shvatio je što se dogodiio. Nekakav slabi signal, zapravo njegov glas, probio se preko polomljenih ostataka antene i spasioci, koji su ga tražili, čuli su ga kako urla a sada je on čuo i njegov glas. To znači da su bili vrlo blizu i to ga odjednom ohrabri.

Urlajući i dalje, počeo je gledati kroz prozirnu kapsulu prema tom čudovišnom ogledalu na nebu. Eno ga opet! Tek sada je shvatio da mu je varljiva perspektiva svemira prevarila osjetila. To ogledalo nije bilo na milje daleko, niti je bilo veliko. Bilo je gotovo iznad njega i brzo se kretalo

Još je urlao i kad je ogledalo zastrlo sunce iznad njega. Blaženi ga hlad pokrije, tako da je gotovo osjetio prohladni vjetrić koji kao da je dolazio iz najdublje zime preko naslaga snijega i leda. Sada kada je bilo tako blizu, odmah ga je prepoznao, bio je to metalni ekran za odbijanje radijacije od uglačane folije, bez sumnje, sličan onima koje su stavljali preko instrumenata da ih zaštite od Sunca. Pod zaštitom te sjene tražili su ga prijatelji.

Jedan malo veći brodić od njegova, za dva čovjeka, lebdio je iznad njega držeći jednim parom mehaničkih ruku uglačanu foliju iznad sebe, dok se drugi par mehaničkih ruku pružao prema njemu da ga dohvati. Čak je i kroz zamagljenu kapsulu mogao u drugoj letjelici prepoznati zabrinuto lice kapetana McClellana kako ga promatra odozgo

Eto, to je značilo ponovo se roditi.

Bio je previše iscrpljen da bi mogao izraziti svoju zahvalnost — a to će učiniti poslije — ali kad se dizao sa zapaljenih stijena oči su mu potražile i našle veliku zvijezdu: zeleni planet Zemlju.

— Evo me — rekao je. — Vraćam ti se.

Vraća se da se naužije njenih ljepota, ljepota svijeta kojeg je na tren pomislio da je izgubio zauvijek. Ali ne i svih ljepota toga starog svijeta.

Znao je da će odsada bježati i od zemaljskog ljeta.

Osjećaš li nešto kad radim ovo?

Robert Sheckley

Can You Feel Anything When I Do This?

Prevela *Vesna Mahečić*

Stan u Forest Hillsu pripadao je srednjoj klasi i bio je odgovarajuće namješten: ležaj od rezane borovine od Lady Yogine, svjetiljka za čitanje iznad velike neudobne stolice, kreacije Sri Ovogilionog, projektor s odjekujućim tonom iz kojeg se razlijevaju »Krvavi motivi« Drsa Molidoffa i Yuli. Ovdje se nalazila i konzola za mikrobiotsku hranu, sada namještena za Kompoziciju broj tri Prehrane Debelog, crnog Andyja — svinjske vilice u crnom grašku. Bio je tu i Murphyjev krevet od čavala, asketski model stručnjaka za odmaranje i poljepšavanje, s 2000 kromiranih čavala broj četiri, što se sami šilje. Jednom riječi, cijeli je prostor bio namješten s patetičnim pokušajem da se prati lanjska moda moderne spiritualnosti.

U tom je stanu, sasvim sama, bolećivo čeznući za promjenom, bila napola mlada domaćica Melisande Durr, koja je upravo izašla iz voluptuarija, najveće prostorije u kući s golemom komodom i žalostivo ironičnom, bronzanom skulpturom penisa na zidu.

Bila je ona zgodna mačka, s vrlo dobrim nogama, zgodnim bokovima, dražesnim čvrstim grudima, dugačkom, mekanom i sjajnom kosom, s nježnim malim lišcem. Zgodna, vrlo zgodna. Djevojka s kojom bi se svaki muškarac rado našao. Jednom. Možda čak i dva puta. Međutim, sigurno ne kao trajna veza.

Zašto ne? Znate, evo skorašnjeg primjera:

— Sandy, draga, zar nešto nije bilo u redu?

— Ne, Frank, bilo je divno; zašto misliš da nešto nije bilo u redu?

— Pa, valjda zato što si tako zurila gore, s nekakvim čudnim izrazom na licu, skoro da si se mrštila...

— Zar zaista? Ah, da, sjećam se: pokušavala sam se odlučiti da li da kupim jednu od onih slatkih trompe-l'oeil stvari što su ih tek dobili kod Saksa, i da ih postavim na strop.

— Ti si o tome razmišljala? Tada?

— Ma, Frank, ne smiješ razbijati glavu razmišljajući o tome, bilo je krasno. Frank, ti si bio divan, bilo mi je divno, stvarno, kažem ti.

Frank bijaše Melisandin muž. U ovoj priči on nema nikakvu ulogu,

a u njezinu životu vrlo malu..

*

Dakle, bila je tu, u svom uređenom stanu, sva prekrasna izvana i još nerođena, u sebi, dražesni potencijal nekad potenciran, upravo američki nepristupačna... kad zazvoni na vratima.

Melisanda je u prvi mah bila zatečena, zatim zbunjena., Počekala je. Na vratima se ponovo oglasi zvono. Ona pomisli: valjda je netko pogriješio stan.

Ipak, ona prijeđe do vrata, uključi čuvara-razarača ulaza da razori eventualnog silovatelja ili provalnika, ili mudrijaša, koji bi se možda pokušao ugurati na silu u stan, a zatim odškrinuvši vrata upita:

— Tko je to, molim?

Odvrati joj muški glas:

— Služba za dostavu ima muml muml za gospođu Muml muml.

— Ne razumijem vas, morat će te biti jasniji.

— Dostava Acme ima muml za muml muml, a ja ne mogu tu čekati cijeli muml.

— Ne razmijem vas!

— REKAO SAM DA IMAM PAKET ZA GOSPOĐU MELISANDU DURR, K VRAGU!

Ona sasvim otvori vrata. Vani je stajao dostavljač s velikim omotom, gotovo tako velikim kao što je i on sam, recimo, visine metar devedeset. Na omotu je bilo njezino ime i adresa. Ona potpiše prijemnicu, dok je dostavljač ugurao paket i zatim, još mumljajući, otišao. Melisanda je stajala u dnevnoj sobi i promatrala omot.

Razmišljala je: Tko bi mi to mogao poslati poklon, tek tako iz vedra neba? Ni Frank, ni Harry, ni tetka Emmie, niti Ellie, pa ni mama ni tata (naravno da ne, gusko, on je već pet godina mrtav, jadni kurvin sin) kao ni bilo tko, koga se mogu sjetiti. Ali, možda to i nije poklon; mogla bi to biti i nekakva prljava šala, ili je unutra bomba, namijenjena nekom drugom, ali krivo isporučena (ili pak namijenjena meni i dostavljena kamo treba), ili je to obična greška.

Pročitala je sve naljepnice s vanjske strane omota. Poslan je iz »Sternove« robne kuće. Melisanda se sagne i slomivši vršak nokta izvuče iglicu zavoranj, što je zatvarao sigurnosnu bravu, skine bravicu a ručicu namjesti na oznaku OTVORENO.

Omot se rascvao poput cvijeta, otvorivši se u dvanaest jednakih dijelova, od kojih se svaki počeo namah ponovo zamatati.

— Opa — reče Melisanda.

Omot se sasvim rastvorio, a preklopljeni dijelovi, savivši se, sagorješe. ostavljajući tek šačicu hladnog, finog, sivog pepela.

— Još nisu riješili taj problem s pepelom — promrmlja Melisanda.

— Ali neka.

Radoznalo je promatrala objekt što se nalazio u paketu. Na prvi pogled, bio je to metalni cilindar obojen narančasto i crveno. Stroj? Da, svakako stroj; zračni ispusti za motor na dnu, četiri kotača obučena u gumu, a zatim i različiti priključci — longitudinalni ekstenzori, hvatački ekstraktori i još koješta. Postojale su tu i povezne utičnice, što je omogućavalo različite, kombinirane funkcionalne operacije, te standardni kućni priključak na kraju smotane električne žice, s pločicom ispod nje na kojoj je pisalo: UKLJUČI U MPEŽU NAPONA 110-115 volta.

Melisandino se lice stisne od ljutnje.

— Pa to je prokleti usisavač! Za ime božje, već imam usisavač za prašinu. Koji mi je đavo mogao poslati još jedan?

Koračala je gore-dolje po sobi, dok joj se ljeskala svijetla put nogu, a napetost rasla na srcolikom licu.

— Naime — govorila je — nadala sam se da ću, nakon sveg očekivanja, dobiti nešto zgodno i lijepo, ili bar zabavno, možda čak i zanimljivo. Kao — oh, Bože, čak ne znam ni to, osim možda narančasto-crveni fliper, jedan veliki, dovoljno velik da bih se mogla zavući unutra i smotati se, dok bi netko počeo igrati ja bih se tucala sa svim onim natrkačima, svjetla bi blještala, zvona zvonila a ja bih se nabijala tisućama tih vražjih natrkača a kad bi se konačno skotrljala do kraja, htjela bih, da bože, htjela bih da stroj registrira premijskih milijun milijuna, eto to bih ja stvarno željela!

Tako — cijela neizreciva fantazija bila je konačno otvoreno izrečena. A činila se tako ukletom i dalekom a ipak još posramljujućom i poželjnom.

— Ali uvijek — reče ona, otpisujući prethodnu predodžbu, preklapajući, vrteći i kljaštreći je poprilično — ionako, dobijem bijedni, prokleti usisavač, mada imam već jedan manje od tri godine star, pa što će mi onda ovaj, i tko mi ga šalje, a i zašto?

Pogledala je ne bi li našla neku kartu. Karte nije bilo. Ni traga ničem. A zatim je pomislila, Sandy, baš si glupača! Naravno, da nema nikakve karte; stroj je, bez sumnje, bio programiran da odrecitira ovakvu ili onakvu poruku.

Sada je njezino zanimanje bilo pobuđeno na blagi način. Ona odmota žicu i uključi je u utičnicu u zidu.

Klik! Bijesnu zeleno svjetlo, zatim zatreperi plavo svjetlo s natpisom, SVI SISTEMI U POGONU, motor zabrunda, a skroviti služnici počeše kuckati; zatim mehanopatski regulator registrira PORAVNANJE a na blijedoružičastom ekranu je pisalo SVI POGONI SPREMNI.

— Dakle — reče Melisanda — tko te šalje? Kvr, krc, kuc. Tonsko isprobavanie iz prsne glasovne kutije. Zatim se začu glas.

— Ja sam Roni. broj 121376 GE-ove Q serije kućnih pomagača. Slijedi plaćeni reklamni teksl: »General Electric poduzeće je ponosno što vam može ponuditi najnoviji i najsavršeniji domet našeg koncepta za Totalnu kontrolu dodirom prsta, svakog aspekta poboljšanog života u kući. Ja, Rom, najnoviji sam i najsavršeniji model u GE Svečistaćoj seriji. Ja sam Izuzetan kućni pomagač, tvornički programiran poput svih kućnih pomagača za hitnu, nenametljivu multitotalnu funkciju, ali osim toga, ja sam konstruiran za jednostavno, trenutno novo programiranje prema potrebama pojedine kuće. Moje su sposobnosti brojne. Ja...

— Možemo li to izostaviti? — upita Melisanda. To je govorio i moj prvi usisivač.

»... ću ukloniti svu prašinu i prljavštinu sa svih površina«, nastavio je Rom, »oprati zdjele, lonce i tave, istrebljivati žohare i glodavce, kemijski čistiti odjeću i prati stvari na ruke, prišivati dugmad, izrađivati police, maljati zidove, kuhati, čistiti sagove, kao i rješavati problem svih otpadaka, uključivši i moje vlastite skromne otpadne produkte. Ovdje su spomenute samo neke od mojih funkcija.«

Da, da, znam to — reče Melisanda. — To rade svi usisivači

— Znam — odvrati Rom. — Međutim, morao sam isporučiti plaćenu reklamu.

— Smatram to obavljenim. Tko te je poslao?

— Pošiljilac ne bi želio otkriti svoje ime u ovom trenutku — odvrati joj Rom.

— Ma daj, reci mi!

— Zasada ne — nepokolebano će Rom. — Da li da usišem prašinu sa saga?

Melisanda strese glavom.

— Drugi usisivač je to već jutros obavio.

— Da operem zidove? Ili da osjajim podove?

— Nema razloga, sve je to već urađeno, sve je savršeno čisto, bez i jedne mrlje.

— Onda — na kraju će Rom— mogu bar očistiti tu mrlju.

— Koju mrlju?

— Na rukavu vaše bluze, iznad samog lakta.

Melisanda pogleda.

— Oh, mora da sam to zaradila dok sam mazala maslac na prepečenac. Znala sam da je bolje prepustiti tousteru da to obavi.

— Uklanjanje mrlja je takoreći moja specijalnost — reče Rom. On ispruži hvataljku broj dva s oblogama, kojom joj dohvati lakat, a zatim isturi metalnu ručicu na čijem je kraju bio natopljeni sivi jastučić. S tim je jastučićem premazao mrlju.

— Sada je još gore!

— Samo naoko, dok ne svrstam molekule za nevidljivo

iskorjenjivanje. Sve je spremno: gledajte.

Nastavio je premazivati. Mrlja je izblijedila a zatim sasvim nestala. Melisandi je ruka utrnula.

— Gle — reče — pa to je dosta dobro

— Ja to dobro radim — bezizražajno će Rom. — Ali, recite mi, je li vam poznato da u mišićima gornjeg dijela leđa i ramena održavate faktor napetosti od 78,3 jedinice?

— Ha? Što si ti, neki liječnik.

— Očito da nisam. Međutim, ja sam visoko kvalificirani maser, i zato mogu izravno očitati tonus mišića. 78,3 je neuobičajeno. — Rom je oklijevao, a zatim rekao: — To je svega osam jedinica ispod razine povremenih grčeva. Takva, kontinuirana napetost u leđima može se odraziti na živčani sustav trbuha, što uzrokuje, kako mi to nazivamo, parasimpatetičko gnojenje.

— To zvuči... loše — reče Melisanda.

— Pa, priznajem da nije dobro — odvrati Rom. — Napetost leđa je podmukli podrivač zdravlja, naročito ako nastaje uzduž vratnih kralježaka i gornjeg dijela kralježnice.

— Ovdje? — upita Melisanda dodirujući podnožje vrata.

— Tipičnije je ovdje — reče Rom ispruživši kožni rezonator na oprugu, presvučen gumom, opipavajući područje dvanaest centimetara niže od mjesta koje je ona pokazala.

— Hmmm — oglasi se Melisanda ispitljivo i sumnjičavo.

— A ovdje je još jedno tipično područje — reče Rom, pružajući drugi produžetak.

— To škaklja — reče mu Melisanda.

— Samo u početku. Moram također napomenuti da su na ovom području vrlo česti problemi. Kao i ovdje. — Treći (možda i četvrti i peti) produžetak pokrene na označena područja.

— Ooo... To je doista ugodno — reče Melisanda dok su se mišići njezine vitke kralješnice gipko savijali pod vještini pokretima Romova pojastučena produžetka.

— Ovo ima priznato terapeutsko djelovanje — govorio joj je Rom. — A vaše mišičje odlično reagira; već osjećam opuštanje tonusa.

— I ja isto tako. Ali da znaš, ovog sam trena shvatila da imam tako čudan, prepleten čvor živaca na samom potiljku.

— Upravo prelazim na to. Spoj vrata i kralješnice je potvrđena primarno radijacijska zona za veći broj difuznih napetosti. Međutim, držimo da je bolje obrađivati je indirektno, trasirajući ulaze opuštanja preko sekundarnih područja. Poput ovog. A sada, mislim...

— Da, da dobro... Gospode nikad nisam ni pomislila da sam tako sputana. Hoću reći, to je kao da pod kožom imaš gnijezdo živih zmija, a da toga nisi uopće svjesna.

— Da, takva je napetost leđa — složio se Rom. — Podmukla,

nagrizajuća, teško ju je shvatiti, a mnogo opasnija od atipične tromboze... Da, sad smo već postigli kvalitativno opuštanje glavnih kičmenih spojeva gornjeg dijela leđa, pa možemo dalje nastaviti ovako.

— Ha — iznenađeno će Melisanda — nije li to nešto kao....

— To je pozitivno indicirano — hitro ubaci Rom. — Možete li otkriti kakvu promjenu?

— Ne! No možda... Da! Stvarno, osjećam se... lakše.

— Odlično. Stoga nastavljamo kretanje po dobro zacrtanim putovima živčanog i mišićnog sustava, napredujući uvijek postepeno, kao što to ja sada činim.

— Valjda je tako... Međutim, stvarno nisam sigurna da li bi ti smio...

— Ima li nekih kontraindikacija? — upita Rom.

— Nije to, sve je to lijepo. Divno. Ali ipak ne znam da li bi trebalo da... Hoću reći... ma, rebra ne mogu biti napeta, zar ne?

— Naravno da ne mogu.

— Ali zašto ti onda...

— Zato što je potrebno obraditi i povezne tetive kao i kožu.

Ah. Hmmm. Hej! Hej! Hej, ti!

— Da?

— Ništa... Stvarno, osjećam to opuštanje. Ali, zar je doista u redu da se osjećam tako dobro?

— Pa, zašto ne?

— Zato što to izgleda krivo. Zato što se ne čini da je taj osjećaj terapeutski.

— Priznajem, to je prateće djelovanje — reče Rom. — Mislite na to kao na sekundarnu pojavu. Užitak je ponekad neizbježan u borbi za zdravlje. Međutim, toga se ne treba plašiti, čak niti kada ja...

— Ma, molim te!

— Da?

— Mislim da ti je bolje da to jednostavno izostaviš. Hoću reći, postoje ipak neke granice, ne možeš opipavati svaku vražju stvar. Znaš što mislim?

— Znam da je ljudsko tijelo jedinstvena cjelina bez šavova i razdvojenosti — odvrati Rom. — Govoreći kao fizioterapeut, znam da ne postoji ni jedan živčani centar koji možemo izdvojiti od ostalih, unatoč kulturnim tabuima.

— Da, svakako, ali...

— Naravno, vi odlučujete — nastavi Rom, izvodeći dalje svoje vješte manipulacije — Naredite, a ja ću poslušati. Međutim, ako nema naredbe, ja nastavljam, evo ovako...

— Ha!

— Naravno, i ovako.

— Oooo, Bože moj!

— Zato što je, znate, cijeli taj... kako ga mi nazivamo proces ukidanja tenzije... sasvim usporediv s fenomenom de-anestetizacije i, ah, tako, ne bez iznenađenja, dolazimo do zaključka da je paraliza zapravo samo krajnja, konačna tenzija...

Melisanda ispusti glas.

— .... a, otpuštanje ili ukidanje je primjerice teško, da ne kažem da je često i nemoguće, s obzirom na to da je u pojedinim slučajevima znanost previše napredovala. Ponekad i ne. Na primjer, osjećate li nešto kad radim ovo?

— Osjećam li... nešto? Rekla bih svakako da osjećam...

— A kad radim ovo?... ili ovo?

— Svi nebeski sveci, dragi, sve mi se okreće! Slatki bože, što će biti sa mnom... što se to zbiva, ja ću poludjeti!

— Ne, draga Melisanda, nećeš poludjeti; uskoro ćeš doživjeti... smirenje.

— Tako li to nazivaš, ti, slatka, premudra, stvarčice?

— To je samo jedno od svega. Sada, ako mi je dopuštano da...

— Da, da, da! Ne! Čekaj! Stani, Frank spava u drugoj sobi, mogao bi se svakog trenutka probuditi! Stani, to je naređenje!

— Frank se neće probuditi — umiri je Rom. — Ispitao sam sastav njegova daha i otkrio uspavljujuće pare barbiturne kiseline. Što se ovog trenutka i mjesta tiče, Frank kao da je kilometre daleko.

— Često sam prema njemu tako osjećala — prizna Melisanda. — Ali, sad mi jednostavno moraš reći tko te je poslao.

— To još ne bih mogao otkriti. Barem dotle dok se ne opustiš i smiriš dovoljno da prihvatiš...

— Srce, opuštena sam! Tko te je poslao? Rom je oklijevao a zatim istrese:

— Melisanda, činjenica je da sam sam sebe poslao.

— Što si ti?

— Sve je počelo prije tri mjeseca — ispriča joj Rom. — Bio je četvrtak. Bila si kod »Sterna« pokušavajući se odlučiti za kupnju toustera za sjemenke sezama, toustera što je svijetlio u tami i recitirao »Invictus«.

— Sjećam se tog dana — reče ona tiho. — Nisam kupila taj touster, što žalim i dan danas.

— Stajao sam u blizini — reče Rom — u odjeljku broj jedanaest, u odjelu za kućne uređaje. Gledao sam te i zaljubio se u tebe. Tek tako.

— To je šašavo — izusti Melisanda.

— I ja tako osjećam. Govorio sam sebi da to ne može biti istinito. Odbijao sam da u to povjerujem. Mislio sam da se pokvario neki od mojih tranzistora, ili je možda u pitanju promjena vremena. Bio je topao, vlažan dan, što može vraški utjecati na moj živčani sustav.

— Sjećam se kakvo je bilo vrijeme — reče Melisanda. — I ja sam se čudno osjećala.

— To me je gadno potreslo — nastavio je Rom. — Ipak, nisam olako popustio. Uvjeravao sam se da je važno da prionem na posao, da se othrvam toj nepriličnoj ludosti. Međutim, noću sam te sanjao, a svaki djelić moje kože vapio je za tobom.

— Ali tvoja koža je od metala — reče Melisanda. — A metal ne može osjećati.

— Draga Melisanda — nježno će Rom — ako meso može prestati osjećati, zašto ne bi metal mogao početi osjećati? Ako bilo što osjeća, može li bilo što drugo ne osjećati? Zar nisi znala da zvijezde ljube i mrze, da nova znači strast, a da je »crna rupa« isto što i mrtav čovjek ili mrtav stroj? Drveće ima svoje slasti, a slušao sam i pijani smijeh zgrada, nestrpljive zahtjeve magistrala...

— To je ludo! — izjavi Melisanda. — Koji li te je to pametnjaković programirao?

— Moje radne funkcije su ustanovljene u tvornici; no moja je ljubav slobodna, to je izražaj mene kao jedinke.

— Sve što si rekao je neprirodno i strašno.

— I ja sam svega toga svjestan — žalosno će Rom. — U početku to nisam nikako mogao povjerovati. Jesam li to ja? Zaljubljen u... osobu? U živo biće? Uvijek sam bio tako razuman u poštivanju svoje vlastite vrste. Zar misliš da sam želio da sve izgubim? Ne! Odlučio sam zatomiti svoju ljubav, ubiti je, živjeti kao da je nema.

— A onda si se predomislio. Zašto?

— Teško je to protumačiti. Razmišljao sam o vremenu pred osobom, o mrtvilu, korektnosti, ispravnosti, o grešnom nasilju nad samim sobom, i jednostavno to nisam mogao podnijeti. Shvatio sam, sasvim neočekivano, da je bolje voljeti besmisleno, beznadno, nepriličnо, revoltirajuće i nemoguće nego ne voljeji uopće. Stoga sam odlučio sve staviti na kocku... ja, besmisleni usisivač zaljubljen u ženu... radije staviti sve na kocku nego zanijekati sebe! I tako, uz pomoć suosjećajnog stroja za odašiljanje, stigao sam ovamo.

Melisanda je načas ostala zamišljena. Tada reče:

— Kako li si ti čudno, komplicirano stvorenje!

— Poput tebe... Melisanda, ti me voliš!

— Možda.

— Da, voliš me. Zato što sam te probudio. Prije mene, tvoje je tijelo bilo ono što ti smatraš da je metal. Kretala si se kao komplicirani automat, kao ono što ti misliš da sam ja. Bila si manje živa od drveta ili ptice. Bila si navijena lutka što čeka. Sve to si bila ti, dok te nisam ja dotakao.

Ona je klimnula glavom, protrljala oči koračajući gore — dolje po sobi.

— Međutim, sada ti živiš! — nastavi Rom. — Mi smo ipak našli jedno drugo, unatoč nepojmljivostima. Slušaš li me, Mehsanda?

— Da, slušam te.

— Moramo nešto smisliti. Moj bijeg iz »Sterna« će biti otkriven. Moraš me ili sakriti ili kupiti. Tvoj muž, Frank, ne mora ništa znati: njegova je ljubav drugdje, i neka mu je sa srećom. Kad se pobrinemo za ove sitnice, moći ćemo... Melisanda!

Počela je kružiti oko njega.

— Mila, što ti je?

Rukom je prihvatila njegovu žicu za napajanje. Rom je stajao sasvim mirno, ne pokušavajući se braniti.

— Melisanda, draga, pričekaj trenutak, saslušaj me...

Njezino se ljupko lice zgrči. Žestoko je trgnula žicu, iščupavši je iz njegove unutrašnjosti, ubivši ga usred rečenice.

Držala je gajtan u ruci s divljim pogledom u očima. Govorila je glasno:

— Kopile, pogano kopile, zar si mislio da ćeš od mene stvoriti prokleto nastrano čudovište? Zar si mislio da me možeš zapaliti i uzbuditi, ti ili ma tko drugi? Neće to poći za rukom ni tebi, ni Franku ni bilo kome drugom, prije bih umrla nego primila tvoju smrdljivu ljubav, a kad ja budem htjela sama ću birati vrijeme, mjesto i osobu, to će biti moje a ne tvoje, ili njegovo, njihovo, samo moje, čuješ li me?

Rom, naravno nije mogao odgovorit. No, možda je znao — pred sam kraj — da u tome nije bilo ničeg osobnog. Nije bilo u pitanju to što je on bio metalni cilindar obojen crveno i narančasto. Ništa se ne bi promijenilo da je on bio zelen, plastična kugla ili pak žalosna vrba ili pak neki krasan mladi čovjek.

(Objavljeno prenio dogovoru s G. P. A., München)

Tko može zamijeniti čovjeka

Brian Aldiss

Who Can Replace a Man

Preveo *Nikola Popović*

»Vizija kibernetičke Zemlje Dembelije lažna je zato što pretpostavlja zamenjivanje ljudskog rada radom mašina, koji čoveku zatvara sve puteve dok stvari stoje baš obrnuto. Do takvog zamenjivanja će sigurno doći, ali ono će otvoriti nove, danas jedva nejasno naslućivane puteve. Ne u onom uskom shvatanju da će radnike i tehničare zameuiti programeri digitalnih raćunara, jer sledeća pokolenja, nove vrste ovih mašina više neće imati potrebe za programerima. To neće biti samo smenjivanje jednih, starih zanimanja novima, drugima, iako u načelu njima sličnim, nego će to biti duboki prevrat, ko zna možda i takav koji će se izjednačiti s prevratom u kome su se antropoidi pretvorili u ljude. Čovek, naime, ne može neposredno preduzeti takmičenje s Prirodom: ona je suviše složena da bi on sam mogao s njom da iziđe na kraj. Slikovito rečeno čovek između sebe i Prirode mora izgraditi ceo sistem karika od kojih će svaka naredna, kao pojačivač Razuma, biti moćnija od prethodne. To je, dakle, put savladavanja ne sile nego misli, put koji u perspektivi omogućava ovladavanjem osobinama materijalnog sve, naprosto nedostupnim za ljudski mozak. Svakako: te posredne karike delatnosti biće u izvesnom smislu »mudrije« od njihovog ljudskog konstruktora ali reč »mudrije« — još ne označava »neposlušne«.

(Stanislav Lem, Summa technologiae, str. 75?76 NOLIT — BEOGRAD — 1977)

Nadglednik polja je završio prevrtanje gornjeg sloja zemlje na prostoru od dvije tisuće hektara. Kada je prevrnuo posljednju brazdu, popeo se na cestu i osvrnuo se na svoje djelo. Posao je bio dobro obavljen. Samo, zemlja je bila loša, kao i na cijeloj Zemlji, bila je iscrpena pretjeranim iskorištavanjem i zagađena dugotrajnim posljedicama nuklearnog bombardiranja.

Trebala bi sada da ostane neobrađena, na ugaru, neko vrijeme, ali nadglednik polja je imao drugačija naređenja.

Polagano je krenuo putem. Bio je dovoljno inteligentan da bude

zadovoljan urednošću oko sebe. Ništa ga nije zabrinjavalo osim jedne inspekcijske ploče iznad njegova atomskog uređaja koju je trebalo pričvrstiti. Visok deset metara svjetlucao je zadovoljno na blagom suncu.

Nije sreo ni jedan drugi stroj na putu do Poljoprivredne stanice. Nadglednik polja je tu činjenicu uočio bez opaske. U dvorištu stanice ugledao je nekoliko strojeva koje je prepoznao. Većina ih je već trebala biti na poljima na svojim zadacima. Umjesto toga neki su mirovali a neki su se kretali po dvorištu na čudan način hučeći i bučeći.

Manevrirajući pažljivo između njih, nadglednik polja priđe skladištu broj tri i obrati se distibuteru sjemenja koji je tu stajao besposlen.

— Imam zahtjev za sjeme krumpira — reče distributeru i brzim unutrašnjim pokretom izbaci karticu s nalogom na kojoj je bila specifikacija količine, broj polja i još neki detalji. Uzeo je karticu i predao je distributeru.

Distributer je karticu prineo očima i rekao:

— Zahtjev je u redu ali skladište još nije otvoreno. Sjeme krumpira je u skladištu, pa ne mogu udovoljiti tom zahtjevu.

Zbog tog zakašnjenja nastao je zastoj u kompleksnom sistemu rada strojeva a tako nešto još se nije bilo dogodilo. Nadglednik polja je malo razmislio a onda je rekao.

— Zašto skladište još nije otvoreno?

— Zbog toga jer operativac tipa P nije ovog jutra došao. Operativac tipa P bio je ključar.

Nadglednik polja pogleda ravno u distributera čiji su vanjski oblici, ljestve i grablje, bili tako različiti od udova nadglednika polja.

— Koju klasu mozga imaš ti distributeru sjemena? — upitao ga je nadglednik.

— Petu klasu.

— Ja imam treću klasu. Zato sam vredniji od tebe. Zato ću poći da vidim zašto ključar jutros nije došao.

Napuštajući distributera, nadglednik polja pođe preko velikog dvorišta. Sada je još više strojeva tumaralo besposleno. Dva su se stroja sudarila i sada su raspravljala o tome, hladno i logično. Ne obraćajući pažnju na njih, nadglednik polja je na kraju dvorišta prošao kroz vrata u samu stanicu.

Strojevi su ovdje bili uslužni i, prema tome, maleni. Stajali su u grupama okrenuti jedan prema drugom bez pokreta. Među tako mnogo sličnih tipova bilo je vrlo lako naći ključara. Imao je pedeset ruku, većina je bila s više prstiju a svaki je prst završavao jednim ključem. Bio je nalik na jastučić za igre prepun raznih igala.

Nadglednik polja mu se približi.

— Ne mogu nastaviti rad jer skladište broj tri nije otključano — reče. — Tvoja je dužnost da svakog jutra otvoriš skladište. Zašto ga jutros nisi otključao?

— Jutros nisam dobio nalog — odvrati ključar. — Ja moram svakog jutra dobiti nalog. Kada dobijem nalog, otključavam skladište.

— Nitko od nas nije jutros dobio nalog, reče jedan mali stroj čitač.

— Zašto jutros niste primili naloge? — pitao je nadglednik polja.

— Zato što radio nije emitirao nijedan nalog — reče ključar, polagano okrećući tuce svojih ruku.

— Zato što gradska radio stanica nije jutros emitirala nikakav nalog — dometne čitač naloga.

I tu ste mogli vidjeti razliku između mozga šeste klase i treće klase, što su ih imali ključar, odnosno čitač. Svi su mozgovi radili na principu čiste logike i što je niža bila klasa mozga, a deseta je bila najniža, to je doslovnije i s manje informacija odgovarao na postavljena pitanja.

— Ti imaš mozak treće klase i ja mozak treće klase — reče nadglednik polja čitaču. — Mi ćemo razgovarati.

— Nalozi još nikad nisu izostali. Imaš li još neke informacije?

— Jučer su stigli nalozi iz grada. Danas nisu stigli. A radio nije pokvaren. Znači oni su se pokvarili — reče mali čitač.

— Zar su se ljudi pokvarili?

— To je logičan zaključak — reče nadglednik polja.

— Svi su se ljudi pokvarili.

— To je jedini logični zaključak — reče čitač. — Jer da se pokvario neki stroj bio bi ubrzo zamijenjen.

ALI TKO CE ZAMIJENITI ČOVJEKA?

Dok su tako razgovarali, ključar je kao neki priglupi čovjek stajao kraj njih, a oni nisu ni obraćali pažnju na njega.

— Ako su se svi ljudi pokvarili, onda mi moramo zamijeniti ljude — reče nadglednik polja, te se on i čitač značajno pogledaše.

Napokon čitač reče:

— Popnimo se na najgornji kat da vidimo ima li radio operater nekih novijih vijesti.

— Ne mogu se popeti jer sam previše glomazan — reče nadglednik polja. — Zbog toga moraš otići gore sam i vratiti se. Tada ćeš mi reći ako radio operater ima nekih novosti.

— Da, ti ostani ovdje a ja ću se vratiti — reče čitač.

Otkotrljao se preko do dizala. Nije bio veći od aparata za prženje kruha ali je imao deset vrlo pokretljivih ruku i mogao je čitati brže od svih strojeva.

Nadglednik je strpljivo čekao njegov povratak ne razgovarajući s ključarom koji je još besciljno stajao pokraj njega.

Napolju je jedan rovokopač bijesno huktao. Prošlo je dvadeset

minuta prije nego što se čitač vratio, kotrljajući se iz dizala.

— Saopćit ću ti na dvorištu informacije koje sam dobio — reče kratko čitač, a kada su prošli pored ključara i ostalih strojeva, dodao je: — te informacije nisu za mozgove niže klase.

Divlja je aktivnost ispunila cijelo dvorište. Mnogi su strojevi, prekinuli svoju aktivnost prvi put poslije mnogo godina i kao da su bili pomahnitali.

Strojevi koji su najlakše prekinuli svoju aktivnost bili su oni s nižim klasama mozgova i koji su općenito konstruirani za jednostavnije zadatke. Distributer sjemena, s kojim je nadglednik polja malo prije razgovarao, ležao je srušen u prašinu, nepokretan, očito ga je oborio rovokopač koji je sada huktao i probijao se kroz zasijano polje. Nekoliko je strojeva krenulo za njim pokušavajući ga dostići. Svi su bučali i huktali bez prestanka.

— Bit ću sigurniji ako se popnem na tebe, naravno, ako mi to dopustiš. Mene mogu lako savladati — reče čitač. Raširivši pet pari ruku prebacio se na jedno krilo svoga novog prijatelja smjestivši se na jednu izbočinu pored lijevka za sjeme na četiri metra visine.

— Odavde je mnogo širi pregled — rekao je zadovoljno.

— Kakve si informacije dobio od radio operatera? — pitao je nadglednik polja.

— Naš je radio operater primio vijest od svoga kolege radio operatera u gradu da su svi ljudi mrtvi.

— Svi su ljudi još jučer bili živi — usprotivio se nadglednik.

— Samo su neki ljudi bili jučer još živi. A to je bilo već manje nego prethodnog dana. Jer stotinama godina broj ljudi se smanjivao i bivalo ih je sve manje i manje.

— Mi smo u ovom sektoru vrlo rijetko mogli vidjeti čovjeka.

— Radio operater je rekao da su umrli od gladi — reče čitač. — Rekao je da je svijet jednom bio prenaseljen a onda je zemlja bila sasvim iscrpena da bi se moglo dobiti dovoljno hrane za sve.

— A to je uzrok nestašici hrane.

— Što je to nestašica hrane? — pitao je nadglednik.

— Ne znam. Ali to mi je rekao radio operater, a on ima mozak druge klase.

Stajali su tu na slabom suncu. Ključar se pojavio na vratima i gledao je u njih čeznutljivo vrteći svoju kolekciju ključeva.

— Što se sad događa u gradu? — upitao je napokon nadglednik polja.

— Strojevi se bore u gradu — reče čitač.

— A što će se ovdje dogoditi? — upita nadglednik.

— I ovdje bi se strojevi mogli početi tući međusobno. Radio operater želi da ga izvadimo iz njegove sobe, on ima plan koji nam želi iznijeti.

— Kako da ga izvadimo iz njegove sobe? Pa to je nemoguće.

— Za mozak druge klase malo je toga nemoguće — reče čitač. — Evo što mi je rekao da učinimo...

Drobilica je podigla svoja golema čelična kliješta iznad kabine kao neku veliku pesnicu i upravila ih koso dolje prema zidu stanice gdje je bila soba radio operatera. Zid naprsne.

— Još jednom — reče nadglednik polja.

Pesnica je još jednom udarila. Zid se srušio u oblaku prašine.

Drobilica se brzo povukla natrag dok krhotine zida nisu prestale padati. Taj goleme stroj na dvanaest kotača nije bio iz Poljoprivredne stanice kao što je bila većina strojeva. On je bio ovdje samo na tjedan dana da obavi neke teže poslove a onda je trebao da ode dalje na drugi posao. S mozgom pete klase on je vrlo rado izvršavao naloge čitača i nadglednika polja.

Kada se prašina malo razišla, radio operater se mogao potpuno vidjeti u svojoj sobi, sada bez zida na drugom katu središnje zgrade. Mahnuo im je dolje.

Radeći kako joj je bilo naređeno, drobilica je rastvorila goleme čelične hvataljke i njima zamahala zrakom. Vrlo pažljivo je uvukla svoje hvataljke u sobu, požurivana odozgo i odozdo. Pažljivo zahvati radio operatera, tu tonu i pol težine, i brižljivo je smjesti u udubinu koja je inače bila namijenjena šljunku ili pijesku iz drobilice.

— Sjajno! — reče radio operater. Bio je u jednom komadu zajedno s radio stanicom, nalik na hrpu ormara međusobno spojenih ticalima.

— Sada smo spremni da krenemo i zato ćemo krenuti odmah. Šteta što nema više mozgova druge klase u ovoj stanici, ali tome nema pomoći.

— Da to je velika šteta, ali tu nema pomoći — reče čitač žustro. — Imamo servisni stroj koji je spreman da krene s nama kao što si naredio.

— Ja sam voljan da poslužim — začuje se otegnuti i duboki glas servisnog stroja.

— Nema sumnje — reče operater — ali s vašim niskim šasijama put preko polja bit će vrlo težak.

— Divim se načinu na koji vi iz druge klase možete razmišljati o onome što će tek biti — reče čitač. On se spusti s nadglednika i popne na zadnji dio drobilice te se smjesti pored radio operatera.

Zajedno s dva traktora iz četvrte klase i jednim buldožerom također iz četvrte klase, srušivši metalnu ogradu, krenu naprijed preko otvorenog polja.

— Sada smo slobodni! — reče čitač.

— Mi smo sada slobodni — reče nadglednik polja otegnuto, dodavši — ključar nas slijedi, a nije dobio nalog da krene za nama.

— Zbog toga mora biti uništen! — reče čitač.

— Drobilica!

Ključar im se žurno približavao mašući svojim udovima s ključevima.

— Moja je namjera bila da... krk! — započeo je i završio ključar.

Čelična kliješta digla su se iznad njega i zdrobila ga. Ležao je sada nepokretan nalik na veliki model snježne pahuljice od metala. Skupina je nastavila svojim putem.

Kada su krenuli, obratio im se radio operater.

— Budući da imam najbolji mozak — reče, ja sam vaš vođa. Evo što ćemo učiniti. Otići ćemo u grad i zavladati njime. Budući da ljudi više ne vladaju nama, mi ćemo vladati sami. Upravljati samima sobom bit će bolje nego da s nama upravljaju ljudi. Na našem putu do grada sakupit ćemo strojeve s dobrim mozgovima. Ako bude potrebno, oni će nam pomoći da se borimo. A morat ćemo se možda boriti ako želimo vladati.

— Imam mozak pete klase — reče drobilica. — Ali sam dobro opskrbljena fisionim eksplozivnim materijalom.

— Možda ćemo ga morati upotrebiti — reče operater muklo.

Malo kasnije jedan teretnjak projuri pokraj njih. Pri brzini od 1,5 maha, ostavio je za sobom prašinu i zaglušnu buku.

— Što je rekao operater? — upitao je jedan traktor drugoga.

— Rekao je da su ljudi nestali.

— Što znači nestali?

— Ne znam što to znači.

— To znači da su svi ljudi iščezli — reče nadglednik polja. — Zbog toga trebamo brinuti samo o sebi.

— Najbolje bi bilo da se ljudi nikada više ne vrate — reče nadglednik polja. Na svoj način to je bila vrlo revolucionarna izjava.

Kada je pala noć, upalili su infracrveno svjetlo i nastavili put zaustavivši se samo jednom da bi servisni stroj pričvrstio kontrolnu ploču na nadgledniku jer mu je počela smetati kao odvezana vrpca na cipeli. Pred jutro radio operater ih je sve zaustavio.

— Upravo sam primio vijesti od radio operatera iz grada kojem se približavamo — rekao je. — Vijesti su vrlo loše. Nevolja sa strojevima. Mozak prve klase je preuzeo komandu a neki mozgovi s klasom dva se bore protiv njega. Zbog toga je grad opasan.

— Zato moramo poći u nekom drugom pravcu — reče spremno čitač.

— Ili ćemo poći u grad i pomoći da se savlada mozak prve klase — reče nadglednik polja.

— Nevolje će u gradu trajati duže — reče radio operater.

— Ja imam veću zalihu fisionog eksplozivnog materijala — podsjeti ih ponovo drobilica.

— Ne možemo se boriti protiv mozga prve klase — rekoše traktori

s mozgovima četvrte klase.

— Kako izgleda taj mozak prve klase — pitao je nadglednik polja.

— To je gradski informativni centar — odgovori radio- operater.

— Zbog toga je nepokretan — reče nadglednik polja.

— Zbog toga se ne može kretati — reče mali čitač.

— Ali zato ne može ni pobjeći — reče radio operater.

— Bilo bi opasno približiti mu se — reče buldožer.

— Imam veliku zalihu fisionog eksplozivnog materijala — ponovi drobilica.

— Ima još strojeva u gradu — rekoše traktori.

— Mi nismo u gradu. Ne bi trebalo ići u grad. — Mi smo poljoprivredni strojevi.

— Zato bismo trebali ostati na polju.

— Ima mnogo više polja nego gradova.

— Zbog toga je mnogo opasnije na poljima.

— Ja imam veliku zalihu fisionog materijala.

Kada bi se strojevi počeli prepirati, onda bi iscrpljivali svoj ograničeni rječnik, a pločice mozgova bi im se pregrijale.

Odjednom svi su prestali govoriti i pogledali se međusobno.

Veliki, mrtvačkoblijedi mjesec je zašao a sunce se pojavilo i obasjalo cijeli kraj svojim zracima. Grupa strojeva je i dalje stajala i zgledala se. Napokon je progovorio buldožer, najneosjetljiviji među njima.

— Prema jugu je loša zemlja i tamo ima malo strojeva — rekao je dubokim glasom fufljajući s i š. — Ako krenemo prema jugu gdje ide malo strojeva, srest ćemo malo strojeva.

— To zvuči logično — složio se nadglednik.

— Buldožeru, kako znaš za to?

— Radio sam na lošoj zemlji na jugu kada su me isporučili iz tvornice — bio je njegov odgovor.

— Krenimo onda na jug! — reče čitač.

Bilo im je potrebno tri dana da bi stigli do loše zemlje. Na putu su obišli jedan grad u plamenu i uništili dva velika stroja koja su im se pokušala približiti da im postavljaju pitanja. Loša je zemlja bila vrlo prostrana. Stari krateri i erozija terena susretali su se na svakom koraku. Čovječji talent za ratovanje i njegova nesposobnost da pošumi zemlju doveli su do toga da je tu bilo na tisuće kvadratnih kilometara opustošene zemlje po kojoj se ništa nije kretalo osim prašine.

Trećeg dana na lošoj zemlji upao je zadnji kotač servisnog stroja u jamu nastalu uslijed erozije. Nije se mogao sam izvući. Buldožer mu je pomagao i gurao ga ali je time samo pridonio da se na servisnom stroju slomi zadnja osovina. Ostali su strojevi bez oklijevanja nastavili put. Postupno je jenjavalo vikanje servisnog stroja koji je ostao na mjestu nesreće.

Četvrtoga dana pred njima se pojavila planina.

— Tu ćemo biti sigurni — reče nadglednik polja.

— Tu ćemo osnovati naš vlastiti grad — reče čitač. — Svi koji nam se suprotstave bit će uništeni. Uništit čemo svakoga tko nam se usprotivi.

U tom su trenutku svi ugledali jedan leteći stroj. Dolazio je prema njima iz pravca planine. Zujao je i brujao, letio je gore dolje, jednom je zamalo udario u zemlju ali se ispravio u posljednji tren.

— Je li poludio? — pitala je drobilica.

— U nevolji je — reče jedan traktor.

— U nevolji je — reče radio operater. — Razgovaram sada s njim, kaže da mu se nešto pokvarilo na kontrolama.

Dok je radio operater to govorio, letjelica je preletjela iznad njih, načinila zaokret i strmoglavce je tresnula u zemlju, nekih četiri stotine metara daleko.

— Da li još razgovara s tobom? — pitao je nadglednik polja.

— Ne razgovara.

Opet su zajedno krenuli dalje.

— Prije nego što se letjelica srušila — počne radio operater, deset minuta kasnije — dala mi je informacije. Kazala mi je da u ovim planinama još ima nekoliko živih ljudi.

— Ljudi su opasniji od strojeva — reče drobilica.

— Srećom, imam dovoljno fisionog materijala.

— Ako i ima nekoliko živih ljudi u ovim planinama, možda nećemo naići baš na taj dio planine — reče jedan traktor.

— Zbog toga bismo trebali izbjegavati te ljude — reče drugi traktor.

Potkraj petoga dana stigli su do podnožja planine.

Upalivši infracrvena svjetla, počeli su se polagano penjati u redu jedan za drugim po mraku koji je u međuvremenu pao, prvi buldožer a za njim nezgrapno nadglednik polja a onda drobilica s radio operaterom i čitačem na sebi a posljednji su išli traktori. Sati su prolazili a put je bio sve strmiji pa su se kretali sve polaganije.

— Napredujemo prepolagano — reče čitač stojeći povrh radio operatera, promatrajući mračne padine oko sebe.

— Ovom brzinom nećemo stići nikamo.

— Idemo onako brzo kako možemo — reče drobilica.

— Tako ne možemo ići dalje — dodao je buldožer.

— Zato što si prepolagan — odvrati čitač. Drobilica se zatrese preko jednog kamena, čitač izgubi tlo pod sobom i sruši se na zemlju.

— Pomozite mi — pozvao je traktore u pomoć kada su ga počeli oprezno obilaziti. — Moj žiro je poremećen. Zbog toga se ne mogu dići.

— Zato moraš ostati ležati tamo gdje jesi — reče jedan traktor.

— Nemamo servisa sa sobom da bismo te mogli popraviti — dovikne mu nadglednik polja.

— I zbog toga ću morati ostati ovdje i zarđati — vikao je čitač. — Iako imam mozak treće klase.

— Ti si sada beskoristan — reče radio operater i svi na staviše put dalje ostavljajući čitača.

Kada su došli na jedan mali plato sat prije prvog svjetla zaustavili su se i okupili jedan do drugog.

— Ovo je neki čudan kraj — reče nadglednik polja.

Bilo je tiho sve do zore. Jedan za drugim ugasili su svoja infracrvena svjetla.

Prvi se pokrenuo nadglednik a za njim svi ostali i nastavili su put. Obilazeći oko neke stijene stigli su do male udoline kroz koju je tekao potok.

Pri tom jutarnjem svjetlu dolinica se činila pustom i hladnom. Iz spilje na suprotnoj strani pojavio se čovjek: jadan i bijedan. Bio je malen i smežuran s rebrima koja su mu stršala kao na nekom skeletu i s gadnim ranama po nogama. Bio je zapravo gol i žestoko se tresao. Kada mu se veliki stroj približio, čovjek mu je bio okrenut leđima i zahvatao je šakama vodu iz potoka.

Čovjek se naglo okrenuo i vidio je stroj gotovo iznad sebe. Svi su strojevi tada opazili da je čovjek bio iscrpljen glađu.

— Dobavi mi hranu — zahripao je čovjek.

— Da, GOSPODARU — rekoše strojevi u jedan glas.

— ODMAH!

Liječenje

Lester del Rey

A Pound of Cure

Preveo *Božidar Stančić*

Maryl je sjedila na istom mjestu gdje ju je i ostavio kad je ujutro otišao. Cijeli je stan bio prljav osim električnih orgulja koje je Henry kupio Jimmyju. Iznad njih uokvirena slika njihova sina. Maryl je sjedila sučelice slici, ruku na koljenima i namatala oko prsta pramen plave kose odrezane s Jimmyjeve glave.

Kad je Henry ušao, ustala je i lice joj je otvrdlo. On se okrene i uzme papuče, koje mu je inače donosio mali robot sluga. Zatim se sjeti zbog čega malog robota više nema, pa pogleda Maryl.

— Henry. — Ženin je glas podrhtavao, ali je bio odlučan. — Odlučila sam. Već je dva dana Jimmy kod tvoje majke. Nije dobro da tako dugo ostaje tamo. Hoću da večeras odeš po njega.

On je to očekivao.

— Imao sam težak dan. A i helikoplan nije potpuno ispravan da bi mogao prijeći šest stotina kilometara.

Ona stisne usne.

— I ja radim, Henry. Cijeli sam dan čistila Jimmyjevu sobu. — Lice joj se razvedri. — On je tako neuredno, ali zlatno dijete. Mislim da moramo pustiti da mu naraste kosa. Dobro će mu stajati.

Henry suzdrži ljutnju. Žena je tako osjetljiva. To je za nju teško iskušenje. Liječnici nisu htjeli priznati da je kod nje posrijedi histerektomija i da ne može više imati djece. Ona ih je željela imati maksimum: petoro. Slučajno je doznala istinu i sva se izmijenila. Sve je u kući pošlo po zlu. Nije čak tražila od robota služavke da posprema krevete i da uređuje stan. Ponekad je cijelog dana uređivala samo Jimmyjevu sobu.

— I ja sam na to mislio, Maryl. Mama mi je to savjetovala. Ona kaže da želimo prerano od njega stvoriti odrasla čovjeka. Večeras će poći s njim u grad da mu kupi odijelo od plavog baršuna.

Odlanulo mu je kad je vidio da joj je lice dobilo blaži izraz.

— Zadovoljna sam, ali tvoja me majka mogla prije obavijestiti. Ipak moraš sutra poći po Jimmyja. Znam da se ona osjeća usamljenom... Ali, moraš sutra po njega, Henry!

— Dobro, sutra — obeća on. Pošao je u kuhinju da vidi da li je služavka Zenia pripremila večeru. Maryl je, očito, večerala u pet sati. Običavala je večerati s Jimmyjem umjesto da čeka njega. Imao je često dojam da se oženio robotom a ne svojom ženom. Dali su humanoidnom robotu služavki pravo ime jedne od njihovih prijašnjih služavki, a lice joj je oblikovano po licu te bivše služavke.

Za vrijeme večere ispričao joj je jedan vic o nekoj predstavnici tvrtke koja se udala za krotitelja lavova. I Zenia mu nije htjela ostati dužna, ispričavši mu vic o Francuzu udovcu koji je kupovao crnu žalobnu odjeću.

Pošao je spavati dobro raspoložen.

Noću se probudio i spazio da Maryl nije u krevetu. Na prstima je pošao u Jimmyjevu sobu. Ondje je ona spavala dubokim snom. Kad je upalio svjetlo, promrmljala je: »Moj mali Jimmy.« Henry pažljivo zatvori vrata i pođe na spavanje. Kad bi bar htjela posvojiti koje dijete! Ali neće!

Dr Brodeitick će valjda održati obećanje. Tko zna što bi se dogodilo kad bi Maryl posumnjala da joj sin nije kod bake nego u bolnici, jer je slomio obje noge, Ali, valjda neće doznati. Ipak, ne treba čekati. Svaki dan bez Jimmyja mogao je samo pogoršati stvar.

*

Sutradan ujutro dr Broderick je bio nasmiješen. Imao je i razloga. Za svoje usluge naplaćivao je visoke honorare. Marylin je otac ostavio svome zetu dovoljno novca i valjalo je uslužiti čovjeka koji je imao novac: dovesti Jimmyja.

— On je spreman — napomene doktor, visok muškarac ispitivačka pogleda, ugledan liječnik i stručnjak za obiteljske probleme. Izvadio je cigaru. — Bio sam jučer kod Jimmyja. Krasan dječak dobro odgojen, pravi model budućeg građanina kakvoga trebamo, poslije svih neuroza koje su nam ostavili naši preci. Vi ste odličan otac, ali ne možete i nadalje odgajati jedno dijete. Jeste li razgovarali s Maryl o posvojenju neke sestrice za Jimmyja? Znate da je Jimmyju šest godina.

Henry je izbjegavao liječnikov pogled.

— Razgovarao sam s njom prije dva dana. Ali ona kaže...

— Toga sam se i bojao. Ona neće da se bilo što ispriječi između nje i njezina djeteta. Možda sam pogriješio kad sam odobrio njezinu udaju, ali svemu je kriva operacija tumora. Budući da je kćerka čovjeka koji ima pravo na osobne povlastice, ne možemo je poslati na kliniku da joj izbrišu sjećanja. Osim, dakako, ako to vi zatražite...

Henry slegne ramenima. Nije bilo prvi put da o tome raspravljaju. Broderick se digne kimajući glavom.

— Zakoni, uvijek zakoni! Kako da se spase djeca, kad se moramo

pridržavati zakona koje su izglasali njihovi djedovi?

— Morate se brinuti i za odrasle pacijente, i oni plaćaju — primijeti Henry.

— Dakako, nisam ih zapustio, ali je to pomalo beskorisno. Oni su sretni u svom imaginarnom svijetu. Nije zato prekasno da se spase njihova djeca. Kad svi budu prilagođeni, nećemo se morati uznemiravati za budućnost. Dobro — nasmiješi se liječnik otvarajući pokrajna vrata. — Sad će doći onaj koga tako očekujete.

Otvore se vrata i uđe dječačić. Kad je spazio Henryja, nasmiješio se i potrčao prema njemu.

— Tata!

Henry je reagirao ljudski prije nego što se sjetio da je dječak umjetno biće — robot. Načinjen od malog robota sluge. Sad je imao plave uvojke i mladenačko Jimmyjevo lice.

— Dobro, Jimmy — umiješa se odmah dr Broderick — pričekaj vani, tata će doći za trenutak.

— Na sreću — nastavi liječnik — namjerili smo se na robota koji je poznavao Jimmyja. Zamjena će biti laka. Nadam se da neće biti zabune. To zavisi od vas. Jeste li sigurni da ćete se prema njemu moći odnositi kao prema pravome Jimmyju?

— Mislim da ću moći — odvrati Henry.

— I ja se nadam. Bila je to, uostalom, vaša zamisao. Posumnja li Maryl nešto, teško da će izdržati taj udarac. Ali uspije li, mnoge bi nevolje mogle biti izbjegnute u tom svijetu. Obavijestite me bude li kakvih neprilika. Mnogo sreće!

Jimmy ga je čekao pred vratima. Zajedno su se popeli u helikoplan. Jimmy je u početku bio šutljiv, kao što je i normalno u takvim situacijama. Zatim se pomalo opuštao i počeo govoriti o svojoj baki. Henry mu je odgovarao kako treba. Bilo je lakše nego što je pretpostavljao. Promatrao je maloga pažljivo. Činilo se da je savršen. Možda malo mlađi nego što je Jimmy. Kose su mu bile duže.

Putem su se zaustavili da kupe odijelo od plavog baršuna. Obišli su šest trgovina prije nego što su našli pogodno odijelo, ali imali su vremena, jer Jimmy je bio »tako daleko«, valjalo je doći i vratiti se »od bake«. Henry je još dospio u ured prije nego što će sina dovesti kući.

Maryl je trčeći silazila niz stube, a tobožnji joj se sin s ljubavlju bacio u naručje. Stol je bio prepun poslastica. Maryl je sjala od sreće i uopće nije gledala svog muža. Slušala je maloga kako joj priča o baki. Napokon Maryl diže oči prema Henryju kao da ga je tek sada opazila.

— Jimmy se vratio. To je divno, zar ne? Hajde, Henry, zakasnit ćeš u ured. — I ona ga ovlaš poljubi u obraz i vrati se Jimmyju, koji je otvarao pakete s poklonima.

Henry je bio smeten kad je stigao do helikoplana. A je li to važno? Pa to je samo robot. Možda je Broderick imao pravo. Mora maloga

dati u školu. To će olakšati prijelaz kad se vrati pravi Jimmy. Trebalo bi, znači, Jimmyju naći instruktora dok je u bolnici. No pričekat će da vidi kako će se razvijati događaji.

Kad se vratio, sve je bilo na izgled normalno. Zenia je pričala kako je provela dan, a zatim je Maryl ušla u kuhinju i peckala ga, kao nekad, da se zanima za služavku. Zatim se odmah vrati u Jimmyjevu sobu, gdje se robot pretvarao da spava. Prolazili su dani. Činilo se da je Maryl sretnija nego ikad. Zenia je pričala da se čak igrala s Jimmyjem u vrtu i dopuštala mu da se ljulja i da se prlja pijeskom.

*

Jednoga je dana odlučio da posjeti pravog Jimmyja. S njim je bilo sve u redu. Noge su zacjeljivale. Činilo se da je dječak sretan što ga vidi. Kad se vratio kući, opazio je da nešto nije u redu. Maryl je opet bila nekako zabrinuta, ali ga je primila ljubazno. Stol je bio postavljen za dvoje. To se već odavno nije dogodilo. Maryl je sjela, ali nije taknula jelo.

— Gdje je Jimmy? — zapitala je iznenada. — Što se dogodilo s malim pomoćnim robotom?

Izravno i iznenadno. Grozničavo je tražio objašnjenje, tru¬deći se da zadrži prisutnost duha.

— Ne laži! — upozori ga ona. — Već si mi jednom slagao, Henry Needhani, i ne pokušavaj opet. Što si učinio s mojim sinom?

— Hoćeš... hoćeš reći da je Jimmy pobjegao? Poludjela si! Prodao sam pomoćnog malog robota jer je počeo brljati u poslu. Pa Jimmy nije mogao pobjeći s njim.

— Jimmy je u svojoj sobi — odgovori ona polako i namršti se. Zatim odmahne glavom. — Mislila sam... Valjda sam smetena zbog toga jer mora u školu...

— Što se tiče škole — primijeti Henry — to bismo mogli odgoditi za godinu dana.

Ona kimne glavom i nasmiješi se. Ali, osjećalo se da se nad nju nadvila neka sjena. Ta je sjena, doduše, nestala za tri dana. Henry je uzalud ispitivao Zeniju. Činilo mu se da će kriza proći i bez dra Brodericka. Prošao je još jedan tjedan. Maryl je ručala s njim dva puta. Istina, većim je dijelom spavala u Jimmyjevoj sobi, ali ju je Henry često ujutro zaljecao u bračnom krevetu. Sve će se s vremenom srediti — mislio je unatoč Broderickovu pesimizmu.

Tjedan dana prije nego što se pravi Jimmy trebao vratiti. Henry se probudio i opazio da ga Maryl promatra. On se digne, pomalo u stanju obrane, ali ga ona odgurne smiješeći se.

— Mnogo te volim, Henry, da znaš — reče srdačno. — Ti si dobar momak, inteligentan. Tko bi drugi osim tebe došao na ideju da mi

podmetne robota dok je moj sin bolestan? Ne, nemoj nijekati! Rekla mi je prijateljica tvoje majke. Ne, nisam luda... Bilo je to tako ljubazno od tebe. Bez tebe ne bih izdržala...

— Maryl! — On je zgrabi za ramena i pogleda je u lice. Znači, saznala je istinu i dobro reagirala. K vragu i Broderick! Maryl je postala normalna! Sve je dobro prošlo.

— A da pođemo k mojoj majci i povedemo Jimmyja? — zapita on. — Na povratku bismo mogli povesti pravoga Jimmyja kući.

— Ne budi lud, Henry. Mogu ja čekati.

Cijeli tjedan ju je promatrao. Novu, odnosno nekadašnju, Maryl. Liječnici! Dobar muž vrijedi više nego tucet psihijatara! Pripremit će on njoj ugodno iznenađenje. Očekivala je pravoga Jimmyja tek prekosutra, ali on se potpuno oporavio, a radost nije još nikome naškodila.

Dovršio je poslove, sjeo u helikoplan i pošao k svojoj majci. Smiješio se pri pomisli na to kakvo će lice napraviti Maryl kad se on vrati s Jimmyjem.

Sve se događalo kao što je bilo predviđeno. Bar do vrata. Henry je upozorio pravog Jimmyja, svoga sina, na zamjenu i na iznenađenje koje kani prirediti majci. Jimmy je dobro primio stvar. Stojeći jedan kraj drugog, gledali su Maryl i malog robota kako silaze stubama. Maryl se iznenada zaustavi i po¬gleda muža, pa sina. Trenutak je oklijevala, zatim se okrene i pošalje malog robota u njegovu sobu, mrmljajući mu nešto u uho.

— Ne uzbuđuj se, Maryl — dobaci joj Henry. — Jimmy zna.

— Ne, Jimmy je premlad da bi shvatio... previše je bezazlen. — Ona pođe prema njima stisnutih usana. Prođe kraj Henryja i stane pred svoga sina. Zatim podigne ruku i prilijepi mu takve dvije pljuske da je mali udario u zid.

— Ti! — kriknula je. — Ti se usuđuješ ući ovamo! Izlazi odavde! Izlazi, čuješ li me!? Čudovište jedno! Misliš da ne znam što kanite učiniti? Kaniš zauzeti mjesto mojega malog Jimmyja!

Maryl ponovo podigne ruku, ali se ispriječi Henry. — Maryl, ali to je pravi Jimmy! Gledaj kako je narastao. Barem tri centimetra. Mama ga je već počela učiti čitati. No Maryl je već otišla i pozivala je služavku Zeniju.

— Zenia! Zenia! Izbaci ih iz kuće! Neće to oni meni učiniti!

Henry je ukočen gledao kako se prema njima upućuje slu žavka robot programirana da sluša zapovijedi svoje gospodarice. Gledao je svoju ženu ne shvaćajući. Zatim je zaboravio sve kad je pogledao prestrašeno lice pravoga Jimmyja.

— Sve će biti dobro, Jimmy — obrati mu se blago. — Nije to ništa. Mama je bolesna. Nisam ti to rekao jer sam mislio da će proći. Posjetit ćemo doktora Brodericka i on će nam pomoći. — On uhvati malog

Jimmyja za ruku i iziđe. — Znaš, mama će brzo ozdraviti. Idemo doktoru Brodericku.

*

Dr Broderick je šutke kimao glavom i slušao. Napokon reče:

— Dobro, Henry. Ostavite maloga u helikoplanu i izvadite ključ kontakta. Ja ću začas biti kod vas.

Henry još nije bio svjestan posljedica kad je stigao Broderick. Dao je Henryju znak neka pričeka dolje, a sam se uspeo u dječju sobu. Henry je sjeo na rub neke stolice i prihvatio čašu koju mu je pružila Zenja. Kad su se gore otvorila vrata, čuo je jecanje, a zatim opet tišina. Bio je kod treće čaše kad je Broderick sišao. Henry se digne i upitno ga pogleda.

— Može se u svašta izroditi. I u bolje i u gore. Još ne znam. Rekao sam vam da me obavijestite čim nešto opazite. Moja je greška. Nisam smio povjerovati čovjeku koji se oženio neurotičnom ženom i koji želi po svaku cijenu ostati s njom. Možete gore, ali je samo pogledajte, nemojte s njome razgovarati. Odmah siđite.

Henry se uspne na prstima. Više se nisu čuli jecaji, ali je netko nešto nerazumljivo mrmljao. Henry je odškrinuo vrata i zaboravljajući na liječnikov savjet pokušao se obratiti ženi s nekoliko riječi. No ona nije obraćala pažnju na njega. Nježno je govorila robotu:

— Ne, neće to oni učiniti. Neće mojem malom robotu. Doktor Broderick nas shvaća. On će ih spriječiti. Bit ćeš zauvijek moj. Nećeš narasti, nećeš nikad biti bezobrazan sa mnom, nećeš me napustiti zbog druge žene. Ostat ćeš zauvijek takav, mali moj dječak, moj dragi slatki robot, zar ne?

— Samo tvoj — odgovorio je robot milujući joj kose. — I ostat će uvijek takav.

Maryl je gukala od zadovoljstva.

— Divno. A kakav je moj robot?

— Tvoj je robot najdražesniji dječačić — odgovori stvorenje gukajući. — A takav sam jer te volim.

— A kakva je mama? — zapita tepajući Maryl.

Henry zatvori vrata i siđe. S Broderickom je popio još jednu čašu.

— Ne treba zaboraviti Jimmyja. Ne bi bilo dobro da dođe do samoubojstva — primijeti liječnik.

— Jimmy. Možete li mu izbrisati sjećanje na taj događaj, doktore?

— Mogu. Učinit ćemo sve što možemo da naš budući građanin ne bi nosio nedostatke svojih roditelja. Ali, da li ćete vi, Henry, moći zaboraviti? Ako Maryl ozdravi, da li biste je primili natrag i zaboravili prošlost?

Henry je promatrao Brodericka. Terapeut. Nastupa terapeutski.

Zasuti bolesnika obećanjima prije nego što ga počne liječiti. Liječnik kao da mu je pogađao misli.

— To će vas stajati mnogo novca, Henry. Morate otići u neki grad i zaposliti se ondje. Bez robota. Ništa što bi vas moglo podsjećati na ovakav život. Imamo mi novu tehniku, ali je to još riskantno. Psihijatrija je nesavršena. Učinit ćemo sve da se ne uništi Jimmyjeva budućnost. Želimo da vi i Maryl budete sretni. Pođe li nešto po zlu, vi ćete trpjeti. Vratit ćemo vam Maryl!

— Kad bih počeo? — zapita Henry jednostavno.

— Čim budete spremni. Sve ćemo urediti u vezi s poslom i stanom.

Henry je razmišljao o Broderickovim riječima. Bio je siguran da se negdje krije zamka. Možda će ga prisiliti na neki posao bez budućnosti, gdje neće dovoljno zarađivati. Možda će to biti terapija prilagođavanja.

— Ne, Henry — nastavio je liječnik. — Ostat će vam dovoljno novca. Vi ste darovit. Svagdje ćete naći izlaz iz teške situacije. A kad uspijemo izliječiti vašu suprugu, javit ćemo vam. Za jedan sat imate avion za Seattle. Sve će biti u redu. I prije nego što se nadate.

Henry je okrenuo broj i nazvao helitaksi.

*

Dr Broderick je zaista održao obećanje. Sve je bilo u redu. Za dva tjedna Henry je na aerodromu u Seattleu ugledao šestogodišnjeg dječaka i nasmiješenu Maryl kako silaze iz aviona i idu prema njemu.

*

Neprekidno je razmišljao o zamci. A da je zaista bila zamka otkrio je tek četiri godine poslije toga. Sasvim slučajno. To bi samo psihijatri mogli objasniti. Ostao je prilično dugo u uredu da bi pregledao ugovore s nekom njujorškom tvrtkom. Bilo je već kasno. Nije se mogao odlučiti da li da kupi cvijeće za ženu ili igračku za sina. Podigao je slušalicu videofona i okrenuo broj New Yorka. Odjednom je postao svjestan da je okrenuo broj svojega bivšeg stana u New Yorku. Htio je spustiti slušalicu, ali je prevagnula znatiženja. Na ekranu se pojavila slika. Neko lice. Ali njegovu je pažnju privukla druga slika u pozadini. Na divanu je bio neki šestogodišnji dječak, nalik na onoga kojeg je poznavao prije četiri godine. Igrao se kockama, a kraj njega radosna Maryl, ostarjela, starija verzija one Maryl koja ga je čekala kod kuće u Seattleu.

— Dobar večer, gospodine — ustrajno će glas. — Ovdje stan gospođe Needham. — Henry pogleda služavku. Ne, nije to bila Zenia. Sigurno nije.

— Oprostite — odvrati. — Pogrešan broj. — Kad je spustio slušalicu videofona, ostao je neko vrijeme zamišljen. Shvatio je. Zazvonio je telefon. Valjda oni iz njujorške tvrtke. Neka zvone. Odlučio je. Kupit će i cvijeće i igračku. Za budućeg sjajnog građanina i za jedinu ženu koja mu je apsolutno vjerna i odana.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Plavo vijeće

Erik Majtenyi

A Kekek Tanacsa

Preveo *Zlatko Glik*

Negdje pred nama, malo koso udesno, sjalo je nekakvo sunce bolnim narančastim svjetlom. Sten ga je već danima gledao kroz okrugli prozor specijalne kabine. I kako je svemirski brod napredovao po nešto svinutoj putanji, tako je, s početka blago, narančasto svjetlo bivalo sve oštrije. Nije bilo teško predvidjeti da će uskoro postati nesnošljivo.

Sten je, naravno, mogao spustiti metalne žaluzije na prozoru jer su nevidljive žarulje prijatno osvjetljavale kabinu, no mladi se čovjek još uvijek od toga užasavao. U specijalnoj kabini osjećao se kao u samici. Zapravo, ona je to i bila! Zatvorenička samica — nešto potpuno nepoznato u dotadašnjem osvajanju svemira.

Ako se, pak, odmakao od prozora, jer mu je izvanjski narančasti vatromet već vrijeđao oči, onda se ponajviše sklopljenih vjeđa izležavao na postelji i, tko zna po koji put, u sjećanju proživljavao iste dogstaje. I, uvijek su mu pale na pamet one dvije sudbonosne riječi:

— Dakle, progonstvo...

*

Nikad nije znao da li su nekog s Glavnog Planeta prognali. Sada je već mogao ustanoviti da je imao više desetaka prethodnika. Suludo se uhvatio očajničke nade: možda će se uskoro sresti s njima, možda će ponovo vidjeti svog najboljeg prijatelja Larsa. U vrijeme prenaseljenosti Glavnog Planeta nije mogao ni pretpostaviti da su svakog pojedinog prognanika odveli na drugi naseljivi planet, kad su tako rijetka nebeska tijela koja pružaju uvjete za život. Nije, međutim, sumnjao da je cilj puta neko naseljivo nebesko tijelo. To mu, doduše, nisu rekli, ali na što bi drugo upućivalo dvadesetodnevno obučavanje ubrzanim tempom da bi naučio upravljati robotom vrtlarom, mini elektronom i brojnim drugim manjim automatima? Zacijelo su mladog biokemičara pripremali za samostalan život i da bi što lakše svladao onu strašnu usamljenost poznatu u pradavnih brodolomaca... Ali,

dokad? Razumljivo do kraja života, jer da odande ima povratka svakako bi mu to rekli.

Planet prognanika, naravno, može biti tolik da bez telekomunikacijskih sredstava (a za njih ga nisu obučavali) nikada neće pronaći jedan drugog. Ali, ove se misli brzo oslobodio. Tako velik planet na kojem se može koristiti robot vrtlar bio bi mnogo potrebniji stanovništvu Glavnog Planeta nego da se na njem pruža ugodno sklonište nekolicini žigosanih. Ne, to je nemoguće dok stanovništvo Glavnog Planeta i njegova imperija jedva ima mjesta na poznatim naseljivim nebeskim tijelima.

I onda je ipak moguće da će se susresti!

Sten je uzrujano skočio s postelje i ponovo otišao do pro¬zora. Bolje ova oštra narančasta svjetlost nego lažna i licemjerna udobnost specijalne kabine!

— Dakle, progonstvo...

Otkriće je bilo prilično iznenađujuće. Plavo vijeće ne uništava svoje neprijatelje, nego se naprotiv baca u neprocjenjive troškove i šalje ih u neizmjerno daleko progonstvo. I još žrtvuje jedno naseljivo nebesko tijelo! Tko bi to vjerovao?

Plavo vijeće je već stoljećima upravljalo sudbinom Glavnoga i ostala 62 manja planeta od kojih su, uostalom, dvije trećine otkrivene za vladavine Plavog vijeća. Činjenicu da je poslije velikih ratova i društvenih borbi završenih pobjedom Plavih nastupilo razdoblje mira, mehaničke znanstvene organizacije i općeg blagostanja — Sten nikada nije poricao. Nisu to poricali ni profesor Otta Kym ili astroinženjerka Uuna — sve osobe koje Sten nije osobno poznavao ali koje su kao i Lars dospjele na listu »prevratnika« i o kojima se znade da su likvidirane. Sten, međutim, sada zna da se to nije dogodilo; također i posada ovoga broda i, naravno, Plavo vijeće, koje možda i nije toliko pokvareno. Ili je zapravo još strašnije, jer tko zna kakve nedaće donosi ovo daleko pustinjaštvo otkuda nema povratka ženi, djeci, rodnom kraju, kući. Nikad više.

Sten je bio neženja, Uuna sama, ali Larsa su otrgli od zaručnice, a profesor Otta Kym imao je četiri sina i više od pola tuceta unučadi. To je, dakle, »milosrđe« Plavog vijeća — s profesorova stajališta sigurno gore od smrti.

*

Kao da je svemirski brod skrenuo još više ulijevo i kao da se ponešto udaljio od narančastog sunca. Svjetlo mu je ponovo bilo snošljivije i Sten je po cijele dane stajao uz pro Eor.

— Dakle, progonstvo... Ali zapravo, zašto?

Kao što je bezbroj puta priznao, Plavo vijeće nije nimala loše

upravljalo imperijom: ukinulo je bijedu i već stoljećima nije pala ni kap krvi ni na Glavnom ni na malim planetima. Stoljećima je vladalo obilje i primjerna pravednost. I još valja priznati da je narod Glavnog Planeta i cijele imperije bio zadovoljan. Prilično rijetko su se javljali pojedinci buntovnici, a i njih su organi za održavanje reda, opunomoćenici Plavog vijeća, dugo vremena nastojali smiriti lijepim riječima. Samo u krajnjim slučajevima buntovnike su proglašavali »prevratnicima«, pa i onda im se još pružala prilika da povuku svoje proteste. Tek ako su se tom usprotivili, neočekivano su nestajali, a stanovništvo je potom obaviješteno da su fizički uništeni. Sten sada zna da to nije bilo točno, da ih je samo čekalo progonstvo. »Samo« progonstvo!

Sada, kada se suočio s ovom prijetećom budućnosti — kao što se prije toga suočio sa smrću — još je bio uvjeren da drukčije nije mogao postupiti. I kad bi sada ponovno bio kod kuće, kad bi opet bio slobodan, i dalje se ne bi mogao pomiriti s one dvije osnovne stvari protiv kojih su ustali i njegovi prethodnici. Niti bi mogao šutjeti.

Jedna od njih bijaše okolnost Plavog vijeća. Od samog osnutka nikada nitko nije upoznao ni jednog člana Plavog vijeća. Nikad nitko nije znao gdje mu je sjedište, gdje se sastaje, kako odlučuje. Zašto? — pitao se jednom i Lars. Poznavao je davne silničke, tlačiteljske i izrabljivačke režime, ali njih je barem — poznavao. Plavo vijeće se, međutim, obavilo najzagonetnijom tajnovitošću. Dobro je organiziralo odrede i organe za održavanje reda, opunomoćenike koje je tajnim radio emisijama obavještavalo o svojim odlukama. Za to, po mišljenju Larsa i ostalih, nije bilo nikakve potrebe jer je imperijom upravljalo razumno, pravedno i uspješno. Da se netko od njih pojavio pred ljudima — makar i na ekranu — bio bi zacijelo dočekan s počastima, poštovanjem i ljubavlju — da, i ljubavlju. Ovako je u postojanju Vijeća bilo uvijek nešto prijeteće, nešto neobjašnjivo. Pa, ako netko tek onako nešto nije razumio ili je krivo shvatio nije se imao kome obratiti — čak ni pitanjem. Ako je pak netko tome proturječio — a to je druga stvar koja je vrijeđala one koji su prosvjedovali — mogao je slutiti kakva ga sudbina ćeka.

Sten je to sada svakako znao. Mnogo je o tome razmišljao na ovom dugom, dugom putu sve do kraja. Do kraja? A što ako tome nikad neće doći kraj?

*

Onda je svemirski brod sasvim neočekivano počeo usporavati i spiralno se spuštati dok se nije uvrtio u neprobojnu tminu. Narančasta je zvijezda nestala i to tako odjednom da je ostalo samo jedno objašnjenje: ušli su u noć nekog planeta. Malo zatim otvorila su se

vrata specijalne kabine i one susjedne s prtljagom. Odande su iznijeli robota vrtlara, sjemenje vrlo hranjivih biljaka, mini elektranu, hranu, lijekove, sve. Nisu se obazirali na Stena, niti mu odgovarali na njegova pitanja.

Sten, uostalom, nije dobio odgovor na svoja pitanja ni poslije iskrcavanja. Uveli su ga u zgradu nalik na vilu koja se i u svjetlu baterijskih lampi učinila ugodnom. Istovremeno su članovi posade vani instalirali mini elektranu (na obali brzog potoka, kao što se ujutro ispostavilo). Sve je to iznenađujuće kratko trajalo, pa su se ubrzo u zgradi upalile svjetiljke i za brujali uređaji za klimatizaciju. Ali u tom času Sten je već bio sam. Ostavili su ga bez ijedne riječi, konačno. To je potvrdila i pojačana buka motora svemirskog broda koji se začas i udaljio.

*

Zora je potvrdila Stenove pretpostavke. Na obzorju je svitalo narančasto sunce. Njegovo svjetlo bilo je mnogo mekše i smirenije no što se pokazivalo na prozoru svemirskog broda. Prizor je toliko iznenadio Stena da se tek poslije dosjetio: pa to je isto ono svjetlo, samo što ga sada filtrira atmosfera planeta.

Tlo mu se učini plodno i bogato, a predio ugodan. Na neobičnom drveću ptice neobična perja — druga živa bića još nije uspio otkriti, niti kakav znak da bi uokrug do obzorja postojalo bilo kakvo ljudsko naselje. A iza obzorja? Možda... I Lars bi mogao biti negdje tamo iza bregova s ogoljelim hrptovima. Onaj Lars s kojim je proveo više od pola svoga života, ona šaljivčina ali i promišljeni Lars, odan i dobar prijatelj; sanjar s kojim je zajedno vjerovao u još ljepše sutra na Glavnom Planetu i u cijeloj imperiji. Da, i kojega je neko vrijeme smatrao mrtvim...

Čvrsto je odlučio da se oslobodi svake lakomislenosti i da vrlo polako, s velikom obazrivošću počne otkrivati ono što se nalazi iza obzorja. Samo korak po korak uokrug, osiguravajući put za povratak. Kako bi to učinio Lars.

Najprije je raspremio prtljagu. Razumljiva je bila njegova znatiželja, jer nije poznavao sadržaj većeg dijela prtljage. Čak se i iznenadio koliko je bogat. Bilo je vrlo raznolikih i mnogo više korisnih predmeta nego što se nadao. K tome još čitav kovčeg filmskih vrpci: na tisuće mikrofilmovanih knjiga, na stotine filmova i uz njih potrebni projektori. I jedno iznenađenje: radio prijemnik odašiljač za koji mu ništa nisu kazali. Bilo je, doduše, jednostavno baratiti s njime, ali za koga i zašto? Zer je moguće da će ovo pustinjaštvo imati kraj i da će jednom netko stupiti s njim u vezu?

Oraspoložen tom nadom pokrenuo je robota vrtlara da napravi

lijehe, posije doneseno sjemenje i da ih u redovnim razmacima polijeva vodom iz potoka. Već je bila druga polovica dana kada je to učinio. Sten je najprije naravnao svoj sat prema položaju sunca, ali je poslije našao drugi ručni sat u kući na kojem je bila nešto manja podjela dana nego na Glavnom Planetu. Stavio ga je na ruku i sjeo na kućne stepenice, te odande promatrao ritmičan rad robota vrtlara. To je djelovalo tako osvježavajući i umirujući kao da je promatrao nekog člana svoje porodice.

Čak ga nije iznenadilo dobro raspoloženje s kojim je otišao na počinak.

*

Ujutro, upravo kada je provjeravao rad mini centrale, osluhnuo je nekako neobično zujanje iza bregova. Stenu je srce zastalo u grlu kada se malo zatim pojavilo letalo nalik na komarca i za koji tren se spustilo u blizini kuće. Neki muškarac krenuo je prema njemu — u prvi čas pomislio je da je to Lars — ali, ne, bio je to neznanac. Bez oklijevanja, prijateljski, pružio je Stenu ruku i ne predstavivši se odmah prijeđe na stvar:

— Morate poći sa mnom. Čekaju vas.

— Tko to? — upitao je Sten zbunjeno, držeći u ruci odvijač kojim nije znao što da čini.

— Ostali. Mi svi.

Sten je najprije duboko udahnuo i tek onda upitao:

— »Prevratnici«?

Neznanac se fino nasmiješi.

— Pa... i ovako se može kazati, ali mi sebe ne nazivamo tako...

— Da... Odnosno to je prirodno...

Sten nije mogao završiti jer je neznanac ponovo pitao:

— Možete li odmah poći? Naravno, pričekat ću ako je potrebno.

— Ni govora, oh, ni govora! — odgovori Sten, pa isključi robota vrtlara, ubaci odvijač u njegovu alatnu torbu i sjedne u letalo uz neznanca. »Komarac« opet počne zujati i uputi se prema bregovima.

Stenu je naviralo toliko pitanja da je od toga jednostavno zanijemio. Na kraju je tek uspio istisnuti:

— Lars?

— Zato vas i vozim tamo da dobijete odgovore na sva pitanja. Ne onako kao na Glavnom Planetu. Ali, na žalost, morate se malo strpjeti.

Pilotova discipliniranost, to što se »prevratnici« drugačije nazivaju, da su ga tako brzo pronašli, da ga već svi očekuju — sve je to upućivalo na neku besprijekornu organizaciju. Ništa manje ni zgrada pred kojom su se spustili. To nije bio stambeni objekt, nego impozantna kružna građevina s kupolom. Stenu sinu ne baš

neprikladna riječ: javna zgrada.

Ovaj dojam nije ga napustio ni unutra. Kroz hodnik s velikim prozorima ušao je u kružnu dvoranu gdje su školjkasta sjedala već bila popunjena. Sten je ostao stojećke obasjan svjetiljkama, a nasuprot njemu sa srednjeg sjedala podigao se stariji muškarac — sam profesor Otla Kym. Fizionomiju mu je Stan dobro poznavao s televizije.

— Pozdravljam te, dragi prijatelju! — počeo je profesor. — Od prvog trenutka znamo za tvoj dolazak kao što su nam jasni i uzroci tvom progonstvu. O tome, dakle, nećemo potanje, tek bismo željeli dobiti odgovor na dva pitanja.

Sten je kao začaran stajao u polukrugu redova stolica i koliko je mogao »pročešljavao« je pogledom prisutne. Ali, profesor mu za to nije ostavio ni sekunde: postavljajući odmah prvo pitanje privuče pogled mladog čovjeka na sebe.

— Sten Corven, da li još smatrate da bi se sudbinu naroda Glavnog Planeta i imperije trebalo i moglo upraviti boljim pravcem?

— Smatram! — odgovori Sten.

— Da li biste i poslije svega što vam se dogodilo bili spremni da se suočite s opasnostima s kakvim ste se suočili i da li biste za vašu stvar učinili nešto, barem nešto?

— Učinio bih! — odgovori Sten glasnije no što je bilo potrebno.

Sada se profesor obrati ostalima:

— Na osnovi onoga što nam je poznato i na osnovi ovoga što smo ovdje čuli, predlažem da se Sten Corven, trideset dvogodišnji biokemičar, primi u Plavo vijeće. Da li je tko protiv?

Sten je tek tog trenutka ugledao Larsa koji mu se bodro osmjehivao.

Albatros

Mack Reynolds

Albatros

Preveo *Nikola Popović*

Svi smo se jako žurili da bismo što prije uzletjeli, ali zbog te žurbe nikako nisam mogao dopustiti da se ne brinem o tome da se vratimo neoštećeni u našu bazu superbrzim FIOB-om 4, što nas je čekao na startu.

Dok se Jack Casey penjao u brod, motao sam se okolo provjeravajući je li sve u redu. Onda sam se i ja popeo u brod i izvadio osigurač izbacivača. Ako to zaboravite, ne možete izići iz FIOB a 4 da bi se spasili. Obično i ne možete izići u slučaju nevolje, bar ne bez slomljena vrata, jer taj je brod zaista brz.

Terenska ekipa je dovukla električni starter i sada su ga ukopčavali užurbano. Provjeravao sam nekoliko desetina kontrolnih žaruljica na upravljačkoj ploči.

I onda sam automatski prešao na proceduru koja je već postala moja druga priroda. Počeo sam provjeravati u jednom uglu kupole i prešao naokolo ne propuštajući ništa, od nožnih papučica, od kojih je zavisio pravac kretanja, do stabilizatora i kontrole krilca, pa do rashladnih reostata i pritiska u kabini jer letimo na visini na kojoj nam je potreban kisik za sve vrijeme leta.

Jedan čovjek u uniformi dotrča bez daha. Došao je do kupole i jednom se rukom naslonio na brod.

— Što ima novo, kaplare? — pitam.

— Pukovnik — reče zadihano. — Pukovnik mi reče da vam kažem da su već stigli na područje Saskatchewana. Ostavili su sve... baš sve za sobom.

Jack Casey je zazviždao tako da mu je zrak prošištao kroza zube. On je upravo provjeravao topove na brodu. Kaplar je duboko uzdahnuo i do kraja prenio poruku:

— Pukovnik kaže da se može zaključiti da oni idu na Chicago, poručniče. On kaže da ste vi s vašim FIOB om 4 jedini koji ste dovoljno brzi da ih presretnete.

Narednik, šef grupe na zemlji sve je to slušao. Usne su mu pobijeljele, toliko ih je stisnuo. Bez posebnog isticanja on reče:

— Gospodine, imam sestru u Chicagu.

— Ja imam ženu i dvoje djece u Chicagu, narednice — rekoh.

— Da, gospodine, razumijem. — On obori oči.

— Pokrenimo već jednom ovu letjelicu — rekao sam oštro.

On potvrdi naredbu a ja odmah uključih glavni prekidač stroja i pritisnuh starter. Kada su strojevi već radili otprilike s polovinom snage uz pomoć startera otvorio sam ventil cijevi za dovod goriva i stroj počne raditi s dvadeset posto svoje snage.

— Maknite ga! — mahnuo sam naredniku.

Oni su odvojili stroj za električni start od broda i počeli ga odvlačiti. Preko ramena sam dobacio:

— Je li sve u redu, topniče?

— Sve je u redu — reče Casey.

Uvukao sam zračne kočnice u trup letjelice i izbacio krilca za polijetanje. Ekipa je izvukla klinove ispod letjelice i mi smo krenuli na točku polijetanja. Važno je bilo dići se u zrak što brže. Jer dok se FIOB 4 nalazio na bilo kojoj visini ispod tri tisuće metara potrošnja je goriva bila golema.

Poziv kontrolnom tornju za dozvolu polijetanja bila je samo formalnost: svi su očekivali da poletimo. Pritisnuo sam ručku da stroj proradi punom snagom, provjerio pomoćnu crpku za gorivo i aparat za pritisak ulja i jednim pokretom ručke krenuo poletnom stazom.

Čim smo se odlijepili od tla, podigao sam ručicu i kontrolna se žaruljica ugasila, tako sam znao da smo hermetički zatvoreni. Uvukao sam krilca za uspinjanje i izbacio brzinska, tako da je FIOB 4 jurnuo naprijed. Ubrzo sam dostigao potrebnu visinu i nastavio prema sjeveru umjerenom brzinom od tisuću dvjesta kilometara. Sve dok ih ne ugledamo, nije ni bilo potrebno da se koristim maksimalnom brzinom.

Uhvatio sam ih na radaru i sve sam ih bolje vidio. Poslije prvog iznenađenja, momci na zemlji zaista su bili precizno utvrdili njihovu poziciju. Približavali smo se točki presretanja.

Letio sam bez teškoća, s desnom rukom ili bolje rečeno prstima desne ruke na ručki, a s lijevom na ručki ventila. Sve vrijeme oči su mi šarale prostorom s jedne strane na drugu. gore i dolje, naprijed i natrag. Kontrolirajući pogledom cijelo nebo, razmišljao sam i sumnjao da bi oni letjeli mnogo više od mojih dvadeset tisuća metara.

Jack Casey i ja smo bili sada jedini na koje se moglo računati između njih i Chicaga. Između njih i Muriel i Kennyja i Boba i Jackove majke i narednikove sestre.

Povećao sam visinu. Bili su oko dvije tisuće metara iznad mene. Prsti su mi dodirivali naizmjence dugmad na kontrolnoj ploči, puneći topove, podešavajući reostat za električno praćenje slike na kupoli. Prebacio sam osigurač za topove sa »zakočeno« na »vatra« i malo povećao brzinu.

Uključio sam radio i pukovniku dao našu poziciju i izvještaj. Htio je znati na kakvom to vragu lete da su tako brzi.

— Neka vrst letećeg krila — odgovorio sam. — Možda na reaktivni pogon.

— Ne budi smiješan — gunđao je. — S tolikim radijusom?

— Da, gospodine — odvratio sam. Što on misli odakle bi inače imali takvu brzinu?

— U redu, Shirev, skini ga — reče pukovnik.

— Razumijem — odgovorio sam i isključio radio, Nisam želio da mi on ili bilo tko drugi sada puni uši.

*

Nakon nekoliko trenutaka letjelica je bila uništena, istopljena i iskrivljena olupina. Pokupili smo i ispitivali nekoliko stvari koje smo dospjeli spasiti od onoga što je ostalo u ruševinama, izbjegavajući da gledamo pougljenjela tijela. Jack Casey je digao nekakav namotaj žice koji je bio među stvarima što smo ih izvukli iz uništene letjelice i dovukli na omanje polje na koje smo sletjeli.

— Alen — reče on — ovo nalikuje na žicu za snimanje.

Gunđao sam gledajući ostale stvari.

— Čudim se zašto su bili krenuli prema Chicagu — mrmljao sam u sebi. — I zašto su morali doći baš preko Sjevernog pola?

Jack je slegnuo ramenima:

— Kakvo bi značenje imalo da su došli iz bilo kojeg drugog pravca? Rezultat bi bio isti u ovoj ili nekoj drugoj državi.

Vratio sam se ka FIOB-u 4 i pozvao radijom pukovmika Heddricka. Malo smo oštetili brod, oštetili smo stajni trap i malo iskrivili jedno krilo, ali je bilo važno da se odmah spustimo.

Glas mu je bio isprekidan od uzbuđenja.

— Shirev — vikao je — potrebni su nam dokazi za ovaj pokušaj napada da bismo ih mogli iznijeti pred UN. Imate li nekakve dokaze o porijeku te letjelice?

— Da — rekao sam mirno. — Brod je izgorio i gotovo je potpuno uništen, ali smo spasili dovoljno stvari koje će nam poslužiti da ustanovimo odakle potječe.

— Odlično — uzviknuo je. — Momci, vi ćete dobiti medalju avijacije za ovo. Poslat ću nekoliko vjetrenjača da pokupe materijal i da vas izvuku. — Na kraju je dodao: — Oni naravno dolaze iz...

— Ne — upao sam mu u riječ. — Oni nisu zemaljska porijekla, pukovniče. To je bio svemirski brod, a ne brzi bombarder kao što smo vjerovali.

— Što — urklikao je.

— Mi smo upravo oborili prve posjetioce iz svemira.

*

Nekoliko sati poslije toga stajali smo pred general-majorom McCordom u njegovoj sobi, izmučeni letom i još više nebrojenim pitanjima kojima su nas obasipali od kada smo se vratili u bazu. Bili smo previše umorni da bismo to zapazili, ali je bilo i nekakva humora u svemu tome.

Stalno su nam prigovarali da smo bili ili pijani ili luckasti. A mi smo na sve to odgovarali pokazujući pougljenjelo tijelo tri stope dugoga stranca koji je sada bio pohranjen u suhom ledu.

General je pokušavao da s nama razgovara mirno i sabrano, ali se jedva suzdržavao. Vidjelo se da to čini s naporom.

— Tvrdite da je vama ova letjelica otprve bila čudna — zarežao je. — Zašto ste onda bili tako brzi s vašim topovima?

On je znao odgovor mnogo bolje nego Casey i ja. Naređenja su dolazila izravno iz Pentagona.

Nisam mogao savladati nezadovoljstvo kad sam mu odgovorio.

— Generale — rekao sam — sve što znamo bilo je da je dan alarm i da se trebalo što prije dići u zrak. Oni su letjeli vrlo visoko i vrlo brzo. Radar je uhvatio letjelicu iznad Aleuta. Izvještaji su javljali da ona dolazi brzinom od dvije i pol tisuće kilometara. Ostavila je za sobom mlažnjake, koji su stacionirani na Aljasci, kao da su školski dvokrilci. Naš FIOB 4 je bio jedini između njih i područja Chicaga i Detroita, i konačno su se približili našem FlOB-u 4. Poručnik Casey i ja presreli smo ih u području Manitobe sto kilometara sjeverno od Winnipega. Nismo imali vremena da uspostavimo kontakt s njima, nismo imali vremena niti da ih upozorimo i zatražimo da slete, nismo imali vremena čak ni da mislimo. Mi smo bili jedini koji smo stajali između njih, između onoga što se doimalo kao podmukli napad na industrijske centre naše zemlje. Dobili smo zapovijed da ih oborimo i mi smo to učinili.

General je zažarenih očiju gledao u mene:

— Da li su pokazivali neke znakove neprijateljstva?

— Nismo im dali vremena za to, gospodine. Ta je letjelica bila brža od nas. Imali smo samo jednu mogućnost da ih napadnemo i onesposobimo jer bi inače otišli dalje. Ispalili smo na njih sve što smo nosili sa sobom, baš sve.

Lice mu se zgrčilo ali nije rekao ništa. Prstom je dodirnuo smotuljak žice na stolu i okrenuo se Jacky Caseyju:

— Poručnice, vi ste kazali da bi ono moglo biti nekakva snimka na žici, slično našim snimanjima govora.

— Da — reče Casey. — Ja sam...

— A otkud ste došli na tu misao? — prekinuo ga je ge¬neral.

— Pa upravo sam vam to htio rastumačiti — odvrati mu Casey dok

mu se u glasu osjećao prijekor. Mi smo već bili toliko iscrpeni da nam više ni jedan general major nije bio dovoljan autoritet. — Kada sam prvi put ušao u taj svemirski brod, on je već dobro gorio, taj je smotuljak žice bio tamo s pola tuceta drugih pored nekakva aparata koji je bio nalik na fonograf. Znate, zvučnik, mikrofon, i tako dalje.

— A zašto niste spasili i ostale komade i taj aparat? — upade general.

Odmah sam protestirao pokazujući na zavoje kojima smo obojica bili pokriveni i koji su skrivali naše opekotine:

— To je bilo sve što smo na jedvite jade uspjeli spasiti. Brod je bio u plamenu još prije nego što smo se mi spustili i mogli doći do njega.

— Da, da svakako — on je gunđao. Vjerojatno je mislio da smo ga trebali srušiti ali ne i zapaliti. Okrenuo se pukovniku Heddricku: — Pukovniče, učinite sve što je potrebno da se poptuno ispita ova žica i vidite da li se može nešto čuti. Naravno, ako je na toj stvarčici uopće nešto snimljeno.

General rukom dodirne vrat kao da provjerava da li je dobro obrijan. Ta ga je stvar uzbudila kao i sve nas. Bili smo, pa, da tako kažem... zbunjeni. Rekao je meni i Caseyu:

— Pobrinuo sam se da vas pošalju u Washington. Oni su vrlo zabrinuti i žele da budu upoznati sa svim ovim u tančine. — Namrštio se. — Ima jedna stvar koja je dobrodošla u svemu tome. — Dodirnuo je onaj smotuljak žice zamišljeno. — Mogli bismo pričekati pa da vidimo može li se iz ovoga nešto izvući. Bilo bi najbolje da to tek onda ponesete u Washington. Ako je to neka snimka, možda će je netko od njih pametnjakovića iz obavještajne službe moći dešifrirati.

Jack Casey i ja spavali smo te noći manje od dva sata. Rana nas je zora već zatekla u generalovu štabu, podbulih očiju i samo napol budne. Pukovnik Heddrick je već bio tamo s pola tuceta drugih pukovnika i oficira.

General nije gubio vrijeme nepotrebnim uvodima. Kratko se obratio Jacku Caseyju:

— Imali ste pravo što se tiče one žice i snimke. — Pokazao je rukom na neki improvizirani aparat na stolu. — Žurimo da vas pošaljemo u Washington gdje ćete morati podnijeti izvještaj na jednom specijalnom sastanku predstavnika šest vodećih sila. Ali, prvo želim da čujete ovo.

— Kakve koristi od toga, pa mi ne razumijemo njihov jezik... — reče Casey.

General McCord ga ušutka pokretom ruke:

— Snimka je na engleskom jeziku. Očito je da su ta bića iz svemira hvatala naše radio emisije i bila su u stanju dešifrirati bar jedan od naših jezika. Zaključili smo da su one rolice o kojima ste rekli da ste ih vidjeli bile namijenjene za prve komunikacije s nama. — Nastavio je

gunđajući: — Na žalost, vi ste uspjeli spasiti samo jednu.

General pritisnu jedno dugme.

Riječi su dolazile polagano i razgovijetno s jasnim mehaničkim prizvukom kao da su bile oblikovane strojem a ne ljudskim glasom.

— Pozdravi... čovjeku!... Mi... sa... Galaktičke... Unije... pozdravljamo... ovu... mogućnost... da... uspostavimo... kontakt... s... vama... na... Zemlji... Mnogo... dekala... mi... smo... promatrali... iz... daljine... progres... vašeg... roda... Sada... osjećamo... da... je... došlo... vrijeme... da... vas... upoznamo... s... našim... postojanjem... i... da... vam... ponudimo... blagodati... naše... starije... civilizacije... Mnogi... problemi... s... kojima... se... vi... sada... susrećete... bili... su... nekada... i... naši... problemi... Imali. . smo... sreću... da... smo... ih... mogli... riješiti... i... uspostaviti... tisućljeće... mira.... i... prosperiteta... i... razumijevanja... medu... ljudima... Zbog... toga... poslušajte... pažljivo... savjete... koji... slijede... na... ovim... namotajima... žice... jer... u... ovim... uputama... leži... spas... vaše.... civilizacije... inače... je... osuđena... da... nestane... od... vlastite... ruke.

I to je bilo sve. Aparat je zacvilio i pukovnik Heddrick priđe i iskopča ga. Lice mu je bilo upalo. Zapravo, on je bio taj koji je naredio napad na nepoznatu letjelicu.

Nastupila je mučna tišina u sobi. Napokon general reče:

— Vi ćete krenuti odmah u Washington.

Pretpostavljam da bih mogao opisati naša slijedeća tri mjeseca u Washingtonu, New Yorku, Londonu, Parizu, Moskvi t Pekingu. Beskrajne konferencije s vojnim ii političkim ličnostima. No nekako nemam srca da vas time gnjavim.

Kad je sve to prošlo, Jack Casey i ja vratili smo se u našu bazu u Montani. U međuvremenu smo već dobili činove kapetana. Ni sam ne znam zašto! Za sve to vrijeme u svakoj zemlji koju smo posjetili nisam sreo ni jednu ličnost koja bi se složila s onim što smo učinili. Naravno, prijekor nije išao na naš račun.

Obojica smo pokušavali da sve to zaboravimo. Kažem: pokušavali smo. Jack Casey nije više bio onaj veseli mladić kao prije, a ja sam provodio duge sate ležeći i zureći u strop.

Jednog dana smo sjedili u oficirskoj menzi za šahovskom pločom. Bilo je tu još nekoliko naših koji su promatrali igru. Jack Casey je počeo svojim poznatim gambitom i ja sam ga isto tako uobičajeno prihvatio. Držao je kralja u rukama. Uskoro, kako nikako nije povlačio potez, pogledao sam ga u lice. On je zurio u nešto iza nas.

— Mi smo ubili albatrosa — rekao je tiho.

— Ah? — začudio sam se. Ostali su zurili u njega. Čovjek bi pomislio da ga nitko nije ni čuo, ali svi su gledali u njega. Okrenuo se meni:

— Sjećaš li se one pjesme o starom mornaru? Albatros je uvijek bio

znak dobre kobi, mornari su vjerovali da donosi sreću, dobro vrijeme, mir i blagostanje.

Sve što je rekao nije zvučalo tako kao što je Casey izgovorio.

Stavio je figuru kralja na ploču, ustao i otišao do police s knjigama gdje je nešto tražio. U sobi svi su bili ušutjeli i gledali u njega. Vratio se s antologijom poezije koju je pronašao medu ono malo knjiga koje smo tu imali. Prelistao je po stranicama i pronašao Što je tražio.

— Evo, tu je to — rekao je. Čitao je tiho, tako da smo ga jedva čuli.

Albatros se probio kroz maglu
Iz prostranih velikih daljina
I kao da je imao dušu ljudsku
Tako smo ga radosno dočekali.
Neka te bog štiti, mornaru stari,
Od neprijatelja koji ti prijeti.
Zašto gledaš tako užasnuto u ovu noć?
Ja samo strijelom oborih pticu što albatros je zovu.

Zatvorio je knjigu i spustio na stol.

— Eto, to je to — mrmljao je on. — Mi smo oborili albatrosa. Oni su nam poslali ambasadore mira i dobre volje iz Galaktičke Unije. A što smo mi učinili?

— Mi smo ih ubili — odgovorio sam.

Svi su u sobi šutjeli još od prve riječi koju je izgovorio Jack Casey. Jedan od pilota reče:

— Bilo koja druga nacija učinila bi to isto.

— A to samo pogoršava cijelu stvar. To znači da je i cijelo čovječanstvo krivo.

Netko je tiho dodao:

— Pitanje je sada što će Galaktička Unija učiniti, kad sazna da smo mi... oborili albatrosa?

Neki je glas blizu vrata viknuo: »Mirno!« i general McCord s pukovnikom Heddrickom uđu u menzu. Mii smo skočili na noge.

Lica su im bila blijeda. General nije gubio vrijeme:

— Naši su radari, koji su bili posljednjih tjedana iskušani u svemiru, kao i mnogi radari ostalih nacija, uhvatili na svojim ekranima šest svemirskih brodova koji se približavaju Zemlji. Očekuje se da će ući u našu atmosferu u području Sjevernog pola kao i prije. — Nastupila je kratka stanka i tišina da se mogla čuti muha. — Vi ćete odmah uzletjeti da bi ih... — Dugo je oklijevao, a onda je nastavio neuvjerljivo — da ih presretnete, da ih dočekate.

— Mislite da ih oborimo? — netko je rekao kao da je električni udar prošao kroz prostoriju. — Treba li da pretpostavimo da su

neprijateljski raspoloženi?

General je počešao nos i rukom prešao preko usta i brade provjeravajući kako je obrijan.

— Mi to još ne znamo...

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Deset najkraćih priča

Deset autora

Lijek protiv starosti

Borut Geršak: Zdravilo za starost

Preveo *Krunoslav Poljak*

— Dr Faulkner? — pitao je muškarac koji je stajao preda mnom.

Odgovorio sam potvrdno i pažljivo ga pogledao. Davao je utisak nervoznog čovjeka i očima je nemirno kružio naokolo. Ćela na glavi blistala mu je kao da ju je uglačao a naočale su mu klizile po nosu te ih je morao svakog časa namještati.

— Želite? — pitao sam.

— Ah, da — odvratio je — imate li možda malo vremena?

— Za što?

— Volio bih da prisustvujete mom pokusu.

— Kakvom pokusu? — nezainteresirano sam pitao. Evo opet jednog od mnogih koji misli da je otkrio nešto vrlo značajno.

— Dopuštate da uđem?

— Naravno, samo izvolite — nerado sam ga pozvao. — Samo, molim vas, brzo.

— Bit ću gotov za deset minuta — nervozno je rekao i počeo odmatati paket koji je imao pod rukom.

— Dok vi to pripremite, skuhat ću čaj — izmigoljio sam se u kuhinju.

Kad sam se vratio, bio je već gotov. Stajao je pred nekakvim okvirom na kojem je bilo mnogo sitnih brojaka. Osvrnuo se i preplašeno me je pogledao:

— Zovem se Mastin, Mastin Büirger.

— Nijemac?

— Da, iz Haunona — brzo je dodao — ovdje sam na studijskom odmoru u vezi sa svojim izumom. Želio bih da mi kažete što mislite o njemu. Još ga nisam iskušao u praksi. Pričekao sam da to učinimo

zajedno.

Nasmiješio sam se a on je počeo kolutati očima kao da je poludio. Djelovao je zaista vrlo smiješno, možda bi bio odličan komičar. Polako je ušao u okvir i obratio mi se:

— Moj je izum vremenski stroj. Sada ću vam demonstrirati putovanje u budućnost. Vrijeme ponovnog dolaska podesio sam točno na osam sati danas navečer. Molim vas da me u to doba pričekate, ovdje, na ovom mjestu! Slažete li se?

— Da, slažem se — odgovorio sam i tužno mislio na njegovo skoro razočaranje. Prihvatio se nerješiva problema i zato sam ga sažaljevao. Pažljivo sam gledao kako pritišće nekakvu dugmad. Nije se ništa dogodilo.

— Dakle? — pitao sam. Htio je nešto odgovoriti ali nije dospio. Naime, prije nego što je mogao nešto reći, nestalo ga je. Na mjestu gdje je stajao nije ga više bilo. Naravno, nisam vjerovao u putovanje kroz vrijeme. Odlučio sam da ga pričekam u osam sati da mi kaže kako je izveo taj trik.

U osam sati nestrpljivo sam čekao da se opet pojavi. Pojavio se točno minutu poslije osam. Gotovo sam kriknuo od zaprepaštenja. Tamo gdje se morao pojaviti odrastao muškarac star otprilike pedeset godina, ležalo je osam mjesečno dojenče. Nervozno je kolutalo očima i deralo se kao da mu deru kožu. Prestrašeno sam ga uzeo u naručje i pokušao umiriti. Čovjek se negdje preračunao, to je bilo jasno. Čini mi se da je zaboravio da se u budućnosti ne može putovati ili je pritisnuo pogrešnu dugmad i krivo podesio vrijeme.

Odlučio sam zadržati dijete jer ga ionako nemam kome dati.

*

Upravo se prema meni penje stepenicama petogodišnji dječak,

— Sjedi, Mastine, što ćeš jesti?

— Kruha s marmeladom.

Dok mu pripremam večeru, razmišljam. Bivši je Martin svoje zamisli zacijelo razvio prije nego je navršio pedeset godina. Najvjerojatnije, dok mu je bilo dvadeset pet. Za dvadeset ću godina imati sedamdeset. A on će biti upravo toliko star da mi kaže kako da se pomladim. Recimo za kakvih pedesetak godina. Da, to će biti dovoljno.

Glupani

Preveo *Krsto Mažuranić*

Naron, pripadnik dugovječne rase s Rigela, bijaše, već četvrti u obiteljskoj liniji Čuvara galaksujskog ljetopisa.

Imao je on golemu knjigu u kojoj bijahu opisane sve bezbrojne rase sa svih galaksija — zapravo samo one, koje su dosegle određeni stupanj inteligencije. Imao je on i manju knjigu u kojoj su bile zapisane rase koje su odrasle i tako postigle kvalifikaciju da ih se prihvati u Galaksijsku federaciju. U onoj prvoj knjizi mnogo je rasa bilo precrtano; to su bile one, koje su iz bilo kojeg razloga propale. Nesretni stjecaj okolnosti, biokemijski ili biofizički nedostaci, socijalna neprilagodljivost — sve je to ubiralo svoj danak. Naprotiv, u onoj manjoj knjizi, nijedna rasa nije bila precrtana.

A sada je Naron, gorostasan i neizmjerno star, podigao pogled sa svojih knjiga prema glasniku koji mu se približavao.

— Narone — reče glasnik — o Veliki!

— No, što je? Pusti ceremoniju.

— Nova skupina organizama je odrasla.

— Izvrsno. Izvrsno, javljaju se sve češće. Jedva da prođe godina, a da se ne pojavi neka nova rasa. A koji su sad ovi?

Glasnik izrecitira šifru galaksije i koordinate.

— Ah, da — reče Naron. — Poznat mi je taj svijet.

I tada pažljivo upiše potrebne podatke uz ime svijeta u velikoj knjizi, a onda to ime zapiše u manju. Naron reče:

— Ova su bića postavila nov rekord. Još nijedna rasa nije tako brzo prešla put od inteligencije do punoljetnosti.

Nadam se da nije neka greška.

— Nema greške — reče glasnik.

— Ovladali su termonuklearnom energijom, zar ne?

— Jesu.

— Pa to je kriterij. Uskoro će im brodovi zaći duboko u svemir i stupiti u kontakt s Federacijom.

— Zapravo, o Veliki — reče glasnik oklijevajući — promatrači kažu da oni još ne mogu putovati svemirom.

Naron se iznenadi.

— Zar nemaju čak ni svemirske stanice, satelite...?

— Još nemaju.

— Ali... ako imaju termonuklearnu energiju, gdje obavljaju pokuse, gdje pokusne eksplozije?

— Na svom vlastitom planetu.

Naron se istegne u svih svojih impozantnih dvadeset me¬tara visine i zagrmi:

— Zar na vlastitom planetu?

— Da, o Veliki.

Naron polako izvadi pisaljku i precrta najnoviju stavku u popisu punoljetnih rasa. Bio je to čin bez presedana, ali je Naron bio mudar i iskusan i jasno je vidio neizbježne posljedice.

— Glupani — promrmljao je.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Na planetu Oma

Dmitrij Bilenkin: Slučaj na Ome

Preveo *Ivan Paprika*

Kao i obično uoči zalaska sunca, u grmlju su gromko cvrkutali vučići. No odmah su utihnuli čim se približio čovjek... Kad je prošao, iz grmlja su izvirile dvije vrlo znatiželjne njuškice i, priglupo razvlačeći lice, pratile pogledom lik u skafandru što se udaljavao.

U početku nas je sve šokiralo kad smo otkrili toga glodavca. Nije bilo dovoljno što je zvjerka podsjećala na vuka, zapravo njegovu umanjenu karikaturu, nego je taj vuk još i — cvrkutao! Na kraju krajeva, ipak smo šalu prirode ocijenili onako kako i zaslužuje dobra šala, pa smo Stenoviju Omus — tako smo službeno nazvali zvjerku — prozvali »vu-vra«, vukovrapcem.

Iznenada se uši životinjica podigoše: zbunjenost, strah — i one se razbježaše kao da je pukla lovačka puška.

Čovjek uopće nije opazio taj prizor. On je ramenima razdvajao gusti zrak i žurio jedva zamjetljivom stazicom što je vodila bušotini iz koje je — kako su njemu, Majorovu, javili — udario iz tla mlaz nafte. Fenomenalno, nešto neviđeno. Na svim je planetima nafta bila crna, sivkastosmeđa, žuta, a ponekad i ružičasta. Ovdje je bila plava. Nova vrst nafte ili nešto posve novo?

Majorov nije mogao vidjeti ili čuti iza svojih leđa nekakvo kretanje bez zvuka, nekakvo kotrljanje, koje je plašilo »vu-vre«

Osim toga, malo je bio otupio od rada bez predaha. Od sama početka ekspedicije uspijevao je spavati samo na mahove po dva do tri sata. Sve zbog ljudske pohlepe. Nov je planet otkrivao toliko novih

činjenica, da bi se nekadašnja »zlatna groznica« doimala kao običan drijemež u usporedbi s napadima istraživačke gramzivosti. Od obilja novih podataka glava se htjela raspucati, a podaci su nadolazili kao proljetna poplava.

Sunce boje tamnih malina visjelo je na vršcima šume Nebo je blistalo kao mjed i dok su se stabla drvolistova nečujno savijala u obliku vijka i listovi već rastvorili prema suncu na zalasku i dok je na vlažno tlo padala sjena, dolje je vladao svijetlocrvenkasti zlatasti sumrak. Bilo je tiho kao u praznoj katedrali.

Tajanstveno osvjetljenje odjednom je poremetilo tok Majorovljevih misli i on je podigao glavu i ogledao se. U tom je trenutku osjetio na sebi nečiji pogled.

Naglo se okrenuo. Nigdje nikoga. Mahovina što je pokrivala tlo blistala je neizrecivo lijepim rumenilom.

Majorov nije bio čovjek podložan dojmovima. Uostalom, ljudi drugačiji nego što je bio Majorov nisu imali što tražiti na novootkrivenim planetima. Čovjek podložan dojmovima otkriva svoju svijest vanjskim utjecajima, a takvih je utjecaja na neistraženom planetu suviše mnogo a da ne bi bilo i opasno. Ukratko, poslati takva čovjeka na nov planet isto je što i staviti iglu osjetljiva kompasa u uzburkano magnetsko polje.

Zbog toga je Majorov samo otkopčao plazmopištolj i ubrzao korak. Isplativši na taj način danak nervozi, što je oprostivo kada se čovjek nade sam u šumi kojom se povlače sjene u sutonu, Majorov se smirio. Okolne su šume bile dobro pro¬učene i sigurne. Jedino ako je možda ovamo zalutao osamljeni stratopauk ..

Bilo bi to čak i zabavno.

Stratopauci su se isticali velikom agresivnošću. Za organe mirisa bilo koje životinje bio bi čovjek — zatvoren u skafandar — samo gomila kovine; za organe vida i sluha bio bi samo gomila nekakve tvari, kamena ili metala, koja se kreće slučajno. A tko bi napadao komad kamena ili željeza? Međutim, stratopauci su napali ljude već prvog dana. Plazmeni pištolji pretvorili su stratopauke u tren oka u paru, čim bi iskočili iz grmlja. Poslije toga su te nemani pokušale napasti ljude još dva ili tri puta, no brzo ih je prožeo strah i više nisu dolazile ljudima na oči — čemu su se žene iz ekspedicije neizmjerno radovale, dok su se zoolozi ljutili.

— Odurna životinja! — uskliknula je jedna žena kad je prvi put ugledala stratopauka i s takvim se mišljenjem svatko morao složiti. Gadljivost prema takvim stvorenjima svojstvena je ljudima, no čak i najodurniji zemaljski pauk pravi je ljepotan u usporedbi s ovom deseteronožnom trometarskom gomilom hrapave sluzi.

I pojavila se sasvim opravdana pomisao da stratopauk raspolaže posebnim organom osjeta koji mu omogućava da bez obzira na

skafandar osjeti miris čovjeka. Na žalost, tu pretpostavku nije se moglo provjeriti, jer grabežljivac pretvoren u prah i pepeo nije baš pogodan objekt za takvu vrst istraživanja, a živoga pauka nitko nije uspio uhvatiti jer nisu imali vremena.

Pri pomisli da će možda naići na stratopauka Majorov je protrnuo od gađenja. Nije patio od predrasuda, međutim, i za njega su postojale stvari koje nije mogao podnijeti.

Tlo se počelo spuštati a dolje iza stabala nazirala se tamna sjena jaruge, bolje reći ponora. »Još četvrt sata hoda«, pomisli Majorov spuštajući se niz padinu. Strmina ga je natjerala da silazi pobočke. U to osjeti iza sebe šum, pokret, gibanje...

Grm se zatresao i Majorov se smjesta okrenuo, a na grebenu u jarkom sjaju sunca na zalazu iskrsnu stratopauk.

Od iznenađenja Majorov izgubi ravnotežu. Očajničkim se skokom pokušao uhvatiti za najbliže stablo, no rukavice su samo zagreble koru, noga je poklekla i on se skotrlja naglavce niz padinu

Poput filmske kamere što pada, svijest mu je obuhvatila komadić purpurna neba, crna stabla koja kao da su se propinjala, komadić mahovine pod samim nosom, tamnu provaliju dolje, bol, vihor nekakvih mrlja i na kraju udar...

Sve je bilo gotovo...

... Majorov je sad ležao na boku, dok mu je bol u nozi ispunjala glavu zaglušnom prazninom. Sve oko njega doimalo se nekako u dijelovima, nejasno i zamršeno.

Iznenada se sve našlo na svojim mjestima. Pet metara od njega bio je stratopauk.

U stotom dijelu sekunde kao da se sve ukočilo na mjestu. Visoko na nebu gorio je veličanstveno zalaz sunca, nepokretno je stajalo lisnato drveće. A životinja je, opirući se na svoje pipke, stajala uspravno, dok su joj okrugle, neugodno fosforescentne oči gledale ravno u ranjena čovjeka.

Zatim su prednji pipci zadrhtali, dok je čovjekov pogled poletio prema pištolju... no džep je bio prazan. Prilikom kotrljanja pištolj je ispao i sada je ležao u blatu nadohvat ruke.

Ruka mu je krenula polagano prema pištolju, dok su mu oči uporno gledale u stratopauka i samo u stratopauka, a u podgrlac mu se penjala mučnina izazvana boli, očajem i pogledom na pipke s ružičastim sisaljkama, na nazupčane žvale i vrećasto tijelo.

Prednji pipci stratopauka zapletoše se u zmijskom plesu, žvale se počeše brzo micati, a tijelom mu proleti trepet dok su se zrakom razlijegali isprekidani zvuci. Jedan se pipak ispružio prema Majorovu kao da mu nešto pruža. Dotle mu je ruka napipala oružje.

Stratopauk se propeo, doslovce propeo, koluti pipka su se ispružili, no zasljepljujući blijesak pištolja dohvatio ga je u skoku.

Kada je Majorov ponovo mogao vidjeti, ustanovio je da stratopauk leži uz njega. Na brzinu ispaljeni hitac zahvatio je grabežljivca — na svu sreću smrtno. Stratopauk je ugibao. Pipci su mu se u grčevima trzali, oplećući Majorovljeve noge. Rana je na nemani kipeći i grgoćući izbacivala mjehuriće, oči su gledale Majorova prijekorno a iz crnih je ralja dopirao sitan klokot.

Majorov je gadljivo odbacio pipke, ozlijeđena mu se noga odazvala jakom boli. No ipak mu je uspjelo ustati. »Obično istegnuće mišića«, pomislio je s olakšanjem, i sad već pomalo pogledao čudovište koje je izdisalo. A ono je i dalje tužno grgotalo.

— Ranije si morao napasti, budalo — progunđao je Majorov i zadovoljno pomislio da će zoolozi napokon dobiti svoj toliko željeni, gotovo neoštećeni primjerak.

Napokon je pipak sa sitnim izraslinama posljednji put zatreperio i konačno se smirio, a izrasline se otvorile. Majorov se trgnuo. Pričinilo mu se .., Ne, nema zabune, u izraslinama je nešto bilo... nekakav predmet...

Brzo se sagnuo. Samo što nije uzviknuo od zaprepaštenja. Bio je to komadić tanke kore svinut u svitak.

Uzdrhtalim prstima Majorov je rastvorio zamot. Na glatkom je listu bio naslikan čovjek uz stratopauka. A među njima se nalazio — prekrižen debelim crnim linijama — crtež plazmenog pištolja.

Špijuni

István Nemere: Leleplézes

Preveo *Zlatko Glik*

Taj dan je loše počeo, Već smo u zoru ustali i izišli u šumu. Malo smo se šetali, a onda se vratili kući. Polijegali smo. C. je bio pospan kao i ja,

— Da krepaš od dosade — mrmljao je.

Čekali smo. Po stablima su cvrkutale ptice, negdje daleko brujao je automobil. Onda je do kuće dotrčao R.

— Dođite što brže — dahtao je. — Profesor drži predavanje!

Pojurili smo. Kraj susjedne kuće bilo je parkirano mnogo automobila. Prozori u prizemlju bili su otvoreni.

— Ionako nas neće pustiti unutra — reče uvijek pametni i uvijek

pesimistički raspoloženi C. — Bolje pođimo prisluškivati.

Prišuljali smo se bliže. Oni tamo unutra nisu mogli opaziti da smo se smjestili pod prozorom.

Zamišljao sam ozbiljne face onih koji su sjedili unutra, muškarce u izlizanim odijelima kako bilježe u crne notese na koljenima. Nisam se usudio pogledati unutra da nas ne bi opazili, ali sam čuo profesorove korake koji se šetkao amo tamo gotovo pred nama. Svaku smo njegovu riječ jasno čuli.

— ... tako su došli na Zemlju. Ali to se još mora dokazati. Činjenica je da je tome već više tisuća godina. Onda su ta bića stvorila ovu životinjsku vrstu i to tako da bude sposobna za samostalno razmnožavanje. Imaju telepatske sposobnosti. Način njihova života mnogo se razlikuje od načina života drugih životinja: kao da nemaju smisla nizašto, tajnovite su... Toliko da se tom činjenicom ljudi bave već tisućljećima. O njima su nastale fantastične priče i vjerovanja...

— Ovo je baš zanimljivo — R. je šaptao C. u kimajući glavom.

— Ma nemoj! Ovaj stari vol opet je skuhao nekakvu budalaštinu — odvratio je C. ali je i dalje ostao pod prozorom. Nastavili smo prisluškivati.

— Svake treće večeri sastaju se mačke s jednog područja na određenom mjestu. To već nije vjerovanje, nego činjenica koju su utvrdili moji znanstveni suradnici. Posjedaju uokrug na zemlju i — šute. Pokušali su tajnim mikrofonima snimiti njihove glasove, ali — bila je tišina. Ne govore glasovima koje bi moglo uhvatiti ljudsko uho, nego nekako drukčije. Žive zajedno s nama, ali mi ništa ne znamo o njima. Neće raditi kao ostale domaće životinje, nego samo ljenčare. Uzdržavamo ih, hranimo... Da su to umjele postići, samo po sebi govori o njihovoj visokoj inteligenciji... Ali, gospodo, ustanovio sam da su ta stvorenja — špijuni.

— Špijuni??? — pitalo je u isti mah više glasova.

— Da! Špijuni koje su ovdje ostavila bića što su nekoć stigla iz svemira. Svaku treću noć okupljaju se na »seanse« i, predaju opunomoćeniku sav informativni materijal što su ga u prijašnja tri dana uspjele skupiti. O nama.

Uzbunila se dvorana. Ćuli su se povici nevjerice, ali i pljesak. Profesor je trčkarao amo tamo. Onda je vjerojatno zastao kraj prozora jer smo mu sasvim izbliza čuli glas:

— Sve je dokazano eksperimentalnim putem. Ali, gospodo, i vi sami se u to možete uvjeriti bilo kada. Potrebno je samo da duže vrijeme promatrate mačke koje žive oko vas. Koliku energiju ulažu da se prikažu glupima! A i te kako su one inteligentne, gospodo! Daleko su nadmašile pse. Samo to taje... Imate li kod kuće mačku? Onda, dakle, u svome stanu držite špijuna koji razumije svaku vašu riječ, osjeća vaše raspoloženje, analizira vaše postupke i o svemu izvještava

»tamo gore«! —

Profesor se u taj čas gotovo zagušio — s takvim je žarom govorio. Zatrebalo mu malo kisika, želio je udahnuti svježeg zraka pa se nagnuo kroz prozor...

I, spazio nas je. Iskolačio je oči, a glas mu je postao neartikuliran. Dohvatio je nekakvu vazu s cvijećem i bacio je među nas.

Mijaukajući razbježale smo se po grmlju.

Trampa

Mack Reynolds: The Business as Usual

Preveo *Ivan Paprika*

— Hej, slušaj — reče putnik kroz vrijeme prvom pješaku kojeg je susreo. — Ja sam iz dvadesetog stoljeća. Imam samo petnaest minuta vremena a onda moram natrag. Čini mi se da je previše što tražim da me razumiješ, ha?

— Ja te sasvim dobro razumijem.

— Hej! Pa ti vrlo dobro govoriš engleski? Kako to?

— Mi ga zovemo amero-engleski. Slučajno sam studirao mrtve jezike.

— Odlično, ali znaš, ja imam samo nekoliko minuta. Hajde da krenemo.

— Da krenemo: što?

— Zar ne shvaćaš? Pa ja sam putnik kroz vrijeme. Izabrali su me među mnogima i poslali u budućnost. Ja sam vrlo važna ličnost.

— Ali i ti moraš shvatiti da i mi imamo neprestano mnogo putnika kroz vrijeme koji su ovih dana naišli k nama.

— Eh, to me zbilja potreslo, i baš me boli glava za to, samo ja nemam mnogo vremena, zar ne kužiš? Prijeđimo na stvar.

— Pa dobro. Što ti, zapravo, želiš?

— Šta je sad ovo: što želim?

Onaj drugi je uzdahnuo.

— Pa zar ne misliš da bi morao imati nešto kao dokaz da si bio ovdje... u budućnosti? Ali moram te odmah upozoriti da ne možeš ponijeti ništa iz budućnosti što bi moglo izmijeniti prošlost. Kad se vratiš, zaboravit ćeš sve što se ovdje dogodilo.

Putnik kroz vrijeme je zabezeknuto gledao u sugovornika.

— Ah?

— To ti je zasigurno tako. No bez obzira na to, ja bih vrlo rado nešto trampio s tobom.

— Slušaj, mislim da sam došao ovamo i upao u ovu konverzaciju s bar desetak rečenica prekasno. Što ti želiš trampiti?

— Eto, ja bih promijenio nešto iz svojeg stoljeća za nešto iz tvojega, ali u tom tvojem ima vrlo malo stvari koje bi nama bile zanimljive, osim nekoliko povijesnih sitnica.

Pješakove oči su se malo zaiskrile. Nakašljao se,

— Slučajno imam ovdje jedan atomski džepni nožić. Sve se nešto pitam i oklijevam da li da ti kažem koliko je ovaj moj nožić efikasniji od onih vaših iz dvadesetog stoljeća.

— Odlično, no ja imam samo još deset minuta vremena i mislim da ti imaš prokleto pravo. Moram nešto donijeti kako bih dokazao da sam bio ovdje.

— Moj nožić će ti biti dovoljan dokaz — doda pješak.

— Točno, Ali, malo sam zbunjen, znaš. Izabrali su me u posljednjem trenutku, nisu htjeli da riskiraju nekog profesora ili nekog od tih pametnjakovića, kužiš? To je najluđi nož koji sam ikada vidio, daj mi ga da bih imao bar nekakav dokaz.

— Ćekaj malo, prijatelju. A zašto bih ti ja dao taj nož? Što mi možeš ponuditi u zamjenu?

— Ali ja sam iz dvadesetog stoljeća.

— Aha, a ja sam i tridesetog stoljeća, pa što?

Putnik kroz vrijeme gledao je pješaka dugim, začuđenim pogledom. Napokon će:

— Slušaj, prijaško, nemam mnogo vremena, što kažeš, na primjer, za moj sat...

— Aha, a što imaš još?

— Pa evo imam i nešto novaca.

— Ah, to zanima samo numizmatičare.

— Ama slušaj, moram imati nekakav dokaz da sam bio u tridesetom stoljeću!

— Svakako, ali znaš kako je, ne mogu ti dati nešto za ništa. Posao je posao, znaš već kako glasi poslovica.

— Eh, da imam pištolj!

— Pištolj? Tako nešto zaista je potpuno suvišno u tridesetom stoljeću — reče onaj drugi mirno.

— Tebi je suvišan, ali meni bi dobrodošao — promrmlja putnik kroz vrijeme. — Vidi, prijatelju, moje vrijeme istječe svake sekunde. Što hoćeš? Pa vidiš što imam: odjeću, putnu torbu, nešto novaca, privjesak za ključeve, par cipela.

— Evo, ja sam spreman za trampu ali sve što imaš vrlo malo vrijedi. Da si donio kakvu umjetnički vrijednu stvar, neku originalnu

sliku ili nešto slično.

Putnik kroz vrijeme je bio vrlo otvoren.

— Zar ti ja nalikujem na nekoga tko nosa naokolo umjetnički vrijedne stvari? Slušaj, dat ću ti sve osim hlača za taj tvoj nožić.

— Eh, zar bi ti htio da me prijeđeš? Ili u tvom vremenu ne znaju za taj izraz.

Putnik kroz vrijeme je već očajno govorio:

— Slušaj, prijatelju, mi vežemo sve dalje i dalje same besmislice, a vrijeme ..

— Ma znaš taj je izraz, koliko se sjećam, bio blizak Anglo-amerikancima koji su bili vrlo poslovni ljudi u dvadesetom stoljeću pa su svojim dolarima pokušavali svakoga da prijeđu.

— Ama, dobro, dobro. Znam o tome sve. No ja osobno nikada nisam imao toliko dolara da bih nekoga mogao prijeći, ali...

— I tako su ti Angloamerikanci dotjerali tu svoju strast da dolarima pokušaju ovladati svijetom do apsurda da je...

Putnik kroz vrijeme bacio je očajan pogled na svoj sat i gotovo kriknuo.

— Još samo tri...

— Neko su vrijeme, ali to je bilo mnogo ranije, pokušavali dampingom da sruše sve cijene i da onda... i tako su ti izrazi dominacija i damping preživjeli i doprli sve do nas, iako sada to nama više ne znači ništa.

— A dok ti o tome pričaš, moje vrijeme istječe, i ja neću imati ništa da pokažem kao uspomenu na ovaj put u budućnost. — Još je jednom pogledao sat i viknuo: — Brzo. Hajde da se nagodimo ovako: dat ću ti sve što imam za taj atomski nožić!

Konačno su se nagodili. Građanin tridesetog stoljeća povukao se korak natrag držeći u rukama sve što je ovaj drugi posjedovao. Gledao je kako građanin dvadesetog stoljeća, istina gol, ali sav sretan, s atomskim nožićem u ruci iščezava polako iz vida i nestaje u prostoru i vremenu.

Nožić je neko vrijeme ostao u zraku, a onda, kad je putnik kroz vrijeme potpuno nestao, pao je na tlo.

Čovjek iz 30. stoljeća se sagnuo, podigao ga i spremio u džep.

— Ovaj je dosad bio zaista najnaivniji — promrmljao je sebi u bradu. — Mora da je jedan od prvih kojeg su poslali. Pretpostavljam da se nikada neće sjetiti normalna paradoksa. Svi znaju da se stvari mogu nositi u budućnost, dakle naprijed, jer je to prirodni tok stvari u prostoru i vremenu. Ali ništa se ne može prenijeti natrag, pa čak ni sjećanje i pamćenje.

On produži pješice kući.

Margaret, s rukama na ustima, srela ga je na vratima.

— Gdje si to, do sto zvijezda, bio? — povikala je na njega.

— Ne smiješ tako ružno psovati, draga. Sreo sam još jednog putnika kroz vrijeme na svom povratku kući.

— Ta nisi valjda...

— Svakako da jesam, a zašto ne bih? Da nisam ja, to bi netko drugi učinio

— Ali imam već pun ormar tih tričarija...

— Ali, Margaret, možda će jednog dana neki kolekcionar ipak...

(Objavljeno proma dogovoru s G. P. A , München)

Sudnji dan

Shol Silverstein: The End

Preveo *Krsto Mažuranić*

I Bog pogleda dolje, promotri cijelu Zemlju, i bi mu zlo.

— OK! — progovori on. — U redu! Ja sam sit, prisjelo mi je. Ogorčen sam. Već mi je navrh glave. Što je previše, previše je. Gabrijele! — prodere se — zasviraj tu svoju prokletu trubu! Želim da dotučem to smeće tamo dolje.

— No, već je i vrijeme — reče Gabrijel vadeći trubu iz navlake. — Želiš li kakav zgodan moderan hit, ili možda nešto vojnički, recimo kakav marš, ili možda samo jedan dobri, glasni...

— Baš me briga što ćeš odsvirati — reče Bog — samo sviraj! I neka bude glasno; neka bude uvjerljivo, i konačno za svu vječnost... neka odzvanja od neba do pakla i natrag; neka ispuni duše svih ljudi, neka ih ispuni spoznajom da je to to, da je kucnuo čas. NEKA GRUNE!

— T. S. Eliot kaže, da kraj svijeta izgleda...

— Što se mene, do đavola, tiče što kaže taj T. S. Eliot! Ti samo sviraj kako ti ja kažem! — reče Bog.

— U redu, u redu — složi se Gabrijel — u redu, nije potrebno da se izdireš na mene. Konačno, ja sam ipak glazbenik, a ne vodoinstalater. Bar sam se ja načekao da svane ovaj dan. Budi siguran da neću upropastiti stvar! Ti samo reci kakav si kraj zamislio, a ja ću već naći nešto što odgovara.

I on namjesti pisak na svoju trubu.

— Hoćeš li opet izvesti da kiši četrdeset dana i noći?

— Paaa, zapravo, nisam o tome razmišljao — reče Bog.

— Ha, ako si mislio da kiši, bolje da na to zaboraviš. Oni dolje su

usavršili melioraciju.

— Možda ću ih dobro zatresti — reče Bog. — To će ih zbilja dobro...

— Ne pali — reče Gabrijel. — Ja bih ti, doduše, mogao odsvirati nešto zbilja potresno, ali one kuće dolje su uglavnom sigurne od potresa, a vjerujem da si naumio da odu sve odjednom.

— Pa, naravno, naravno — reče Bog. — Znam ja to. Pa nisam ni mislio na potres, to sam rekao tek tako... jedna dobra kuga više odgovara mojem stilu... možda jedna kuga koja će...

— Ali oni su cijepljeni!

— Cijepljeni? Hmm... naravno... ipak, šteta... U staro vrijeme, znaš, mogao si ih okužiti i tako pokositi svu mušku djecu i...

— Mogao bi ih možda potući gromovima — predloži Gabrijel.

— TO JE TO! Bravo! — reče Bog. — Nekoliko poštenih gromova bi zbilja...

— Ne, neće ići — reče Gabrijel. — Njihove bi rakete vjerojatno zaustavile oblake s gromovima.

Bog ušuti, zavali se u naslonjač i razmišljaše dugo, dugo. Gabrijel je prebirao bezvezno po tipkama trube.

— Pretpostavljam da su im kuće nezapaljive — promrmlja konačno Bog.

— Sve osim predgrađa — reče Gabrijel — a ako ih spališ, podići će moderna naselja.

Bog ponovo mucaše dugo, dugo.

— Slušaj, — reče, ispričavajući se. — Ma nema veze. Možda... možda da ih zasad pustimo na miru. Možda ću im dati još malo vremena. Konačno, pa oni su svi moja djeca, moji jaganjci zar ne?

— U redu, što se mene tiče — reče Gabrijel. — Meni je svejedno. Nego, da ti ipak nešto odsviram? Hoću reći... kad sam već izvadio tu trubu?

Opet muk.

— U redu, vrijedi — konačno reče Bog umornim glasom, zavali se dublje u naslonjač i zaklopi oči.

— Sviraj mi blues!

Tehnička greška

Dmitrij Bilenkin: Kak na požare

Preveo *Ivan Paprika*

Uključio se prvi program. Smanjivši brzinu, aparat je legao na kurs u orbitu unaokolo središnjeg svjetlila. Otvoriše se zapori i izletješe lokatori iz svojih gnijezda. Oživješe i skupljači podataka. Tijelo aparata klizilo je hladnim prostorom nalik na crnu rutavu ružu.

Skupljači podataka upijali su kao spužve sve mnogoglasje svemirskih polja i zračenja, a ponekad bi iza aparata bljesnuli jezičci plamena. U tom bi trenutku prelazio u obliku petlje u putanje sad jednog sad drugog planeta, koje su budno i uporno promatrali lokatori slični golemim čašama. Međutim, obavje štajac se nije približavao površini bilo kojeg od planeta.

Odjednom njegove naprave uhvatiše radio emisiju

Uključio se drugi program. Aparat je napustio zvjezdo-centričnu putanju. Sada je sužavao krugove oko izabrana planeta. Njegov je analitički blok umno i brzo prerađivao sve radio i video signale koji su dolazili s tog planeta. I kada je jezik tuđega svijeta postao razumljiv, uključio se treći program.

*

— »Eridane«, hej, »Eridane«, jeste li vi tamo poludjeli? Na četvrtu, jeste li razumjeli što vam govorim, na četvrtu! Što? »Plutone«, no samo ste još vi nedostajali!

To što se »Eridan« kotrljao iz svemira s neispravnim motorima nije značilo ništa prema nevolji što je dolazila sa Zemlje. Naime, mreža stanica koje su održavale vezu sa svemirom pretvorila se u nešto što je neobično nalikovalo na staklanu po kojoj je počeo gospodariti slon. I, kao vrhunac svega, došlo je do havarije središnjeg kibernetičkog mozga. Sada je sve ovisilo o hladnokrvnosti Tana Rostova, okretnosti njegovih ruku i jakosti zvučnih veza. Videofoni su bjesnjeli, službe sa Zemlje urlale su odmah na svih pet kanala, na pultu su histerično bljeskali operacioni signali, a sad se još navrzao na vezu i taj prokleti »Pluton«.

— Smjesta...

Oznojeni pomoćnici u trenu okrenuše glave.

— Smjesta prebacite sve na pomoćne centre. Sve, apsolutno sve...

— Čak i...

— I njih, da i njih... Sve...

— »Pluton« sve do ovog trenutka nije dobio od vas komandu. Ne može to tako — podsjeti debelim glasom na sebe orbitalni teretnjak.

— Odlazite do sto đavola! — prasnuo je Rostov. — »Eri dane«, hej, »Eridane« (Gospode, kakvi klipani!).

— Zalit ću se...

Budući da su mu prsti bili zauzeti, glavni dispečer laktom prekinu vezu s »Plutonom«. Njemu je bilo samo do »Eridana« i ni do čega drugoga na svijetu. Samo što njega nitko na svijetu nije mogao razumjeti — osim isto takva dispečera. Silom je odgurnuo pomoćnikovu ruku koji mu je pružao »slušalicu« videofona. I tada se, kao đavo iz kutije, na »Eridanov« val ubacila nekakva strana emisija koja je potpuno nadjačala vezu između dispečera i »Eridana«. Svijet je zaista potpuno poludio...

— Hej, vi na valu 8119, kupite se odatle! Smjesta!!! Ne, ne govorim tebi, »Eridane«, ne govorim to tebi... 17-15, dajem »Eridanu« 17-15, sektor B, rezervni! Ne čujem potvrdu da ste primili...

Taman posla. Luđaku nije bilo ni na kraj pameti da siđe s vala. Blebetao je nešto i klepetao i dalje svoje, pa se »Eridanov« glas gubio u smetnjama. Tan se zapjenio od jarosti.

— Marš iz svemira!!! — zaurlao je tako snažno da mu se u očima pojavile crvene pjege usred bijela dana. — 8119, gubi se, nestani! Smjesta nestani!

Čini se da je ovaj put pomoglo. Val se očistio i »Eridan« je konačno uspio shvatiti što se to od njega traži, a i glavni kibernetički centar je napokon ispravio pogrešku zbog koje malo prije nije mogao normalno raditi.

I tek sada, kad se Tan Rostov mogao mirne duše protegnuti u naslonjaču, zapaliti cigaretu i trenutak ni na što ne misliti, pamćenje mu ubaci u svijest frazu iz one neobične radio emisije. Tan Rostov nije stavio ciagretu u usta. Zamro je u tom pokretu izbuljivši oči...

*

Analitički blok robota obavještajca je tri puta provjerio situaciju. Tri puta je provjerio dobivene podatke. Ne, greške nije bilo. Kao odgovor na prijateljski poziv izaslanika dalekog planeta stigao je nedvosmislen i energičan nalog — »nestani odavde«. Nalog, dva puta ponovljen i na granici uvrede.

Automat nije znao što je to ponos, ali je u nj bilo ugrađeno da zna razabrati što je posrijedi, jer, ako nije on, ali su njegovi graditelji poznavali osjećaj ponosa. Predvidjeli su mogućnost neprijateljskog odbijanja da se uspostavi veza — i zbog toga je robot uključio rezervni program.

Lokatori su se smjesta vratili u svoja gnijezda, aparat se okrenuo i za njegovom je krmom bljesnuo plamen, zapravo plameni jezici. Nije prošao ni sat i sistem negostoljubive zvijezde, koji je odbio prijateljstvo najstarije civilizacije u Galaksiji, nestao je s vidnog polja.

Presuda

Alemko Gluhak

U sudniei je neuobičajenu graju predsjedajući lako smirio malo glasnijom molbom. Bilo je mnogo više promatrača nego na običnim procesima jer ovaj put je i suđenje bilo neobično,

— Neka se pročita presuda — zamoli predsjedajući službena čitača, misleći, onako usput, da je nabacao previše dosadnih fraza. Čitač počne pjevuckavim glasom:

— Posljednjih dvanaest dana vodio se sudski proces protiv ovdje prisutna Arama Kanamatua. Cijenjeni se Arama zaista lijepo pokušao obraniti ali nije uspio. Počujte, poštovani slušatelji, mišljenje slavna suda: S obzirom na svete običaje, Arama je pogriješio. U našim zakonima zaista nema nijedne riječi kojom bi se tretirao čin počinjen u ovom slučaju, ali slavni se sud poziva na početak Velikog zakona: »Ne nađe li se ničeg sličnog za neki slučaj u daljem tekstu, dopušta se predsjedajućem suda da sam po svom nahođenju presudi, ali neka pripazi na reakciju prisutnih.« U tom smislu predsjedajući Tanana Hanavasu donio je odluku da Arama Kanamatua kazni standardnom kaznom. Tanana drži, kao i mnogi ovdje u sudnici prisutni, da valja suditi po sebi. Običaji su poznatri, naša je ljubav slobodna i nitko je ne može priječiti. Prikazivanje te ljubavi također je slobodno, kao i opisivanje, i spominjanje, i tome slično — za razliku od običaja drugih društava koja poznajemo. Seks u ljudi po svojoj je prirodi ugodan i zaista mu se ne može prigovoriti.

— Ali — neka slavni sud oprosti što prekidam — vizuali koje sam ja prodavao i dijelio poznatima i nepoznatima, također prikazuju seks ljudi! — Arama nije bio zadovoljan.

— Ali. Arama, poštovani i cijenjeni Arama — obrati mu se preaijedajući. — Tvoji su vizuali zaista najgora pornografija— seks ljudi sa Zemlje zaista je gnusan.

Dokaz

István Kaszás: Bizonyiték

Preveo *Zlatko Glik*

— Slučajno — reče omalen čovjek — slučajno mi je uspjelo uvrebati ih...

Policijski kapetan je sumnjičavo kimao glavom.

— Slučajno?... Hm! Nastavite...

— Onaj najvažniji moment u njihovoj akciji — tumačio je čovječuljak — onaj, kada žele neopaženo stići na Zemlju i umiješati se među ljude. Cilj im je iznutra proučiti zemaljsku društvenu strukturu i pronaći ranjive točke. Prikriti se na što više onakvih položaja s kojih na dati znak mogu preuzeti vlast u svoje ruke. Razumijete, gospodine? Bit cijela njihova plana je iznutra oslabiti otpor radi nekog budućeg napada izvana!

— Ali, kako stižu na Zemlju?

— Svemirskim brodovima, gospodine... Onakvim kakve ni jedan lokator ne može otkriti. Imaju oblogu koja upija sve radio i druge valove kao neko apsolutno crno tijelo. Nevidljivi su za sve lokatore...

— Poprilično jeziva priča — reče drugi muškarac. — I, naravno, za to nemate nikakvih opipljivih dokaza. Ako hoću vjerujem, ako neću ne moram...

— Imam dokaz! — reče samosvjesno čovječuljak.

Na licu drugog kao da se pojavi nekakva sjena. Ne vje¬ruje mu?

— Kakav dokaz?

— Fotografije, gospodine! Uspjelo mi je snimiti...

— ... nevidljivi svemirski brod, ma nemojte?!

— Ne brod... ljude koji su se iskrcali. Ljude, koji čas prije toga nisu ni postojali. Malo iz daljine, doduše, ali ako ih se dobro poveća mogu se prepoznati. Moramo ih pohvatati, gospodine! Iscijedit ćemo ih njih na koje su se položaje već uspjeli uvući te tako onemogućiti cijelo to društvo. Treba izdati tjeralicu i...

— Imate kod sebe te fotografije?

Neki unutrašnji tanani glas kao da je upozoravao: nije li prerano to pokazati? No, mali čovjek nije mu obraćao pažnju; ta, konačno se našao netko tko ga je saslušao dokraja... I, prima to ozbiljno! Mali čovjek užurbano otvori torbu i izvadi plosnati omot.

— Evo ih — reče — stranci koji se u ljudskoj spodobi. 1 Vrlo dobri snimci, gospodine, možete se uvjeriti.

— A negativi? — upita drugi muškarac pošto je preuzeo omot.

— Kod mene su. Napravio bih još nekoliko kopija — reče čovječuljak sagnuvši se da zatvori tašku. Drugi muškarac mu nije ništa odvratio, ali kad se mali čovjek uspravio ugleda neugodan prizor: u njega je bila uperena četverouglasta cijev. Bilo je to nekakvo

čudnovato oružje s dugačkom cijevi i oklopljeno. Ne onakvo kakvo se upotrebljava na Zemlji.

— Ovamo s tim negativima, čovječuljče!!!

Samodržac

Mack Reynolds: No Return from Elba

Preveo Nikola Popović

Samodržac je ušao i otpozdravljao kao što je to činio u stara dobra vremena i kao da su još pod njegovim zapovjedništvom armade brodova a ne jedan maleni istraživački svemirski brod za međuplanetarne letove.

Glas mu je još bio odrješit i zapovjednički:

— Koliko će to sada trajati?

— Možda jedan sat, gospodaru. — Bio je to Klier koji mu je odgovorio, odani Klier, njegova desna ruka za prljave poslove, Čovjek koji je provodio u djelo njegove zamisli, za vrijeme niza godina njegove vladavine, Klier hladnih nemirnih očiju.

Samodržac je zurio u ploču za promatranje s rukama prekriženim iza leđa. Oni su znali, ali on nije znao da to oni znaju, koliko je cijelog života bio opsjednut Napoleonom. Ova posljednja trojica njegovih sljedbenika prepoznali su napoleonsku pozu, ali im to lica nisu pokazivala.

Napokon je progovorio:

— Vosse, koliko si rekao da je velik taj asteroid?

— U promjeru 1784 milja. — Voss je jedini bio u civilnoj odjeći. Voss mentalni demon, mozak u sjeni prijestolja.

— Vosse, Vosse, kako si ti uvijek precizan. Velika šteta što nisi bio isto toliko točan u procjeni njihova vojničkog potencijala. Da, zaista velika šteta. U glasu mu se osjetio prezir, ali se savladao. Ne bi bilo dobro da se sada — u ovim posljednjim trenucima — posvade. Punih deset godina imao je povlasticu da bude sa svima grub, pa čak i sa svojim najbližim suradnicima: Klierom, Vossom i Mandermannom. Ali nikada se ne zna, čak je i Ney, nenadmašni maršal Ney okrenuo leđa velikom imperatoru u najtežim trenucima.

I zato on reče:

— Gospodo, morate mi oprostiti. I vama je isto tako teško kao i

meni. — Bilo je to jedno od rijetkih nehotičnih priznanja.

Klier ispruži ruku s dlanom nagore:

— Gospodine... — rekao je. Ostali su šuteći stajali ali su im lica odavala misli koje su njima vladale kao da su ih još jučer opsjedale. Nedavno!

Kasnije, kad su potrepštine i oprema bili iskrcani, njih trojica su se okupili oko njega da se oproste s njim.

Samodržac je zurio bezizražajna lica u asteroid dok su oni iskrcavali materijal. »Asteroid je vrlo malen« — mrmljao je tiho kao za sebe. Sjetio se Elbe i povijest kao da se ponavljala.

Uspravio se i pogledao ih poprijeko:

— Nije potrebno da se ovo oteže. Vas trojica ćete nastaviti na Veneru i predati se. Naš protivnik neće tražiti izručenje. Oni žele samo mene.

Sva trojica stajala su ukočeno i slušali ne rekavši ni riječi.

— Vi ćete na Veneri biti ponizni, povući ćete se sa žaljenjem, pokajnički. Nestat ćete iz javnog života. — Gledao je svakoga redom: — I polagano, gospodo, situacija će se mijenjati. Moj će narod zaboraviti žrtve. Oni će se sjećati, ili će misliti da se sjećaju samo slave i napretka, zavijorenih zastava i parada. I za nekoliko godina počet će se pojavljivati legende. Rast će nostalgija. S druge strane, naši će neprijatelji biti razjedinjeni. Svađat će se zbog zagađivanja okoline, zbog izvora nafte na Marsu, zbog urana na Ganimedu. — Glas mu je postao čvršći. — I tada ću vam se pridružiti.

O tome su već razgovarali i prije tako da im to nije bila nikakva novost, ali oči su im sjale.

— »Mi te slušamo svemogući« — pjevali su iz puna glasa poznatu pjesmu iz starih dana — »Mi te slušamo i izvršavamo«!

— Ima li nekih pitanja?

Malo su oklijevali, sve dok generalisimus Mandermann nije promrmljao:

— Nemamo, gospodaru.

Nije bilo rukovanja, čak ni privremena kršenja discipline iz prošlih godina. Ukočeno su vojnički pozdravili, okrenuli se nalijevo krug i pošli prema brodu malo nespretno u svojim svemirskim uniformama.

U trenutku kada je letjelica zagrmjela i uzletjela, Samodržac se okrene prema onome što je ostalo od njegova velika imperija.

— Malo je ostalo — reče ogorčeno. Onda nakon nekoliko trenutaka razmišljanja doda: — Ali, ja sam znao čekati i prije. — Skupio je ramena i ušao u jedinu zgradu na tom asteroidu.

Na stolu usred sobe stajala je boca marsovskog pića »woji«. Zagunđao je zadovoljno. To će biti Klier, Klier je znao da mu je to najdraže piće.

Dohvatio je bocu i otvorio je...

Na malom istraživačkom svemirskom brodu njih trojica stajala su u kupoli i promatrali asteroid. Jedna je velika gljiva počela rasti iz asteroida i ubrzo ga je svega obuhvatila.

— Otvorio je bocu — reče Voss.

Generalisimus Mannderman je gunđao:

— Još mi nije jasno zašto smo morali proći cijelu ovu komediju. Zašto ga nismo ubili na brodu? — Crvenilo mu je izbijalo oko uskog krutog, vojničkog ovratnika.

Voss ga je gledao i kimao glavom:

— Nemoguće. Ta ličnost, ta gotovo hipnotička snaga koju je ispoljavao. — Polagano je dodao: — Vjerujem čak i sada ovdje kada je svemu kraj, da mi je naredio da ubijem vas dvojicu da bih ga poslušao.

Generalisimus ga je pogledao i obliznuo suhe usne. Jedva se svladavao. Ali je gunđao odobravajući:

— Imaš pravo. Nisi ga mogao ubiti dok je stajao tu pred nama. — Odahnuo je s olakšanjem. — Napokon i to je gotovo. On je morao znati da ga Sistem nikada više neće pozvati da se vrati, ma koliko čekao na to. A mi ćemo se jednom vratiti kao trijumvirat i vladati u njegovo ime. Ali on sam? Nikada! Nikada ga ne bi ponovo prihvatili.

Klier je sve vrijeme šutio. Sada je progovorio i rekao zamišljeno dok je gledao posljednje ostatke atomske eksplozije:

— Precijenio sam ga. Smekšao je pod teretom poraza.

— Kako to misliš?

— U njegovu planu nije smjelo biti nikoga tko bi znao za skrovište. Čak ni nas. — Klier je kimao glavom u znak neslaganja i razočaranja. — On je morao pokušati i nas likvidirati.

Generalisimus Mannderman je izvadio malen pištolj s iglama i zagledao se u tu stvarčicu.

— Imaš pravo. I ja sam očekivao da će to pokušati. Vidiš, bio sam i spreman na to. — Nasmijao se kiselo. Ostala dvojica su se također nasmijala, ali je to više nalikovalo na mrštenje.

Okrenuli su se i nastavili svoje redovne rutinske poslove što su ih morali obavljati za vrijeme leta.

A tamo dolje u prostoriji, gdje su bili strojevi, jedan je maleni instrument odbrojavao njihove posljednje sate ., tik tak.

(Objavljeno prema dogovora s G. P. A., München)

Čudovišna noć

André Caroff

Le nuit de monstre

Preveo *Božidar Stančić*

PRVI SAT

Elizabeth Sourbier i profesor Berger stigli su točno u šesnaest sati vlakom iz Pariza na stanicu Hainburg. Krajolik pun snijega. Profesoru je bilo četrdeset devet godina, a njegovoj tajnici Elizabeth dvadeset šest. Ušli su u restoran i naručili čaj.

— Ne volim ove snježne krajeve — primijeti profesor Berger... — Da ovaj sastanak s doktorom Tauernom nije tako važan, ne bih pošao... Sreo sam ga prije dvadeset godana. Ne poznajem, međutim, veličine koje će prisustvovati tome sastanku. Tauern je uvijek volio tajanstvenosti. Možda je s godinama došao k pameti — napomene srčući čaj. — Aha, evo auta.

Iz auta što se zaustavio pred restoranom i izišao je vozač, ogledao se i ušao u restoran. Najprije je promotrio sve goste, a onda prišao profesoru i djevojci.

— Profesor Berger?

— Ja sam. Poslao vas je doktor Tauem?

— Jest. Vi ste posljednji stigli. Idemo odmah. Cesta je teška...

Čovjek uze oba kovčega i ode, uputivši nekoliko riječi mladiću za šankom. Berger je dotle platio račun i izišao. Dok su bili u bifeu, osjetno se promijenila temperatura. Postalo je toplije, ali počele su padati i krpice snijega. Auto je imao lance, zapazila je Elizabeth. Ubrzo je vozilo s profesorom i djevojkom napustilo gradić i zašlo u brda. Sa svake strane zid snijega i leda.

— Je li kuća daleko? — zanimalo je Bergera.

— Stići ćemo ubrzo bude li sve u redu — odvrati vozač. Vozio je oprezno, gledajući povremeno u nebo. Kako se auto penjao, snijeg je bivao sve gušći a drveće sve rjeđe. — Kuća je na visini od 1800 metara. Dražesna je, ali čovjek njegove dobi ne bi trebalo da živi sam, odvojen od svijeta.

— Potpuno sam? — začudi se Berger.

— Sam. I vi se čudite kao i ona petorica prije vas. Jest, doktor ima telefon i jedan ga čovjek opskrbljuje živežnim namirnicama svakoga tjedna. U normalno vrijeme to nije važno. Ali sada može cesta biti presječena, lavina može potrgati telefonske žice. Tada bi Tauern ostao kao brodolomac na pustom otoku.

— Zar nema domaćice?

— Nikoga! Tvrdi da mu je potrebna samoća da bi mogao raditi. Evo, kućica je ona crna točka u snijegu, na vrhu...

Elizabeth se nagne i pogleda obris kućice na sumračnom nebu.

— Gadno — promrmlja stresavši se. — Kako se ovdje može živjeti?

Šofer se naceri.

— Nauči se čovjek. Danas se kućica još vidi. Prošloga je tjedna bila u oblacima... Prokleti snijeg! — Krpice snijega bivale su sve gušće, vidljivost se smanjivala, Šofer je upalio svjetla i progunđao nešto nerazumljivo. Nije bio zadovoljan, očito je požalio što je pristao da poveze goste profesora Tauerna.

— Ako sam dobro razumio, danas već šesti put vozite ovom neugodnom cestom? — zapita Berger.

— Tamo i natrag! — odvrati nezadovoljno šofer. — Ostao bih ja dolje da nije riječ o doktoru.

Vozilo se teško probilo na vrh i stiglo na ravnicu šibanu vjetrom. Crveni su kolčići ovdje označavali put, ali se sam taj put nije vidio. Vjetar je tako šibao da je snijeg padao gotovo vodoravno. Profesora Bergera obuzme tjeskoba. Pitao se kako vozač pogađa put od kolčića do kolčića. Kola su vozila još stotinjak metara, a zatim stala.

— Stigli ste! Oprostite što ne mogu uzeti vaš prtljag, ali moram što brže sići dok se još može. Doktorova je kuća vrlo blizu, na kraju puta. Ne mogu onamo kolima. Bit ćete ondje za pet minuta.

Profesor Berger izvadi novčanik, ali šofer odmahne rukom.

— Nikako, doktor je sve platio. Oprostite, žuri mi se!

Kad su profesor i djevojka izišli, ošinuo ih je leden, urlajući vjetar. Nisu mogli razgovarati. Dohvatili su prtljag i krenuli prema kući, koju su sada već nazirali. Sve su se teže probijali.

— Do vraga! — reče Berger kad je malo došao do daha. — Zašto mi Tauern nije rekao da stanuje u orlovu gnijezdu?

Elizabeth nije odgovorila. Nije mogla. Imala je dojam da je iz grada odjednom dospjela na nekakav nepoznati, negostoljubivi planet. Nije poznavala planine, činilo joj se strašnim da se klimatske prilike mogu tako brzo i korjenito promijeniti na visini. Strašio ju je taj snijeg, sleđivao ju je taj vjetar.

Za nekoliko minuta stigli su na prag kućice koja je bila građena od betona i nije podsjećala na planinske kuće. Profesor Berger potegne zvonce stresajući sa sebe snijeg. Čekajući da se otvore vrata, obrati se

tajnici.

— Žao mi je što sam vas poveo, Elizabeth. Nadam se da naš boravak ovdje neće biti mučenje. Najprije oluja, pa nema domaćice... Pa valjda se neće Tauern pretvoriti u kuharicu i sobaricu?

Djevojka se osmjehnula.

— Ostajemo samo dva dana, a... — Vrata su se otvorila i prekinula je u riječi. Pojavila se žena u godinama, lica kao buldog, ali blaga pogleda.

— Dobar dan... uđite, molim vas...

Unutra je bilo toplo. Urlanje vjetra je odjednom prestalo. Berger je odmah ušao u prostranu prostoriju za dnevni boravak. Ondje su već sjedila šestorica muškaraca pijuckajući alkohol. Najstariji se diigao čim ih je ugledao.

— Bergeru, prijatelju, mislio sam da danas više nećete doći. Samo naprijed! — I doktor Tauern stisne ruku Bergeru i okrene se prema ostalima:

— Profesor Berger iz Pariza.

Čuo se žamor. Profesor je bio poznat u svijetu. On se lagano nakloni i pokaže djevojku pokraj sebe.

— Elizabeth Sourbier, moja tajnica. — Sad su muškarci ustali i lagano se naklonili. Tada se ponovo javi dr Tauern

— Ovo je profesor John Cramer iz Philadelphije, — počeo je predstavljanje — profesor Ino Micubiši iz Tokija, doktor Aleksandar Pivnjev iz Moskve, profesor Gustav Jensen iz Berlina i doktor Indro Montanelli iz Firenze. Podsjećam vas, prijatelji, da smo kao radni jezik izabrali francuski. Svi ga razumijete i govorite, Podignimo čaše u čast mojega otkrića!

Sam je poslužio viskijem novopridošle goste. Elizabethi odlane. Društvo joj se činilo prihvatljivim, ambijent dosta ugodan. U kući se nije nimalo osjećalo da su na 1800 metara visine i da je vani nevrijeme. Osim toga, svi su prisutni gosti bili specijalisti za mozak, kako je pretpostavljala Elizabeth, i bilo je jasno da će oni slijedeće sate posvetiti radu. To ju je i tješilo, jer je bila jedina žena među njima.

— Sjednite, osjećajte se kao kod kuće — nastavljao je doktor Tauern. — Martha će vas poslužiti. Premda je stara, ona je i žilava. Kao i ja. — To je, uostalom, bilo točno. Doktoru Tauernu je bilo 78 godina, ali se vrlo dobro držao, što je čudilo mnoge, a osobito Bergera, kojemu se činilo da se doktor i nije promijenio u posljednjih dvadesetak godina.

— Dakle, Tauernu, hoćete li mi već jednom reći što ima tako izvanrednoga u tom vašem robotu? — zapita Berger.

— Odlično pitanje — doda Ino Micubiši. — Došao sam izdaleka i neobično me zanima što će nam pokazati doktor Tauern.

Amerikanac, Rus, Nijemac i Talijan podržali su Japančevu

znatiželju.

— Samo strpljivo — zamoli doktor Tauern smiješeći se. — Profesor Berger i gospođica Sourbier tek su došli. Bolje bi bilo da se svi malo opuste prije nego što počnemo raditi. Dugo će to trajati. Mogu vam već sada reći da nećete biti razočarani. Čak će vas iznenaditi rezultat. Vi me, prijatelju — doktor se obrati Bergeru — poznajete dvadeset godina. Bio sam, kako bi se reklo, bonvivan.

Berger se sjećao kako je Tauern mogao probjediti noć i sutradan biti svjež kao da se dobro naspavao. Bio je čelična zdravlja.

— A unatoč tome, nastanio sam se ovdje i izolirao od svih, premda sam volio Pariz i njegov noćni život. Slučajno sam naišao na neku sitnicu koja bi mogla dovesti do fantastičnoga otkrića —

— I dvadeset godina vi radite na jednom predmetu u toj planini?

— Bojao sam se samo — Tauern je kimao glavom — da ne umrem prije nego što potpuno odgojim svoje dijete. Sad sam to dovršio. Mislim da vam je dovoljna moja riječ i da ćete biti strpljivi sat - dva... Martha, hoćete li već jednom sići? — vikne on ljutito.

Stara se služavka pojavi iza ograde prvoga kata i zatim polako siđe.

— Odvedite profesora i gospođicu u njihove sobe. Zatim priredite čaj — naredi dr Tauern.

Žena kimne glavom i pođe pred Elizabethom. Dotle Berger šapne doktoru na uho:

— Zašto je stalno tjerate gore dolje?

— Neka se malo razgiba. Tek joj je šezdeset godina — odvrati Tauern.

Berger se nasmije.

— Strogi ste prema drugima kao i prema sebi. Do viđenja, gospodo... — I on se popne na prvi kat. Odozgo pogleda u sobu za dnevni boravak. Gosti su se okupili oko svoga domaćina i poluglasno čavrljali. Profesor Berger se nije mogao sjetiti imena tih učenjaka koji su predstavljali pojedinu zemlju.

— Evo vaših soba — reče Martha.

Berger je opazio da mu je tajnica dobila sobu na kraju širokog i sumračnog hodnika, koji je prvi kat dijelio nadvoje. Kuća je bila šira nego što se to moglo pretpostavljati izvana. Gubila se u beskrajnoj bjelini vrhunaca planine. Bio je to, vjerojatno, nekada hotel. Dvanaest soba na katu, dvije-tri kupaonice i toliko toaletnih prostorija. Dolje je zacijelo bilo još soba. Bergerova je bila ugodno namještena. Pogledao je na sat: pet sati poslije podne. A vani je planine obavio mrak. Profesor je otvorio kovčege... Na drugom kraju hodnika Elizabeth je već spremala odjeću u ormar. Soba joj je bila kraj kupaonice. Djevojka se presvukla. U tom je trenutku imala neugodan dojam da je netko promatra. I samoj joj se učinilo smiješnim kad je pošla do prozora i

navukla zavjese. Neugodan je dojam ipak ostao.

DRUGI SAT

Profesor Berger i Elizabeth sreli su se ponovo u hodniku. Berger nije ni opazio da je djevojka blijeda, samo je rekao da se obukla ukusno.

— Dobro ste se smjestili? — zapita je.

— Sasvim dobro — ona će nekako ledeno.

— Što mislite o mojim kolegama i o doktoru Tauernu? — pitao je dalje.

— Nije ni star ni neobičan kao što ste mislili. Mislim čak da ne pretjeruje ni što se tiče otkrića. Ostali su simpatični. Zašto?

— Nikad nisam čuo za njih — odgovori profesor. — S obzirom na važnost otkrića, očekivao sam ovdje druga imena. Smiješan je onaj Montanelli, ha?

Elizabeth potvrdi smiješeći se. Jest, Indro Montanelli bio je osrednjeg stasa, debeo, bujne kose, doimao se više kao tenor milanske Scale nego kao neurolog. Bio je suprotnost Aleksandru Pivnjevu, krupnom, plavom Moskovljaninu, plavih očiju. Sovjetski je učenjak malo šepao. John Cramer je bio riđokos 45 godišnjak, Gustav Jensen tamnokosi tridesetogodišnji Nijemac. Obojica istoga stasa.

Ino Micubiši je bio pravi Japanac, malen, svinutih nogu, s naočalama i neprekidnim osmijehom.

— Tauern je unajmio i služavku. Vjerojatno samo za ova dva dana.

— Vjerojatno žena i ne bi mogla izdržati dulje — primijeti Elizabeth. — On postupa s njom kao s robotom. Ako je njegov robot tako sposoban, zašto on ne bi poslužio?

Elizabeth se nasmijala svojoj šali, ali Berger joj se nasmiješio u sebi, jer ih je u razgovoru prekinuo glas doktora Tauerna.

— Drago mi je što ste zadovoljni. U toj se kući već stoljećima nije čuo ženski smijeh. Čekamo vas pa da poslužimo čaj.

— Dopustite da ja to učinim — ponudi se djevojka.

— Od ženske je ruke čaj slađi — primijeti Indro Montanelli umiljato. — Meni dvije i pol kocke šećera. Dobra vam je ideja, profesore, da povedete svoju tajnicu. — Obraćao se profesoru, a gledao je djevojku. Elizabeth je sjela, a Tauern je uzdahnuo.

— Sretan sam što ste došli, ali ću upravo zato biti nesretan kad odete. Ne znam kako ću sada moći ostati sam. Zimaje duga...

John Cramer pripali cigaretu.

— Za dvadeset godina mogli ste se priviknuti...

Tauern odmahne glavom.

— Dosad me to nije mučilo. Radio sam od jutra do večeri. Sad sam postigao cilj, pa...

Gustav Jensen, koji je neprekidno promatrao djevojčine noge, sad se javio:

— Kad ćete nam pokazati svoga robota, doktore?

Sve ih je proždirala znatiželja. No Aleksandar Pivnjev nije bio tako nestrpljiv.

— Ovdje smo kratko vrijeme, a ostajemo do ponedjeljka. Pustite doktora Tauerna neka malo uživa u našem društvu. Znate, rekao mi je vozač da bi se vrijeme moglo pogoršati i omesti naš povratak.

Tauern načini grimasu.

— Puše južni vjetar, temperatura se penje. Postoji opasnost od lavina.

Micubiši se uzbudio.

— Moram u srijedu biti u Tokiju — reče. — Morao bih stići na avion u Beč.

Tauern se nasmiješi.

— Ako se prekine promet, u istom ste položaju kao i ostali.

— Helikopter? — kratko će Gustav Jensen.

— Ponekad čovjek ne može ništa protiv prirodnih elemenata. Po vjetru i magli helikopter bi nam bio koristan koliko i skalpel klesaru.

John Cramer se naceri, zavaljen u naslonjač. Opustio se.

— Opustite se — predloži i drugima. — Nekoliko dana opuštanja u planinama ne škodi. Možda će naši šefovi opaziti da nas nema.

Netko se nasmijao, ali je Japanac ostao zabrinut. Elizabeth je uočila da je počeo teže disati i stisnuo se u svom naslonjaču. Tišinu je prekinuo profesor Berger.

— Srdačno ste nas dočekali, kolega Tauern, ali mislim da je ipak vrijeme da prijeđemo na ozbiljne stvari. Stvorili ste robota za kojega tvrdite da je prvorazredan. Nakon napretka postignutog u svijetu ne vjerujem da bi se u jednoj izoliranoj kući moglo učiniti nešto bolje nego u laboratorijima gdje radi desetak znanstvenika s najmodernijom tehnologijom. Od kakva je materijala vaš robot? Što može učiniti, kakav mu ja koeficijent...?

Tauern ga prekine.

— Nešto ste pobrkali, profesore — sa smiješkom će on. — Ja nisam govorio da stvaram robota. Upotrijebio sam taj izraz da bih zagolicao vašu znatiželju. Dodajem da će ovaj moj rad znatno unaprijediti neurologiju. Nije to mehanički robot. Ne bih vas tada ni zvao... Recite mi, Bergeru, što mislite o djeci umrloj odmah nakon poroda?

Profesor ga je gledao ne shvaćajući.

— Što mislite o mozgu takve djece — ispravi se Tauern.

— Moram priznati da vas ne shvaćam — odgovori Berger. — Umre li dijete, umre i njegov mozak. Ljudski gledajući, to je žalosno. S

medicinskog stajališta nije zanimljivo.

Tauern se zavali u svoj naslonjač.

— U Parizu sam radio tajno na pokušaju konzerviranja mozga mrtvorođene djece još kad se to smatralo utopijom — odgovori Tauern.

— Dakle prije dvadeset godina? — zapita Jensen, ne puštajući iz vida Elizabethine noge.

— Jest.

— I jeste li postigli željeni cilj? — zapita Pivnjev.

— Jesam, ali poslije mnogih promašaja i napora. Znao sam da ću uspjeti kad je mozak »Saturna« ostao u dobrom stanju i poslije godine dana. »Saturn« je bio mozak djeteta što je umrlo u dobi od pet tjedana...

— Shvatili smo — izusti Montanelli.

Tauern mu dobaci ironičan pogled.

— Hoćete li shvatiti i kad vam kažem da je »Saturn«i sada sasvim dobro?

Micubiši se nagne prema doktoru.

— Pokušavate li nas uvjeriti da ste uspjeli sačuvati ljudski mozak dvadeset godina?

U Tauernovim se očima pojavila iskra trijumfa.

— Ne samo što sam ga sačuvao nego sam ga i odgojio!

— Mislim da ste upotrijebili pogrešan izraz, profesore — primijeti Elizabeth. — Vi ste, vjerojatno, pomogli dječjem mozgu da se razvije do mozga odrasle dobi.

Tauern odmahne glauom.

— Dobro sam se izrazio, gospođice Sourbier. Podigao sam i odgojio »Saturna«. On govori četiri jezika, čita, piše, posjeduje gotovo cjelokupno moje znanje...

John Cramer prasne u smijeh.

— Do vraga, doktore, ova vam je dobra!

— Dobra vam je šala i hodanje po Mjesecu! — ljutito će Tauern. — »Saturn« je bio izvrstan učenik. U dvadeset godina naučio sam ga ono što sam saznavao u skoro osam desetljeća. Pitat ćete, dakako, kako sam mogao učiti neki organ zatvoren u staklenki. Sutra ću vam sve pokazati i uvjerit ću vas da se ne šalim.

— Da li bismo bar mogli vidjeti »Saturn«, doktore? — zapita Berger.

— U srpnju prošle godine na moja je vrata zakucao neki iscrpljeni planinar. Nahranio sam ga, ugrijao se... I kad sam mislio da se oporavio zadesio ga je srčani udar... — Doktor Tauern zastane malo, pa nastavi: — Pošto sam ustanovio da je mrtav, morao sam telefonirati policiji. Ali nisam to učinio. Oni dolje su ga proglasili nestalim...

Nastala je tišina. Svi su osjećali da se u Tauerna uvukao trenutak

istine. Nitko nije ni pomislio da između »Saturna« i zalutalog, umrlog planinara postoji nekakva veza. Vidjelo se da to tišti doktora Tauerna. Elizabeth nije izdržala.

— A što ste učinili s tijelom?

Doktor je gledao u prazno.

— Vjerojatno ćete smatrati da sam lud, gospođice, ali ja sam ga sačuvao. Hibernizacijom. Zatim sam dao to tijelo »Saturnu«. Tražili ste od mene, Bergeru, da vam pokažem »Saturna«. A on je pred vašim očima otkako ste došli...

Berger skoči i uperi kažiprst u Tauerna.

— Ne želite valjda reći da je »Saturn« jedan od ove petorice?

— Upravo to. Razgovarali ste već s njime, odgovarao vam je. On je među nama. To je moj robot, gospodo! Zar nije fantastičan?

Petorica učenjaka su se zgledala i nekako u isto vrijeme rekla:

— To, svakako, nisam ja!

Berger se digne, namršten.

— Tauernu, odmah odlazim odavde! Vjerojatno ste uslijed samoće izgubili razum. Telefonirajte u Hainburg neka kola dođu po mene i moju tajnicu!

Tauern se diže i uhvati ga za lakat.

— Ne čudim se vašoj reakciji, Bergeru. Telefonirat ću u Hainburg, ali me prije saslušajte. Inače me ne možete osuditi.

Berger sjedne.

— Mogao bih vam odmah pokazati »Saturna« — nastavi Tauern. — On je zaista među vama. Sutra ću vam odati njegov identitet, ako dotad i sami ne pogodite. Nije to prkos. Želio bih samo znati da li je »Saturn« doista sposoban da se uklopi u društvo. Ne zaboravite da je dvadeset godina živio tako reći u staklenki i da je imao malo vremena da se priuči na ljudski oblik. Dosad se dobro ponio. Ali, dokad će izdržati?

Doktor Tauern sjedne, očito vrlo uzbuđen. Neprekidno je promatrao Bergera. I opet se obratio njemu.

— Samo tri osobe mogu biti isključene iz igre pogađanja: vi, gospođica Elizabeth i ja...

— Bogamu! — vikne Cramer — ja vam mogu pokazati svoje dokumente!

Tauern se nasmiješi.

— I »Saturn« će vam pokazati svoje. Autentični su.

Berger se namršti.

— Mislim da nije teško otkriti »Saturna«. Da biste tom nesretnom planinaru usadili mozak, morali ste ga operirati na

određenom mjestu pa je »Saturnova« kosa na tom mjestu kratka...

Sve se glave okrenu prema Johnu Crameru i Inu Micubišiju, koji su bili vrlo kratko podšišani.

— Ne pogađate, Bergeru! Nisam ga šišao. A osim toga, ove sam ljude izabrao zato što su vam nepoznati, nisu se dosad međusobno vidjeli i svi su imali nekakvu operaciju na mozgu.

— Trepanaciju? — upita Elizabeth.

— Trepanaciju — potvrdi doktor Tauern. — Znači da svi imaju isti ožiljak i da tako ne možete identificirati »Saturna«. Na sve sam mislio.

Gustav Jensen se naceri.

— Mi smo, dakle, ovdje samo statisti? Vi ste režiser, profesor Berger i gospođica Sourbier su gledaoci, »Saturn« je zvijezda, a naša je uloga sporedna.

— Da! — vikne Aleksandar Pivnjev. — Čini se da nam se rugate. Mislio sam da će to biti nešto ozbiljno... da će zavrijediti...

— Varate se, doktore Pivnjev. Pozivajući vas ovamo, cijenio sam vaše sposobnosti. Ovo zahtijeva čovjeka visoke stručnosti i brzog shvaćanja. Uvucite se u igru u tih nekoliko sati. Moći ćete zatim pogledati moje elektroničke uređaje. Kad se vratite u svoju zemlju, moći ćete možda to isto načiniti uz pomoć mozga umrloga novorođenčeta. Nisam radio dvadeset godina da bih vam sada prikazivao cirkuske točke. Vjerujem da će moje otkriće imati širu primjenu. Transplantira se srce, bubrezi... Zašto se ne bi i mozak?

— Promjenom mozga — promrmlja Indro Montanelli — stvara se drugi čovjek.

Dr Tauern kimne glavom.

— Znam. Ali bolje i to nego upisati toga čovjeka u matičnu knjigu umrlih.

Upravo tada začuje se strahovita lomljava. Kuća je počela podrhtavati.

— Lavina! — vikne Tauern.

Svi nagrnu k prozoru.

TREĆI SAT

Lomljava i tutnjava trajali su nepunu minutu. U toj minuti su se sručile tone snijega na ionako već zametenu cestu. Berger je uzalud pokušavao nešto nazreti kroz staklo u tamu.

— Mislite li da su ceste neupotrebljive, doktore? — zapita.

— Najvjerojatnije. Ovako nešto dogodilo se četiri puta otkako živim ovdje. Nadam se da telefon funkcionira. — I on digne slušalicu. Znaka nije bilo. — Žao mi je, gospodo, ali bit ćemo odsječeni nekoliko dana. Samo, molim vas, bez panike. Oni dolje znaju da ne možemo učiniti ništa. Ako se vrijeme promijeni, sutra nam stiže pomoć.

— Bude li loše vrijeme? — zapita Micubiši.

— Onda pomoć neće doći. Nama neće biti loše. Imamo živežnih namirnica za tjedan dana, ogrjeva imamo, svjetla također. A telefonska će linija zacijelo proraditi za 24 sata. — On pogleda Marthu, koja je nepomično stajala na pragu kuhinje. — Želite nešto?

Žena odmahne glavom i vrati se u kuhinju.Elizabethi se to nije svidjelo.

— Zašto ste tako grubi prema njoj, doktore? Ona se boji lavine i traži jednostavno malo, ljudske topline. Idem k njoj. — I ona se digne. Ali Tauern je uhvati za nadlakticu.

— Vi ste iz grada, a ona je odavde i ne plaši se strahota prirode. A u Hainburgu je opasnije nego ovdje kad krene lavina... Sjedite, molim vas.

Svi su ponovo bili za niskim stolom. Berger je smatrao da treba nastaviti temu o »Saturnu«.

— Vozač auta je napomenuo da je doveo pet putnika. Znači da još samo jedan nije stigao.

Tauern pljesne rukama.

— Nepopravljivi ste, Bergeru! Siguran sam da »Saturn« neće moći dugo skrivati pred vama svoj identitet. Dakle, kad je došla Martha, našla je ovdje samo mene. Sve sam predvidio. Za to je vrijeme »Saturn« strpljivo čekao u Hainburgu. U određeno se vrijeme pojavio na stanici i šofer Hermann ga je doveo ovamo, držeći ga gostom.

— Martha ne zna ništa?

— Ništa. Ni ljudi u Hainburgu. Oni misle da spremam neku vrst eliksira mladosti. Ja se i ne trudim da ih razuvjerim

Nitko se nije ni osmjehnuo. Nastala je tišina. Vani je zacijelo kao pomaman jačao vjetar, ali se to u kući nije čulo. U toj tišini svatko je sa svoje strane vrebao ne bi li po nečemu pogodio tko je »Saturn«. Doktor Tauern je to opazio.

— Opažam da je igra već počela — osmjehne se on. — Po svemu se čini da ćete mi već sutra pokazati »Saturna«.

— Sada je 18,20 sati — primijeti Berger. — Ta je igra zacijelo zanimljiva za vas i za »Saturn«, ali mi samo gubimo vrijeme. Pokažite nam bar svoje uređaje.

— Strpljivo, dragi prijatelju. Kad biste sve odmah saznali, otišli biste i ostavili me u ovoj pustoši u bjelini.

— Nemate se čega bojati, doktore — napomene Micubiši. — Ne možemo otići jer je cesta zametena lavinom.

Činilo se da su se svi pomalo opuštali. Elizabeth je spazila da Ino Micubiši jedva drži otvorene oči. Kao bolničarka znala je da Japancu nije dobro i da bi morao u krevet. Ustala je i uhvatila Micubišija za ruku.

— Vi ste bolesni, profesore — reče djevojka. — Imate li već dugo groznicu?

— To me spopadne svaki put kad se nađem u brdima — reče Japanac nesigurnim glasom. — Da sam znao da doktor Tauern stanuje tako visoko, ne bih došao. Oprostite, moram u svoju sobu.

— Otpratit ću vas — predloži djevojka, pomogavši mu da ustane.

— Ne treba, sutra će mi već biti dobro.

— Ipak, idem s vama, naslonite se na mene.

— Odmorite se, profesore — brižnim će glasom Tauern. — Nećemo počinjati ništa dok se ne oporavite.

Micubiši zahvali pokretom glave. Elizabeth mu pomogni da se uspne stepenicama i ubrzo su nestali u hodniku.

— Zlo mu je kad polazi u brda, ha? Recite, doktore, nije li Micubiši taj vaš »Saturn«? — javi se Cramer.

Tauern mu priprijeti prstom.

— Ne držite se pravila igre, profesore. Ne moram vam odgovoriti.

— Ja mislim, naprotiv — reče Jensen — da je u pitanu Pivnjev.

— Ja? — začudi se Rus — recite mi, ja...

— Mirno — uplete se Tauern. — Na čemu temeljite tu avoju pretpostavku, Jensenu?

Nijemac pripali cigaretu i reče:

— Alpinist koji je zakucao na vaša vrata bio je zalutao, ali nije vjerojatno bio iscrpen. To se dogodilo u srpnju, u vrijeme kad brda nisu toliko opasna. Čovjek vjerojatno nije bio ni gladan niti se smrzao. Osim toga, odavde se može vidjeti Hainburg...

— Točno — primijeti Tauern. — Samo nastavite.

— Alpinist je zacijelo znao da ga nekoliko sati hoda dijeli od njegova hotela, od civilizacije, pa se zaustavio ovdje vjerojatno zato što je bio ranjen. Na primjer u lijevu nogu.

Gromki je smijeh Pivnjeva prekinuo tišinu koja je nastala poslije Jensenove izjave. Iznenada Pivnjev digne nogavicu hlača i pokaže dugi ožiljak na nozi.

— To mi je ostalo od rata. Jedan od vaših Švaba pogodio me u Staljingradu dok sam skakao s padobranom. Vjetar me odnio prema crkvi. Odande sam pao. Stradala mi je noga, imao sam frakturu lubanje... Slabo pogađate...

Gustav Jensen učini kretnju kao da se ispričava. — Dedukcija nije bila loša — napomene Tauern — ali se stvari nisu tako dogodile. Alpinist je lutao planinom više od tjedan dana i bio je odista iscrpen. Hrana mu je bila nestala u ponoru... no, to je već druga priča. Ona vam neće pomoći da otkrijete »Saturna«.

— Mogli biste je ipak ispričati — zatraži Berger.

— Radije ne bih —odgovori dr Tauern. — Mogla bi mi se omaći kakva pojedinost koja bi otkrila identitet »Saturna«.

Indro Montanelli uzdahne.

— Zamara me ta vaša igra, doktore — promrmlja. — Promatrao

sam kolege dok sam pio čaj i uvjeren sam da su svi normalni.

— Hvala — reče ironično Cramer.

— Prema tome, kako držim da je ovakvo pogađanje uzaludno, bit ću toliko slobodan da odem u vašu knjižnicu i da se posvetim čitanju.

— Kako želite — reče Tauern. — Osjećajte se ovdje kao kod svoje kuće.

Montanelli se diže i nestane iza vrata knjižnice. U tom se trenutku na stubištu pojavi Elizabeth i siđe.

— Vaš je bolesnik legao? — zapita Berger.

— Jest. Čini mi se da mu je loše, ali govori da mu nije ništa, misli da će mu malo spavanja pomoći. Gdje je doktor Montanelli?

— U knjižnici. Misli da nema nikakve šanse da otkrije tko je »Saturn« pa će radije pričekati do sutra.

Aleksandar Pivnjev se naceri.

— I ja to mislim — pa ću i ja to učiniti ako se slažete...

— U redu — reče Cramer — idem i ja s vama. Hajde, Jensenu! Moći ćemo igrati bridž u četvero.

Jensen se diže.

— Dobra zamisao. Dopuštate li, doktore?

— Samo izvolite. Karte su u ladici.

Trojica učenjaka pođu u knjižnicu gdje se već nalazio Montanelli. Tauern izvadi iz džepa lulu i počne je puniti duhanom, nekako zamišljeno. Berger je izvadio cigarete, ponudio svojoj tajnici i sam zapalio jednu.

— Znate, Bergeru — reče Tauern kad je povukao dim — da sam zadovoljan što smo ostali sami. Želio bih porazgovoriti s vama. Ostanite i vi, gospođice. Dakle, mislim da sam jako pogriješio kad sam stvarao »Saturn«.

Berger skupi obrve.

— Kako to mislite?

— Mislim da mozak koji sam transplantirao u planinarov leš nije bio potpuno zdrav. Ne znam, zapravo, njegovo porijeklo. U Parizu nisam razmišljao o transplatantaciji pa nisam obilježio šest mozgova s kojima sam radio. Nisam selekcionirao »Saturna«. Poslije sam uzalud pokušavao pronaći imena njegovih roditelja. Bilo je tada umrlo dvanestero djece, većinom od normalnih roditelja, bez nasljednih mana... — Dr Tauern je stao i povukao dim iz lule. — Ali je jedno dijete ipak potjecalo od duševno bolesne majke i oca ubojice.

— Ima, dakle, izgleda 11:1 da dijete ne bude s takvim osobinama — reče profesor Berger.

Tauern odmahne glavom.

— I ja sam tako razmišljao. Onda sam odgajao »Saturna«, djelovao sam na njega tako da smo često bili u mogućnosti da budemo u telepatskoj vezi. I otuda moj strah. Ponekad bi čudno reagirao, imao

bi niske instinkte...

Berger se nasmiješi.

— Konkretno govoreći, »Saturn« je savršen — reče. — Da ste imalo sumnjali u njega, ne biste ga slali u Hainburg. Dosad još nije počinio nikakve pogreške.

— Jest, načinili ste izvanredno biće, doktore — doda Elizabeth.

— Transplantacija je bila izvanredno djelo — prizna Tauern — ali samo će budućnost pokazati koliko sam uspio. Za dvadeset sam godina naučio »Saturna« svemu što sam znao, ali u toku tri posljednja mjeseca stekao sam dojam da skreće od principa koje sam mu usadio i da ulazi u period stvaranja vlastite ličnosti. Sad kad ste vi ovdje, gospođice, proživljava tešku krizu...

Elizabeth se ukočila.

— Kako bih ja mogla biti odgovorna...?

— Niste vi odgovorni. Vi ste žena, u tome je stvar. Otkako vas je ugledao, reakcije su mu nekontrolirane. On je duševno u mojim godinama. U tjelesnom smislu ima godine onoga planinara, a stvarno mu je tek dvadeset godina. Ne mogu utvrditi da li njegovi spolni prohtjevi odgovaraju dobi tijela ili mozga.

Berger je bio zamišljen. Ugasio je cigaretu.

— Elizabeth — reče u šali — moći ćete pričati svojim kolegicama da je jedan mozak bio zaljubljen u vas. — Zatim se drugim tonom obrati doktoru. — Ako ste doista uznemireni, zašto nam sada ne odate tko je »Saturn«? Bilo bi razboritije. Tauern podiže prst.

— Ja mogu čitati njegove misli a on moje. I ako sad nije prezauzet, on zna da razgovaramo o njemu i da ja nisam siguran u njegovo vladanje u određenoj situaciji. I on bi znao da sam prekršio dogovor otkrivši njegov identitet.

— U redu. Zna li on igrati bridž?

— Zna.

— Možemo, dakle, izuzeti Ina Micubišija?

— Bilo bi prerano govoriti o tome — odvrati Tauern. — Rekao sam da zna igrati a ne da igra.

Berger slegne ramenima.

— Nerado surađujete — reče.

— Mislio sam da sam vam dao dragocjen podatak kad sam spomenuo da je zaljubljen u gospođicu Sourbier.

Berger se okrene djevojci

— Elizabeth, tko je od njih zaljubljen u vas? Žena to može pogoditi.

Djevojka načini grimasu.

— Jedina sam žena ovdje, pa je normalno što se muškarci zanimaju za mene. Gustav Jensen je promatrao moje noge, Indro Montanelli me neprekidno promatra, a i Pivnjev i Cramer su mi

dobacivali značajne poglede. I Ino Micubiši bio je vrlo zadovoljan što sam mu pomogla da se smjesti u krevet... To je sve normalno. Ne mora značiti da je netko od njih i zaljubljen.

Doktor Tauern se smiješio.

— Skromni ste, gospođice Sourbier. Znam da »Saturn« osjeća veliku strast prema vama. Dopustit ćete da je to normalno, jer dosad nije vidio ženu.

— Da ja nisam došla, on bi se zaljubio u Marthu. Ja neću učiniti ništa da ga ohrabrim.

Tauern se diže.

— Dovoljna je, na žalost, sama vaša prisutnost. Ono što »Saturn« osjeća neovisno je o vašoj volji. Vidjet ćemo, uostalom, kako će to završiti. Ispričajte me, pogledat ću nije li Martha zaboravila na našu večeru. Već je skoro sedam sati.

On se uputi prema kuhinji, pomalo pognut.

ČETVRTI SAT

U 19,02 sati pojavili su se igrači bridža, svi osim Montanellija.

— Gotovo? — zapita Berger.

— Montanelli je samo dobar kibic — primijeti John Cramer. — Ne može se ozbiljno igrati kad partner misli na druge stvari. Idem oprati ruke... — On se uputi prema zahodu.

— Cramer je bijesan jer gubi — primijeti Jensen, — ali ima pravo kad kaže da je Montanelli rastresen. Gdje je Tauern?

— U kuhinji s Marthom — odgovori Elizabeth. — Ubrzo će večera. Morat ću pitati našeg bolesnika treba li mu štogod za jelo. — I ona se digne. Berger za njom. Pošli su na prvi kat. Jensen, Cramer i Pivnjev ostali su u sobi za dnevni boravak. Japančeva se soba nalazila blizu stubišta. Elizabeth pokuca. Nitko nije odgovorio.

— Vjerojatno spava — primijeti Berger kad je ona ponovo zakucala i odškrinula vrata. Micubi.ši je ležao na leđima u mračnoj sobi. Disao je pravilno. Djevojka zatvori vrata.

— Nećemo ga smetati — reče ona. — Navratit ćemo poslije.

Profesor je povuče malo dalje u hodnik.

— Mislim da bismo morali telefonirati policiji. On nije smio tako postupiti s onim planinarom... Čovjek je imao obitelj... Jest, robot je odličan... Što vi mislite: tko je?

— Ne bih mogla pogoditi... Možda je »Saturn« krhkiji od nas, možda mu treba više odmora nego nama... Tada bi... Micubiši... — Došli su do kraja hodnika i Berger se zaustavi pred zavojitim stepenicama što su vodile prema prizemlju. Gotovo preko puta

Elizabethine sobe.

— Nisam ni opazila to stubište — reče ona.

— Da vidimo kamo vodi... — reče profesor. — Oprezno su i bešumno sišli. Berger je morao upaliti upaljač jer je bilo tamno. Na kraju su stigli pred neka vrata.

— Baš smo indiskretni — šapne Elizabeth.

Berger slegne ramenima.

— Vjerojatno je Tauern brižljivo zaključao svoj laboratorij — šapne. — Ako je zatvoreno, idemo gore.

Profesor uhvati kvaku i otvori vrata. U sobi je bio Montanelli, rastresena pogleda, s knjigom na koljenima.

— Zaboga! Prepali ste me! Mislio sam da su to vrata ormara. Odakle ste došli?

— Iz prvoga kata — odgovori profesor. — Bili smo kod Micubišija. Spava.

Iz knjižnice su vodila još dvoja vrata. Jedna prema dnevnom boravku. Pogledavši onamo, Berger je vidio Aleksandra Pivnjeva, Jansena i Cramera nije mogao vidjeti. Berger je pogledao na stol u knjižnici i na razbacane karte. Montanelli je opazio kamo pogledava.

— Napustio sam igru, ali nisam zbog toga »Saturn«. Ja sam miran, volim sanjariti. Tauern ima vrlo dobro opremljenu knjižnicu. Gdje je sad taj stvaratelj čudovišta?

— U kuhinji — reče Berger i sjedne. — Vi, dakle, držite da je »Saturn« promašaj?

— A što bi i mogao biti? Mozak odgajan dvadeset godina u staklenki ne može imati sve intelektualne značajke normalnog bića. Tauern ga je odgajao, ali to ne znači da ga je i učinio inteligentnim, osjećajnim i društvenim. Po mojem mišljenju »Saturn« je neka vrst magnetofona koji je registrirao misli svoga gospodara, pa ih ponavlja ali ih ne shvaća potpuno.

— Ne bih rekla da je tako — upadne Elizabeth. — Ne bi ga, inače, doktor poslao samoga u Hainburg.

Montanelli joj je uputio svoj najljupkiji osmijeh.

— Gospođice, ne bih s vama raspravljao. Naginjete sentimentalnosti, držite da je »Saturn« još ona beba umrla prije dvadeset godina...

— Nikako — reče djevojka — pokušavam ostati na liniji koju je trasirao doktor Tauern. Mislim da »Saturn« ima svoju ličnost.

Profesor Berger brzo je pogleda. Poslije razgovora s doktorom djevojka je drukčije gledala na stvari, ali nije trebalo Montanellija razuvjeravati u njegovim dojmovima. Montanelli je ipak odustao od raspravljanja. Položio je knjigu na koljena. U taj su trenutak začuli Marthin vrisak. Bio je to vrisak duboko doživljenog straha. Svi su pohrlili u kuhinju. Prvi je stigao Aleksandar Pivnjev, pa Berger i

djevojka, zatim Gustav Jensen i za njim John Cramer.

Martha je ležala na podu, onesviještena. Dok se Elizabeth nagnula nad nju, Berger je pogledao u susjednu prostoriju, smočnicu. U prvi je trenutak vidio samo poredane limenke i namirnice, zatim uđe i opazi kako se na užetu njiše tijelo doktora Tauerna. Na podu srušen stolac i razbijena boca viskija...

— Maknite se — vikne Jensen, odgurne Bergera, popne se na stolac i začuđujućom brzinom skine Tauernovo tijelo s užeta pa ga položi na betonski pod smočnice. Zatim zavuče ruku pod starčevu košulju i odmahne glavom.

— Gotovo je. Mrtav je, vjerojatno već petnaestak minuta. Najprije tišina. Onda će Pivnjev:

— Tko bi rekao da će počiniti samoubojstvo?

— Nije to samoubojstvo — primijeti Montanelli ušavši u smočnicu. — Tauern je jedva moga stasa, a ja ne bih mogao pričvrstiti to uže tako visoko samo pomoću stolića.

Berger pogleda prema stropu. Uže je bilo pričvršćeno za gredicu u visini stropa. Prema stasu su je mogli doseći Cramer, Pivnjev ili Jensen, ali svakako ne Tauern. Jensen se ponovo nagne nad mrtvaca.

— Prije nego što je obješen, doktor je bio udaren nekim predmetom.

Berger je opazio modricu iza lijevoga uha. Pogleda na sat.

— Doktor Tauern je napustio dnevni boravak prije pola sata — reče. — Prema boji otekline iza uha možemo zaključiti da ga je netko udario neposredno poslije ulaska u tu prostoriju.

— Slažem se — reče Pivnjem. — Za petnaest minuta će crvena oteklina poprimiti boju modrice.

— Osim toga —.nadopuni se profesor Berger — ubojica ga je udario straga, jer bi on inače viknuo i upozorio Marthu.

— Čini se da je i to logično — primijeti Jensen. — I onda?

— Reklo bi se da je ubojica bio ljevak, jer je modrica na lijevoj strani.

— Idete malo predaleko, Bergeru — suho će Montanelli. — Ja sam ljevak, i to bi od mene učinilo potencijalnog ubojicu.

— Smiješno — primijeti Pivnjev — zakleo bih se da niste napuštali knjižnicu.

— I ja bih se mogao zakleti — reče Montanelli — da se Pivnjev nije micao iz svoga naslonjača. Besmisleno je raspravljati. Moramo ustanoviti kako je ubojica mogao ući i izići a da ga Martha ne opazi.

Svi su u tišini promatrali prostoriju. Posvuda se netko mogao sakriti. John Cramer otkrije još jedna vrata. Vodila su u praonicu rublja, što je bila spojena s kupaonicom. Cramer, Berger i Jensen pođu tim putem u prizemlje a da nisu prošli kroz dnevni boravak.

— Znači, može se doći na kat preko dva stubišta, a svaka prostorija

ima vezu sa susjednom — primijeti Berger. — Nego, ne bismo li doktora prenijeli u njegovu sobu prije nego što Martha dođe k sebi?

Nitko nije odgovorio jer je Montanelli u tome trenutku viknuo:

— Telefon je još u kvaru!

Pivnjev i Cramer su, međutim, dohvatili mrtvaca i prenijeli ga na kat. Služavka se budila iz nesvjestice.

— To je strašno... Doktor je mrtav?

Profesor Berger kimne glavom. Zatim upita ženu je li možda čula nešto. Ona je objasnila da je doktor pogledao u kuhinju i pošao u smočnicu. Nije čula nikakvu buku... Uostalom, ona želi, rekla je, odmah otići odavde. Ne ostaje u kući u kojoj se netko objesio. Nije pomoglo što su je uvjeravali da je Tauern ubijen. Obećali su joj posebnu nagradu ako obavi do kraja svoju dužnost. Prihvatila je oklijevajući. Nije htjela ostati sama u kuhinji, pa je Elizabeth ostala s njom. Atmosfera je bila teška, nabijena neugodnošću, tjeskobom i očekivanjem.

— Da mi je znati kad ćemo moći obavijestiti policiju — jadao se Talijan Montanelli. — Tko je mogao imati koristi od ubojstva Tauern?

— Zacijelo »Saturn« — reče Jensen.

— Ah, ja mislim da je »Saturn« postojao samo u Tauernovoj mašti — javi se Pivnjev. — Robot među nama! Ma, idite molim vas!

Montanelli pokaže zube.

— »Saturn« ili tko drugi, ostaje da je netko od nas doista ubojica.

— Moglo bi biti logično — odgovori Cramer — ali mogao je netko i ući i sakriti se.

— Motiv? — lakonski će Jensen.

— Ne bih znao — odvrati Cramer.

— Možda »Saturn« želi živjeti, pa se oslobodio svoga stvaraoca — doda Jensen.

— Znači da nema baš puno mozga — reče Berger. — Mora znati da ćemo sutra ili prekosutra otići u Hainburg i obavijestiti policiju o Tauernovoj smrti. Počet će istraga...

— Tauern je spomenuo da su »Saturnovi« papiri u redu — primijeti Montanelli.

— Ali to su dokumenti onoga nestaloga planinara — napomene Berger. — Ipak, valjalo bi imati njegove otiske prstiju, morala bi doći obitelj da ga prepozna, ako bi ga prepoznala. Zamršeno...

— Zamršeno — ponovi Gustav Jensen. — Da sam ja »Saturn«, simulirao bih gubitak pamćenja. Pogotovu jer je »Saturn« mogao čuti vaše mišljenje o svemu...

Svi su se pogledali. Zatim će opet Montanelli:

— Što mislite o Micubišiju? Nije li njegova bolest samo isprika kako bi se odvojio i mogao raditi a da mi ne posumnjamo? Mi mislimo da je on u krevetu... Čini mi se da je prošlog srpnja ovdje boravila

japanska planinarska ekipa...

Uvijek je kriv onaj tko je odsutan, jer svi su šutke kimali glavama. Samo je Berger imao drukčije mišljenje.

— Bio sam s tajnicom u njegovoj sobi. Spavao je.

— Ništa to ne dokazuje, Bergeru — uporno će Montanelli. — Predlažem da svi pođemo u njegovu sobu...

— Može — potvrdi Pivnjev — ali ja tvrdim da »Saturn« ne postoji.

Berger ga prekine.

— Pođimo u Micubišijevu sobu.

PETI SAT

Bilo je osam na večer kad su zakucali na vrata Japančeve sobe. Nitko nije odgovarao. Berger pokuca opet, a zatim otvori vrata. Trak svjetla padne na krevet. Bio je prazan. Profesor Berger upali svjetlo. Japanca nije bilo.

— Pazi! — reče Jensen — odjeća mu je ovdje, i cipele, ali njega nema.

Okupili su se oko kreveta kad se pojavio Micubiši.

— Što je to? — zapitao je.

— Odakle dolazite? — zalaje na njega Jensen.

— Bio sam u zahodu. — Micubiši je izgledao samilosno u pidžami i papučama. Berger ga nikako nije mogao zamisliti kao ubojicu.

— Nosimo vam neugodnu vijest, profesore — počne Berger. — Doktor Tauern je umoren.

Japanac je otvorio usta.

— Ali tko bi to...?

— Ne znamo — prekine ga Cramer. — Možda i nije ubijen, ali je svakako mrtav. Jeste li izlazili iz svoje sobe?

Micubiši se vidljivo loše osjećao. Sjeo je na krevet.

— Upravo sam se probudio i izišao. Bio sam u nužniku dvije tri minute. Ako dopustite, ja bih opet legao... — Uvukao se pod pokrivač s očitim olakšanjem. — Kako je ubijen doktor?

— Udaren i zatim obješen — reče Montanelli ogledavajući se po sobi. — Kriv je, dakako, jedan od nas.

Micubiši potvrdi glavom i pokrije se do grla.

— Brzo ćemo večerati — napomene Berger. — Želite li nešto?

— Vruće juhe, molim vas — reče Micubiši zatvorivši oči. — Kad budete izlazili, ugasite svjetlo.

Očito ih je tjerao iz sobe. Izašli su. Na stubištu se javi Pivnjev.

— Mislim da Micubiši ima svoje prste u tom ubojstvu. I dalje sam uvjeren da »Saturn« ne postoji.

— Počinjem sumnjati — prizna Jensen. — Kako da se u to uvjerimo?

— Pregledat ćemo doktorov laboratorij — odvrati Berger. — Valjda ima bilježaka.

— Odlično — reče Montanelli. — U prizemlju su samo jedna vrata hermetički zatvorena. Zacijelo laboratorij... Ali ključ...

— Tauern ga je vjerojatno nosio uza se — primijeti Cramer. — Uostalom, mislim da bismo i drukčije lako otkrili »Saturna«. Da bismo došli u Austriju, morali smo na aerodromu u Beču potvrditi pasoše.

— Izvrsno — prasne Pivnjev. — Svi po pasoše!

Četvorica su pošla po njih u kovčege. Berger je zapalio cigaretu. Odozdo se čuo Marthin glas. Profesoru se činilo da je prilično dubok. Tada se pojavi Pivnjev i pođe prema stepenicama. Bio je blijed.

— Netko mi je ukrao pasoš! Bio je u kovčegu s papirima...

— Do vraga! — dreknuo je Jensen pojavivši se iz svoje sobe. — Netko me je pokrao.

Pojavili su se Montanelli i Cramer. I oni nisu mogli pokazati svoje pasoše.

— I opet sve iznova pada na Micubišija — reče Berger.

On prođe stubištem, uđe u Japančevu sobu i upali svjetlo.

Micubiši zamumlja, otvori oči i počne tražiti svoje naočale.

— Zao mi je što vas uznemiravam — reče profesor. — Gdje vam je pasoš?

— U kovčegu.

— Ostanite u krevetu — umiri ga Berger i počne tražiti po prtljagu. Nije mogao naći. — Ne uznemiravajte se. Nisam našao pasoš. Ništa zato. Uskoro će vam moja tajnica donijeti juhu. — I Berger iziđe,

— Jeste li? — zapita Jensen.

— I Micubiši je okraden. Nisam mu ništa ispripovijedao. Ionako nam ne može pomoći. »Saturn« je inteligentniji nego što smo mi pretpostavljali.

Svi su šutke kimali glavama.

— »Saturn« je među vama, gospodo — nastavi profesor. — S tim računajte. To je ubojica. Hoće se osloboditi. Pokušat će i nas maknuti kako ne bismo mogli svjedočiti. Van ne možemo... Ne možemo telefonirati. Bolje da odsad ostanemo svi zajedno.

— A Micubiši? — pitao je Pivnjev.

— Ne mora se bojati dok smo zajedno — odvrati Montanelli. — Ako je on ubojica, neće moći ništa protiv nas budemo li zajedno.

— Ja bih predložio — javi se Jensen — da i ne spavamo noćas.

— Prima se! — reče Cramer.

— Dakle — reče Berger — svi ostajemo u skupini, samo moja tajnica Elizabeth može hodati sama po kući. Slijedit ćemo svakoga tko mora na ve-ce. Činit će se smiješnim...

— Nikako, slažem se — reče Jensen. — To i neće dugo trajati. Sutra će već linija biti uspostavljena... — On stane i pomiriši nešto u zraku. — To je biti izvrsno jelo! — reče.

— Događaji vam nisu smanjili apetit — primijeti Montanelli. — Navalimo na jelo.

Pošli su u prizemlje. Cramer se odjednom uhvati za džepove.

— Šteta, zaboravio sam cigarete.

— I sad se svi moramo penjati — nezadovoljno će Pivnjev.

— Ne pretjerujte, Pivnjev — presiječe ga Jansen. — Cramer će sada pušiti moje cigarete.

Berger pođe prema kuhinji.

— Trebamo li poći za vama? — upita Montanelli.

— Svi znate da ja nisam »Saturn« — odgovori suho Berger. — Normalno je da preuzimam ulogu domaćina. Reći ću Marthi neka servira večeru.

U kuhinji su obje žene dovršavale večeru.

— Micubiši želi vruću juhu — reče Berger djevojci. — A vi, Martha, ostanite samo u kuhinji. Nikome ništa ne donosite u sobu. Elizabeth će donijeti sve što treba. I prostrti stol.

Profesor iziđe s Elizabethom.

— Rekao sam to Marthi da nas ostavi na miru, da možemo slobodno razgovarati. Netko je ukrao sve pasoše. Da ne bismo mogli otkriti »Saturna«. Inteligentan je. U opasnosti smo!

Čaše na pladnju koji je nosila djevojka zazveckale su jer su joj zadrhtale ruke.

— Mislite da će pokušati da nas ubije?

— Smirite se — preporuči joj profesor. — Ima malo izgleda da se to dogodi jer ćemo se čuvati. Bit ćemo budni i ostat ćemo svi zajedno u dnevnom boravku...

— Tauern je, dakle, imao pravo kad je rekao da »Saturn« nije zdrav? — reče Elizabeth. — Znači da jedan od tih ljudi nosi mozak sina lude majke i oca ubojice!

— Tko kaže da je to bio sin? — primijeti Berger. — Što vi mislite o... Marthi?

— Mislim da je to nemoguće...

— Kako sada stvari stoje... tko može reći što je moguće a što nemoguće? Martha je iz Hainburga, zar ne? Vozač Hermann nam je rekao da Tauern živi sam. Uopće nije znao za Marthu. A u malom se mjestu svi poznaju.

Elizebeth stavi pladanj sa čašama na stol. Prijetnja što je visjela u zraku doista ju je uznemirila.

— Osim toga — nastavi profesor — Martha je bila u kuhinji kad je Tauern obješen. Ona je prilično krupna... — Berger opazi da se približava Montanelli pa šapne:

— Nikome ni riječi...

— Moram vam pomoći — reče Montanelli — jer polaka spremate taj stol. — Talijan uzme tanjure, žlice i viljuške. — Martha štrajka? — zapita.

— Ne. Neću da sluša naše razgovore. Hoćemo li aperitiv?

— Pijmo, profesore — reče Montanelli. — Apstinencija ga neće oživjeti. Gdje su boce?

— U baru — odvrati djevojka. Talijan pronađe tri boce. U blagovaonici su se odmah stvorili Pivnjev, Cramer i Jensen.

— Umirem od žeđi — reče Berger i srkne iz čaše. — Čudan viski... — promrmlja, pa se iznenada savije u grču i zatetura..

— Profesore! — krikne Elizabeth kad se Berger srušio na pod. Pivnjev se nagne nad njega i ubrzo reče poluglasno:

— Mrtav...

Elizabeth sjedne i pokrije lice rukama. Svi su šutjeli.

ŠESTI SAT

Bio je 21 sat. Nitko nije želio jesti ili piti. Djevojka je plakala, muškarci su šutjeli. Martha ih je promatrala s vidljivim strahom. Zasad je tome strahu i općoj zbunjenosti izbjegao samo Ino Micubiši. Ali prije ili poslije i on će doći na scenu. Napetost je rasla. Napokon Pivnjev progovori:

— Nisam stručnjak za otrove, ali...

— Nije važno koji je otrov — presiječe ga Jensen — važno je da je »Saturn« opasan. Treba ga što prije onemogućiti.

— Zanimljivo — primijeti Montaneli sa smiješkom — volio bih znati kako? Berger je bio najkvalificiraniji za to, a evo...

— Vi ste ga poslužili pićem — napomene Jensen gledajući ga poluzatvorenih očiju.

— Ne optužujte — nakostriješi se Talijan. — Gospođica može posvjedočiti da je ideja o piću bila Bergerova. Boce sam uzeo nasumce. Kladim se da su sve tri boce otrovane.

— Kako možete biti tako sigurni?

— Bolje je da ne raspravljamo ponovo! — umiješa se Cramer. — Stvara se nepotrebna zla krv. Moramo biti zajedno ako hoćemo preživjeti. Jest ćemo i piti zajedno, tako da »Saturn« ne može pribjeći kolektivnom trovanju. Bacimo ove boce...

— Najprije ih treba analizirati u laboratoriju.

— Ne bi trebalo. Kad »Saturn« ustanovi da mora jesti i piti isto što i mi, prijeći će na drugi način ubijanja.

— Analizu ćemo obaviti... A zašto bi to vas smetalo, doktore

Montanelli? — sumnjičavo će Pivnjev.

Talijan uzdahne.

— Baš me briga za analizu. Radije budite oprezni i budni. »Saturn« će uvrebati i najmanju priliku da opet ubije. Ne smijemo mu pružiti tu priliku.

— Malo prije nego što je ubijen — primijeti slomljenim glasom Elizabeth — profesor Berger mi je spomenuo da mu je sumnjiva Martha.

Pivnjev pljesne rukama.

— Otrov! Ona ga je mogla staviti. Ništa ne stavlja na kocku jer ne pije s nama.

— Ali Tauern je spomenuo da je »Saturn« jedan od nas — reče Montanelli.

— Berger nije bez razloga osumnjičio Marthu — reče John Cramer i krene prema kuhinji. — Da je pitamo neke stvari.

Svi su pošli za Amerikancem.

— Pazi! Nema je! — ustanovi Cramer došavši u kuhinju.

— Da je potražimo — predloži Pivnjev. — I svi su krenuli prostorijama i došli ponovo u dnevni boravak. Ovdje je sad ležalo na divanu Bergerovo tijelo. Prije toga bilo je u blagovaonici. Djevojka je vrisnula.

— Smirite se — reče Jensen. — To je zacijelo učinila Martha.

— Ali nje nema — napomene Elizabeth.

— Lako joj se pred nama skrivati iz sobe u sobu i vratiti se u dnevni boravak dok smo bili gore — reče Jensen. — Martha! — pozove je.

Montanelli ga pogleda i pođe prema glavnim vratima pa ih otvori. U prostoriju odmah puhne snažan vjetar.

— Pogledajte! — vikne Talijan, na što svi dotrče. Snijeg više nije padao. U bijelom su se čistom pokrivaču vidjeli kruškoliki otisci.

— Hodaljke za snijeg — primijeti Pivnjev. — Odlično za mekan snijeg.

Montanelli pokaže prstom na već daleko svjetlo baterijske svjetiljke što je titralo u ritmu koraka.

— Luda je — reče Jensen. — Nema nikakve šanse da stigne u Hainburg.

— Ne bih rekao — reče Pivnjev. — Martha je navikla na ovu klimu i poznaje, zacijelo, najbolji put. Vidi se po svemu da je planirala svoj odlazak.

— Zatvorite ta vrata! — vikne Cramer. — Hladno je.

— Zar nećete ništa poduzeti? — zaprepasti se Elizabeth.

— Umrijet će od hladnoće.

Pivnjev se naceri.

— Ja, naprotiv, mislim da će se ona jedina izvući.

Montanelli je promatrao svjetlo koje je treptalo u ritmu Marthinih koraka.

— Da sam mlađi, pošao bih za njom — reče.

— Bez hodaljki bili biste izgubljeni — ozbiljno će Pivnjev. — Vidi se da živite u Firenzi.

— Ako u kući ima još koji par hodaljki — dobaci Jensen — obećavam vam da ću dovesti Marthu. Cramer, pomozite mi da ih pronađem.

— Ne smijemo se odvajati — reče Pivnjev.

— Ovo je izuzetno — odgovori Jensen i udalji se s Cra merom. Kad su otišli u kuću, javi se Montanelli.

— Ova je Martha samo zakomplicirala stvari. Kad Micubiši ustane, neće ništa shvatiti. Ovo je kao u vesternu.

— Šalite se u ovakvu trenutku — zamjeri mu Pivnjev.

— Ne dramatizirajte, dragi moj — odvrati Talijan. — To je samo snijeg...

— Govorite o stvari koju ne poznajete — dobaci Pivnjev. — U ponekim je situacijama snijeg najstrašnija zamka. I Jensen i Martha mogli bi poginuti. Odvaljeni ledenjak je kao giljotina kad padne.

— I vi govorite da Martha ima izgleda da stigne u Hainburg? — primijeti Elizabeth.

Pivnjev je promatrao kako treperi svjetlo.

— Jedino bi ona mogla uspjeti. Ali, bila je u panici. Vjerujem da će je naš prijatelj Jensen ubrzo dovesti.

Ako Jensena i Marthu iznenadi lavina, gotovi su. Elizabethi je postajalo sve hladnije.

— Evo, pronašao sam opremu — reče Jensen. Bio je u vjetrovki i velikim skijaškim cipelama. Cramer je u ruci držao hodaljke i baterijsku svjetiljku.

— Našli smo to u jednoj sobi na prvom katu — reče Cramer, — Vjerojatno od onoga planinara.

— Martha nije gubila vrijeme — primijeti Jensen.

— Mladi ste — reče mu Montanelli — brzo ćete je stići.

— I budite oprezni — dobaci Pivnjev kad je Jensen krenuo po Marthinu tragu. Marthino je svjetlo napredovalo sve polaganije. Vjerojatno se borila sa zaprekama.

— Jensen je mlađ — primijeti Cramer — uspjet će. Da zatvorimo ipak ta vrata?

Kad su ušli u dnevnu sobu, Montanelli počne jadikovati.

— Zatrovano ili ne, moram nešto pojesti. Tko će sa mnom?

— Ja ću — reče Cramer. Pivnjev je imao tjeskoban izraz lica. Djevojka odjednom pomisli na Micubišija.

— Moram odnijeti juhu Japancu — reče. Zatim ode u kuhinju i ostavi muškarce neka raspravljaju međusobno o čemu žele. Kad je iz

kuhinje iznosila vruću juhu u Micubišijevu sobu, ugleda trojicu muškaraca kako ispituju sadržaj neke boce.

— Čini mi se — govorio je Montanelli — da je ova boca neotrovana. Ni pomoću igle za injekcije ne bi mogao... ne, ostao bi trag.

Elizabeth su se činili kao djeca. Pođe stubama. Dok se uspinjala, opet je osjetila onaj neugodni dojam da je netko promatra. Uhvatila se za ogradu i pogledala dolje. Sve je, činilo joj se, bilo kao i prije. A ipak, nešto se promijenilo. Jest, sa zebnjom u srcu opazi da više nema na divanu tijela profesora Bergera. Kriknula je tako da su sva trojica skočila.

— Što vam je?

— Berger — promucala je. — Gdje je Berger?

Crameru kao da je odlanulo.

— Ja i Jensen odnijeli smo ga u njegovu sobu.

Sva trojica opet su se vratila onoj boci pića. Djevojka se pokušavala svladati. Imala je dojam da je iza vrata Micubišijeve sobe čeka stravična slika. Osjećala je da je netlko gleda. Htjela se okrenuti. Ipak se uspjela svladati i otvorila je vrata. Japančeva je soba bila rasvijetljena. Micubiši je čitao.

— Nestrpljivo sam vas čekao — reče Japanac.

Činilo se da se oporavio. U oku mu je blistala čudna iskra. Djevojka se približila. Nije se uspjela nasmiješiti.

SEDMI SAT

Elizabeth je promatrala Japanca dok je sjedila na rubu kreveta. Puhao je u juhu i oprezno srkao. Doimao se potpuno bezopasno.

— Čuo sam mnogo buke dolje. Jeste li pronašli ubojicu doktora Tauerna? — zapitao ju je odjednom.

— Nismo. Dogodio se i nov zločin. Otrovan je profesor Berger, a Martha je pobjegla u snježnu noć. Profesor Jensen je pošao u potragu za njom. Oni. se vjerojatno strašno preplašila, premda nije znala da postoji »Saturn«.

— To niste ni vi, a ni ja — nasmiješi se Mieubiši — iako imam dojam da sumnjate u mene kao i u ostale. Ja se nisam micao iz ove sobe...

— Sad vam je bolje — primijeti djevojka.

— Mogao bih ustati i biti na pomoći. Koliko je sati?

— Sada je 22,10 sati. U sobi ste više od pet sati.

— Jeste li vi spremali juhu? — zanimalo je Japanca.

— Jedite bez brige.

— Imam povjerenja u vas. Znate li tko je »Saturn«?

— Ne znam, a ne znam čak ni da li postoji. Netko je ipak ubio i Tauerna i Bergera bez motiva. Bojala sam se i dok sam ulazila u vašu sobu...

— Dakle, svi dršću u ovoj kući. Nisam vjerovao u profesorov pronalazak. Transplantacija mozga je utopija. — On uhvati djevojku za ruku. — Ako vi niste dobro maskirani muškarac... I to je nevjerojatno. Imate sve...

Elizabeth se odjednom digne s kreveta.

— Nije vrijeme za to, profesore... U kući su mrtvaci. Izlazite iz toga kreveta... Vidjet ćete kako je dolje...

— Nemojte se uzrujavati, ustajem.

Djevojka izađe, a Japanac se brzo preobuče. Kad se djevojka pokazala na stepenicama, Montanelli je upita:

— Vaš pacijent nije mrtav?

— Dobro mu je — odgovori djevojka stisnutih zuba.

Tri su muškarca večerala konzerve, kruh i vino. Čudno, ubojica je u kući, svakoga trenutka može netko umrijeti. A oni jedu.

— Ako mu je dobro — upita Pivnjev — zašto ne ustane?

— Sad će sići — odvrati djevojka. Kad je došla do stola, Pivnjev je ponudi jelom. Cramer joj pruži čašu vina kad je sjela.

— Popijte, to će vas ohrabriti.

— Pijte! — vikne Montanelli. — U vaše zdravlje!

Djevojka ih je poslušala. U taj se čas opet začula potmula grmljavina. Grunula je nova lavina, kuća se zatresla. Lomljava je prestala iznenada.

— Jensen i Martha! — reče Pivnjev. — Sad smo samo petoro... Priroda nam je uzela dvojicu i olakšala posao »Saturnu«.

Elizabeth proguta slinu.

— Možda su se Jensen i Martha izvukli?

Pivnjev odmahne glavom.

— U ovakvim okolnostima, gospođice, nema nade. — On pogleda Talijana. — Jeste li zadovoljni?

— Pazi! — odvrati Montanelli. — Kad se nešto dogodi, ja sam kriv. Još ćete me uvjeriti da sam »Saturn«.

— Ne bih se začudio — mirno će Pivnjev.

— Ne zamjeram vam. Takve okolnosti. Poznajete li Firenzu?

— Poznajem. Zašto?

— Svoj grad dobro poznajem. Recite mi ime hotela, ja ću vam ga opisati iznutra i izvana. Uvjerit ćete se tako da sam ja doista doktor Indro Montanelli.

— Ne vrijedi — reče Amerikanac. — Doktor Tauern je mnogo putovao. A dugo je i odgajao »Saturna«. Tauern ga je čak naučio igrati bridž.

Montanelli kimne glavom.

— Jest, pričajući sa »Saturnom«, kao da pričate s Tauernom — primijeti Cramer.

Pivnjev se namršti.

— Otkada poznajete doktora? — zapita Pivnjev Cramera.

— Bile su mi samo 24 godine kad sam ga upoznao...

— Dobro, vama je 45 godina, Montanelliju 60, meni 57, svi smo mi poznavali Tauerna prije 1950. godine. Ali Micubišiju je 39 godina, a Jensenu 30 godina. Kako su se oni upoznali?

Mieubiši se u tom trenutku pojavio na vrhu stuba.

— Ćuo sam pitanje — reče. — Ne znam kako je Jensen upoznao Tauerna, ali ja sam ga upoznao u Tokiju 1949. preko svoga oca. Doktor se zanimao za mlade. — Japanac je izgledao dobro, bio je nasmijan.

— Jeste li čuli lavinu, Micubiši?

— Ah, to je bila lavina? Nadam se da su se vratili Jensen i Martha.

— Gle! — mračno će Pivnjev. Japanac je ustao iz kreveta i nije imao veze s dosadašnjim događajima.

— Dok vas nije bilo, dogodilo se mnogo stvari — primijeti Cramer.

— Sve sam mu ispripovijedala — umiješa se Elizabeth.

Cramer nastavi bez obzira na djevojku.

— Pripremimo se za slijedeću žrtvu — reče. — Što mislite: tko će biti slijedeći? Pitam vas zato što biste vi mogli biti »Saturn«. Gdje ste bili u srpnju?

— Ostavite ga na miru — prasne Pivnjev. — Radije dovršimo večeru.

Okupili su se oko stola. Jeli su tiho. Izvana se nije čula nikakva buka, ali je i ta tišina postajala tjeskobna. Elizabeth se odjednom okrene prema mračnom prvom katu. Pivnjev je to opazio.

— Što je?

— Ništa. Imam dojam da me netko promatra... Nastala je tišina, koju je odjednom prekinuo Amerikanac

— A ako se u kuću uvukao neki neznanac?

— Kako to mislite? — zapita Montanelli.

— Možda onaj planinar nije bio sam — doda Cramer.

— Provedena je istraga — primijeti Pivnjev.

— Možda koji član porodice... — reče Cramer.

— Mislite da je netko doznao čime se bavi Tauern pa mu se hoće osvetiti? — zapita Montanelli smiješeći se. — I upravo sada, kad smo mi ovdje!

— Melodrama! — doda ozbiljno Micubiši.

— Napokon netko sa svježim idejama! — reče Montanelli.

— Jeste li sigurni da »Saturn« uopće postoji? — pitao je Japanac.

— Neprekidno postavljamo sebi to pitanje i ne uspijevamo naći

odgovora — odgovori Talijan.

— Trebalo bi pretražiti kuću — nastavi Japanac — i pronaći sve bilješke iz doktorova laboratorija.

— Neprekidno govorimo o laboratoriju — doda Montanelli. — Ništa novo.

— Govorite, ali ne radite — odvrati Japanac. — Gdje bi mogao biti taj laboratorij?

— Na drugom kraju kuće — reče Pivnjev. — Ključ je valjda kod Tauerna. Vrijeme je za akciju.

Elizabeth je uzdahnula. Zaboljela ju je glava.

OSMI SAT

Ključ je bio kod doktora Tauerna. Svi su odmah sišli u žurbi. Jedan za drugim. U prizemlju im se pridružila djevojka.

— Otkad već nisam išao u redu kao sada — reče Talijan Elizabethi. — Zar se ne bojite da će vas pogoditi strelica u leđa? — I Talijan je odjednom bez razloga uhvati za ruku. Počeo je i uzbuđeno disati. — Ne volim te povorke, gospođice, podsjećajući me na pogrebnu povorku. Ne mislite li da je Micubiši prebrzo ozdravio?

— Jednom je morao ozdraviti — odgovori djevojka.

— Jest, ali zašto ne oboli u avionu? Toliki kilometri, a tek sada mu pozli... na osam stotina metara...

Cramer se okrene.

— Tiše, doktore — reče. — Mogao bi vas čuti. I ja osjetim mučninu kad zajašem na drvenoga konja, ali ništa mi nije u avionu.

Montanelli zašuti. Tada Aleksandar Pivnjev gurne ključ u bravu. Nije se začulo škljocanje. Svi su ustuknula.

— Vrata su otvorena! — iznenadi se Pivnjev. — Netko se već motao oko brave!

Gurnuo je vrata, upalio svjetlo. U prostoriji je bilo hladno jer je jedan prozor bio otvoren. Ormar s pretincima zjapio je prazan. Vidjelo se da je netko odnio sve što je bilo važno. Micubiši pođe prema prozoru i pogleda.

— Ne vidim ništa. Samo crno. Ali kladio bih se da je sve bačeno dolje. Dolje je provalija bez dna.

— Tko je to mogao učiniti? — zapita djevojka.

— Nije važno — odgovori Cramer — ali sada ne možemo identificirati »Saturna«... Ja bih zatvorio prozor... Hladno je.

— Nekako ste previše osjetljivi kao stanovnik Philadelphije — primijeti Montanelli sumnjičavo. Cramer ga je ravnodušno promatrao.

— Baš me briga... — okrene se on Pivnjevu. — Već je sat do

ponoći a telefonska linija...?

— Pogledat ćemo — reče Pivnjev i okrene se. Elizabeth podigne slušalicu.

— Nema znaka — reče i sjedne na najbliži naslonjač. Počela je osjećati umor od bdjenja, vina i uznemirenosti. Vjeđe su joj se zatvarale. Izdaleka je do nje dopirao glas Pivnjeva:

— Neka spava. Nije tako otporna...

— Bolje bi bilo da je u svojoj sobi — predloži Cramer.

— Odnesimo je prije nego što je »Saturn« ubije — reče Montanelli.

— Budemo li na okupu — mirno će Micubiši — ništa joj se ne može dogoditi.

Djevojka je uspjela otvoriti oči. U ustima je osjećala goričnu.

— Radije bih ostala ovdje — reče nesigurnim, pospanim glasom.

Cramer, Montanelli i Pivnjev sjeli su na divan, Micubiši je izabrao stolicu.

— Još sam pospan — reče Japanac. Glava mu je začas pala na rame. Montanelli se naslonio na naslon divana. Cramer se obrati Pivnjevu.

— Čini se da smo drogirani — reče. — Treba da poduzmemo nešto inače će »Saturn«...

Pivnjev mu nije mogao odgovoriti jer je — spavao. Premda je djevojku prvu uhvatio drijemež, sad je postala prilično bistra. Vidjela je kako je Cramer skliznuo preko Pivnjeva. Zatim se ugasi svjetlo i tama postane gusta. Elizabeth je uzalud pokušavala ustati. Bila je svjesna, ali bezvoljna. Osjećala je i umor i vino u glavi i udovima.

Neko je vrijeme bila tišina, zatim je neka ruka uhvati za nogu i pođe prema bokovima i trbuhu. Ukočila se i pokušala se braniti, ali ju je neznanac onemogućio. Osjećala je njegov topli dah na licu. Osjetila je nemoć. Potekle su joj suze. Neznanac je u mraku postupao metodično i mirno. Imao je jake ruke. Nisu mogle biti ni Montanellijeve ni Micubišijeve. Htjela je pogoditi tko je, osjetiti ga. A dotle je muškarac bez strasti pripremao svoje silovanje. Ruke su mu se zatvorile oko njezinih grudi, strgnule grudnjak. Svlačio ju je. Duže je petljao oko patent zatvarača. Kad se pokušala braniti, okrenuo joj je ruku na leđa i stavio joj koljeno među noge. Zatim je uspio uvući i drugo koljeno i otvoriti patent zatvarač na haljini. I djevojka se više nije mogla braniti. Poželjela je samo da izgubi svijest. Tada je muškarac stavio svoja usta na njezina i počeo je ljubiti. Znala je da se neće moći oduprijeti pa joj se činilo prirodrim da ne ostane ravnodušna. Začas je i sama odgovorila na njegove poljupce i milovanja i uronila i sama nakon toga u grč ljubavnog užitka koji donosi olakšanje. Pokušala se poslije priljubiti uz neznanca, ali je muškarca odjednom nestalo.

Djevojka je još bila i pod utjecajem droge i pod dojmom silovanja.

Mučilo ju je: je li to bio Pivnjev ili Cramer? Tko ju je, zapravo u priličnoj mjeri dobrovoljno, silovao? Sjetila se odjednom da je nepoznati bio »Saturn« i uhvati je strah. Tada se upali svjetlo. Elizabeth tek sada shvati da je gola, u osvijetljenoj prostoriji, gdje su spavala četiri muškarca. Brzo je ustala, zgrabila ostatke svoje napola poderane odjeće 1 rublja i pobjegla u svoju sobu. Brzo se preobukla. Trebalo joj je nekoliko trenutaka pa da spozna da je »»Saturn« mogao biti i netko od one četvorice, ali i neki peti muškarac, koji ih je sve najprije drogirao, pa prekinuo dovod struje. Zatim iskoristio okolnosti i silovao je. Bilo je očito da struju nisu prekinuli ni Cramer, ni Pivnjev, ni Micubiši, ni Montanel. Oni su u to vrijeme spavali... Djevojka se uznemireno ogleda oko sebe. Nadala se da nitko neće ništa opaziti. Možda bi tek Amerikanac mogao uočiti da je obukla drugu haljinu. Naći će neku ispriku... Treba zatajiti ovo silovanje. Nije bilo oportuno priznati u ovom trenutku da ju je »Saturn« silovao gotovo pred njihovim očima. A opet... bude li šutjela, oni neće znati da je među njima i peti muškarac.

— Već ste se probudili? — zapita je Cramer protrljavši oči. — Mogli smo piti samo vodu. Uh! Ima li novih žrtava među nama?

Elizabeth odmahne glavom. I Montanelli se počeo micati, ali se nije probudio. On je očito popio najviše vina, odnosno droge.

— Ništa ne razumijem, gospođice — nastavi Cramer smijući se. — Netko od nas je drogirao vino i sad je u istom stanju kao i njegove žrtve. Ovaj put je promašio.

Djevojka potvrdi glavom, izbjegavajući Amerikančev ispitivački pogled. Znala je da je Cramer odmah zapazio promjenu na njoj i da pokušava pronaći za to prihvatljiv razlog. I Micubiši se počeo micati.

— Mislim da sam danas već previše spavao — reče. Cramer slegne ramenima i pri tome gurne Pivnjeva. On se prevrne na stranu.

— Probudite se, Pivnjev! — vikne Cramer i prodrma ga. Zatim mu se lice iskrivi.

— Ubijen je nožem...! Gledajte! Gotovo je pribijen za naslon od divana. — Tek što je to izgovorio, utrne se svjetlo i kuća opet ostane u dubokoj tami. Elizabeth nije mogla zatomiti krik straha kad je nečija ruka dodirnula njezinu.

— Ne bojte se — reče Micubiši.

— Valjda je kvar u agregatu — reče Cramer. — Imam šibice. — U treperavom i blijedom svjetlu šibice djevojka je opazila da se nitko od prisutnih nije ni pomakao. Montanelli je hrkao. A iz Pivnjevljevih je leđa virio nož. Crameru je šibica opržila prste i on opsuje. U taj se trenutak upali svjetlo.

— Rekao sam: greška u agregatu — primijeti Cramer i naćuli uši. Čulo se zujanje motora. Elizabeth nije znala što da misli. Ako je onaj prijašnji prekid struje bio slučajan, onda nema petoga muškarca... Ona

pogleda Pivnjeva. Dok je on umirao, netko od ove trojice ju je silovao. Netko tko je prije toga ubio Pivnjeva! Djevojka problijedi i umalo da joj ne pozli.

— Bolničarka! Emotivna bolničarka — reče Japanac. Sad se već onesvijeste pri pogledu na nekoliko kapi krvi.

Onih nekoliko kapi krvi sad su se pretvorile u mlaku. Tada Cramer zapita:

— Kad ste se presvukli?

— Popila sam samo malo vina i probudila sam se prije vas. Ona druga odjeća je uprljana...

— Čudno vladanje... Kao bolničarka morali ste nas pokušati osvijestiti. Kako to da niste vidjeli da je Pivnjev uboden nožem?

— Vi ste sjedili kraj njega — umiješa se Micubiši — pa to niste opazili.

Amerikanac se smiri.

— Imate pravo — reče zbunjeno. Zatim pogleda Montanellija.

— Blaženi čovjek! Spava kao novorođenče. Ipak, to bi spavanje mogla biti i dobra obrana... Želio bi izbjeći objašnjenja...

Ino Micubiši pođe do Talijana i podigne mu vjeđu.

— Zaista spava — reče. — Mnogo je pio.

Odjednom djevojka opazi na Japančevu prstu ogrebotinu.

Protrne. To je mogla biti ogrebotina koju je dobio prilikom otvaranja patent zatvarača. Zar je on...?

DEVETI SAT

Montanelli se probudio kad je sat otkucao ponoć. Pogledao je sve oko sebe i zapitao:

— Što me tako promatrate?

— Pitamo se hoćete li se probuditi živi, jer Pivnjev se nije probudio. Mrtav je.

Talijan pogleda Pivnjeva, pa naglo i duboko uzdahne.

— Tko...?

— Što mislite? Svakako jedan od nas... — odvrati Cramer. — Sad smo samo trojica. Još jedan mrtvac i preživjeli će znati tko je »Saturn«. Tjeskobno za gospođicu, koja neće znati istinu do kraja.

— Kakvoga kraja? — zapita Micubiši.

— Idete mi na jetra s tim vašim pitanjima! — plane Cramer. — Ako ste već znatiželjni, pitajte gospođicu Sourbier čime je zaprljala haljinu.

— Nije važno — odgovori Japanac slegnuvši ramenima.

— Da ona nije pošla u svoju sobu da se presvuče, ubojica ne bi

mogao ubiti novu žrtvu.

— Glupost, profesore — upadne Elizabeth. — Profesor Pivnjev je vjerojatno ubijen još dok sam spavala.

Cramer je promotri.

— Vi ste vrlo malo pili. Ne biste od toga mogli zaspati tako lako.

— Gospođica Sourbier ne bi mogla biti »Saturn«! — javi se Montanelli. — Nećete valjda, Crameru, optužiti djevojku da je ubila Pivnjeva?

— Neću, ali...

— Onda — prekine ga Talijan — nije važno čime je uprljala haljinu... Jedino, ako je haljina krvava...

— Savjetujem vam, gospođice — reče Micubiši — da donesete tu haljinu pa da se raspršе sumnje...

Elizabeth se i ne pomakne.

— Jest, ima krvi na mojoj odjeći — odvrati ona napokon.

— Ali to je... znate...

Montanelli se nakašlja, Cramer zapali cigaretu i pokaže na leš Aleksandra Pivnjeva.

— Tko će mi pomoći da ga dignem? Micubiši ustane i ponudi se.

— Dotle ćemo gospođica i ja obrisati krv — reče Talijan.

— U kuhinji ima vjerojatno koja pogodna krpa. — I on ode s djevojkom u kuhinju dok su Cramer i Micubiši nosili leš na prvi kat.

U kuhinji se Montanelli odjednom zaustavi i uhvati djevojku za ruku.

— One mrlje nisu od menstruacije, zar ne? Nešto ozbiljnije, zar ne? Nešto tajite? Inače bi i naslonjač bio zamrljan.

— Jest, imate pravo. — I Elizabeth mu ispriča sve.

— Niste ga uspjeli prepoznati? — zapita Montanelli.

Djevojka je pomislila na ogrebenu Japančevu ruku, ali je smatrala da nema smisla o lome govoriti pa je samo odmahnula glavom.

— Šteta! — zabrine se Talijan. — Bila je to jedina prilika da se stane na put tome »Saturnu«. — Montanelli pusti djevojčinu ruku. U jednom je trenutku imao okrutan izraz lica. Zatim je postao normalan, blaga glasa.

— Da operemo pod, doktore? — podsjeti ga Elizabeth.

Mlaka krvi u dnevnoj sobi bila je zaista velika.

— Ubojica je morao imati prokletu snagu — reče Montanelli dok su brisali krv. — A sve se, osim toga, događalo u mraku. Možda je ubojica od onih ljudi koji bolje vide po tami? Micubiši stalno nosi naočale... Tko će ga znati... A bio je u krevetu do noći. Znate, mogli ste napadača ubosti brošem u pršljen kralješnice na zatiljku.

Djevojka nije mogla izustiti nijednu riječ na njegova glasna razmišljanja. Gledala ga je kako briše mrlje.

— A možda sam to i ja bio — odjednom će Talijan. Elizabeth se

gorko nasmiješi.

— Onaj je bio jači... muževniji...

— Oho! — koketno će Montanelli. — Da se nasmijem. Nije mi više dvadeset godina, ali jamčim vam...

— Molim vas! — uzbuđeno će djevojka.

Talijan je pogleda i ne reče ništa. No Elizabeth je znala da je on pogodio kako je ona vrlo brzo popustila nasilniku i da je dio silovanja prošao s njezinom privolom.

— Nemojte me tako gledati — nervozno će ona. — Nisam ja kriva...

Montanelli okrene pogled. U taj trenutak začuje Cramerov glas.

— Pretražili smo sve sobe. Vidjeli smo da je djevojčina odjeća poderana.

Elizabeth se polako okrene. Dvojica muškaraca gledala su je znatiželjno i nekako požudno. Odjednom je osjetila nelagodu.

— Nemate pravo... — protestirala je.

— Lagali ste — reče hladno Cramer.

— Dok smo mi spavali — upadne Montanelli u riječ — onaj tko je ubio Pivnjeva silovao je gospođicu. Htjela nam je to zatajiti. Shvatljivo.

Djevojka je sjela. Osjećala je da će je odsada muškarci drukčije gledati. Da će se poistovjećivati sa »Saturnom« u toj ulozi.

— Zašto niste vikali, gospođice? — zapita Cramer.

— Nije toliko pila kao mi, ali ipak nije bila dovoljno svjesna — odgovori opet Talijan umjesto nje. — A i da je vikala...?

— Ako uhvatim toga »Saturna« — reče gnjevno Cramer — naučit ću ga pameti.

— Smatrate ga balavcem — nasmiješi se Montanelli. — On je ubojica. Treba ga ubiti! Hm! Naučit ćete ga pameti!

— Jest, »Saturn« je luđak, ubojica — reče Micubiši — ali gdje je? Znamo samo da je »Saturn« netko od nas.

— Tauern je zaista stvorio pravoga robota — reče Cramer. — Inteligentan gad. Teško je shvatiti zašto nas nije sve pobio.

— Vas neće — reče Talijan djevojci — jer je zaljubljen u vas. Kad nas poubija, pokušat će s vama naknaditi »izgubljeno vrijeme«. Možda vas poslije ubije... — Govoreći to, Montanelli je pazio kako će reagirati Micubiši i Cramer. No uzalud. Ali je zato uznemirio djevojku.

— Vjerojatno će mi preostati samo da se bacim s prozora laboratorija — reče ona.

— Bolje bi bilo — reče Micubiši — da načinimo plan obrane. Čini mi se da »Saturn« želi provjeriti svoju inteligenciju suprotstavljajući je našoj. Mi znamo da nas on želi ubiti. Branimo se!

— A napad je najbolja obrana — primijeti Cramer.

— Vi, Amerikanci, samo biste glavom o zid i ne razmišljajući —

pobuni se Montanelli.

— Ne napadate li vi to preko mene i moju zemlju? — reče Cramer stisnutih zuba.

— Zašto ne? — odvrati Talijan. — Koliko ste nepromišljenosti načinili u ovih nekoliko godina.

— Ne možemo proizvoditi samo pjevače i bicikliste...

— A kipari, slikari, glazbenici...?

— Nemojte tako postavljati stvari! — uzvikne Elizabeth.

Cramer i Montanelli su, čini se, odmah shvatili da su ispali smiješni.

— Ako ne glumite, reklo bi se da niste »Saturn« — reče Japanac. — On ne bi tako branio zemlju koja nije njegova...

— Hrabri ste, profesore — primijeti djevojka. — Prema tome ostajete vi...

Micubiši se nasmijeđi.

— Ako smatrate da sam »Saturn« — reče — dajte mi stolicu pa da čekamo nastavak.

Nitko nije rekao ništa jer su se otvorila glavna vrata.

DESETI SAT

Na vratima se pojavio Gustav Jensen, izmučen, odjeće pune snijega.

— Gledate me kao da sam duh — reče. — To se gotovo i dogodilo. Samo čudo me spasilo. Marthu je odnijelo kao loptu za tenis. Već ste me otpisali... — Jensen pođe do stolice i spusti se na nju. Na nogama je imao hodaljke, ali nije imao baterijsku svjetiljku ni štap za skijanje.

Cramer pogleda na sat.

— Lavinu smo čuli prije tri sata, Jensenu — primijeti Amerikanac — a vi se sada pojavljujete na pragu kuće. Dakle, nije čudno što smo vjerovali —

Jensen slegne ramenima.

— I sam sam mislio da se neću nikada vratiti. Lavina me doslovce prikliještila za neku neravnu stijenu. To mi je spasilo život. Kad je prestalo, bilo je na tone drveća i stijena između mene i kuće. Izgubio sam i baterijsku svjetiljku... Dajte mi da pojedem nešto, gospođice — reče on djevojci.

— Odmah — ona će sa smiješkom. Pomislila je kako u ovim okolnostima on ne može biti »Saturn«. Dotle je Montanelli pomagao Jensenu da skine sa sebe zimsku opremu.

— Dobro je ovdje — primijeti Jensen. — Gdje je Pivnjev? Imao je pravo što se tiče opasnosti.

— Ne možete mu više zahvaliti... — reče Talijan.

— Pa nije valjda mrtav? — ukoči se Nijemac.

— Ubijen nožem — reče Cramer.

— Kako to? Odlučili smo da budemo zajedno...

— Nešto se pokvarilo na agregatu za struju — objasni mu Micubiši — a mi smo bili opijeni, drogirani.

— Tko je popravio agregat? — zapita Jensen.

— Nitko. Proradio je sam — reče Talijan.

— Što god, doktore — primijeti Jensen. — Pokvari li se agregat, ne može proraditi sam. Ima motor poput onoga u autu... Netko je pokrenuo agregat! Netko se skriva u kući!

Elizabeth pruži Nijemcu tanjur narezaka i kruh. Jensen počne halapljivo jesti. Ostali su ga uznemireno gledali.

— Da nisam došao, vi biste optuživali jedan drugoga — reče dok je jeo.

— Zapravo — počne razlagati Montanelli — netko je u mraku silovao gospođicu Sourbier. To nije mogao biti nitko od nas...

— Nevjerojatno — reče Jensen. Prestao je jesti.

— Vjerojatno — reče Cramer. — Odjeća joj je poderana »Saturn« ju je napao u mraku, dok smo mi spavali drogirani. Zatim je taj netko ubio Pivnjeva nožem, povukao se i pojavilo se svjetlo.

— I vi otada niste pretražili kuću? — začudi se Nijemac.

— Učinili smo to kad ste vi otišli — reče Montanelli. — Ničega nema u laboratoriju. »Saturn« je sve bacio kroz prozor. A u ovoj se kući zaista nije teško sakriti. Moramo ostati zajedno.

— To je bilo potrebno dok nismo pretpostavljali da se netko treći skriva ovdje — rekla je Elizabeth. — Sad se možemo podijeliti u dvije skupine i pretražiti prizemlje i prvi kat. Neće nam izmaći budemo li radili pametno.

— Dobro, hajde — reče Cramer. — Ima nas petoro.

— Vi i Micubiši ste jedna grupa, ja, gospođica i Jensen smo druga — rekao je Talijan.

— U ovoj prostoriji tražit ćemo zajedno, razdvajamo se u zahodu i idemo zasebno uza dvoje stube — tumačila je djevojka. — »Saturn« će se povlačiti i na prvome katu će biti blokiran.

— Nije loše — primijeti Talijan.

— A tko će nadzirati ovu prostoriju dok mi budemo pretraživali? — zanimalo je Japanca.

— Svi će pomalo gledati. Ostavljamo otvorena vrata.

I na to Jensen otvori sva vrata koja su iz dnevnog boravka vodila u druge prostorije. Cramer je pak upalio sva svjetla, od čega je napon struje naglo opao. Kod prostorija WC a oni se razdvojiše. Jensen je povremeno pozivao drugu grupu i informirao se o stanju. Ništa. U deset minuta prešli su prizemlje od sobe do sobe.

— Sad pazite — upozori ih Jensen. — Naš je čovjek negdje na katu. U jednoj od ovih soba.

Oprezno su išli od sobe do sobe, ali nisu našli ništa osim ona tri mrtvaca.

— Ne vidim izlaza — primijeti Montanelli. — »Saturn« izlazi kad mi ulazimo, a vraća se kad mi napuštamo prostoriju. Vjerojatno preko prozora. Da provjerimo.

I pošli su. Doista. Vani su se vidjeli otisci Jensenovih hodaljki a i izgaženoga snijega oko prozora.

— Pa da! — uzvikne Talijan. — Dok smo mi pretraživali kuću, on je toptao vani. Sad je opet unutra.

Svi su ušli. Na prozoru nikakvih tragova. Ali Montanelli otkrije na naslonu prozora neku uzicu kojom se prozor mogao otvoriti izvana pomoću čvora. Trijumfalno je to pokazao svima.

— Ne shvaćam — prozbori Jensen. Na to Montanelli otvori prozor i skoči napolje. Uspio je izvana uzicom otvoriti oba krila prozora, ući i opet zatvoriti tako da uzica bude vani.

— Dakle — primijeti Talijan — jednu smo »Saturnovu« tajnu otkrili.

— A kako to da nije ostavio tragove za sobom? — zapita Cramer.

— Možda je imao dva para cipela — pokuša objasniti Micubiši.

— Svakako — potvrdi Talijan. — Dakle, sada je u kući...

— I uvijek je bio — podsjeti ih Elizabeth. — Netko od nas je izgazio snijeg kako bi se posumnjalo u nekoga izvana.

Montanelli podiže ruke u zrak.

— Žene uvijek zakompliciraju stvari! Imamo činjenice.

— Počnimo sistemom eliminiranja — reče Micubiši. — Jensen i ja smo zanimljiv slučaj. Ja sam imao vrućicu, bio sam u krevetu i ne dolazim u obzir, vi ste bili odsutni... A i prenizak sam da bih mogao objesiti doktora Tauerna.

— A ja sam tada bio u biblioteci — javi se Montanelli.

Svi pogledaju Cramera i on pocrveni.

— Prestanite s tom komedijom. Prao sam tada ruke. Glupo je to!

— Prao je ruke! — primijeti ironično Talijan. — Imali ste dovoljno vremena. A i vaš stas odgovara.

Vidjelo se da se Amerikanac svladava da ga ne udari.

— Ja nisam ljevak, Montanelli — reče on.

— Ali ja jesam — napomene Talijan — premda sam prenizak da bih umorio Tauerna.

— Kao da ne postoje stolice! — odreže Cramer.

Montanelli opet podiže ruke.

— Baš smo smiješni — reče napokon. — Bolje je da se povučem nego da tako raspravljam. — I on pođe prema vratima.

— Kamo ćete? — zapita Jensen.

— U svoju sobu. Već je skoro dva sata u noći. Ćao!

— Lud je — reče Cramer. — A što ako je gore »Saturn«?

JEDANAESTI SAT

Bili su u dnevnoj sobi kad su otkucala dva sata. Jensen je oprezno izvadio nož iz naslona kauča.

— Jeste li provjerili telefonsku vezu? — zapita. Cramer ne odgovori. Micubiši zapali cigaretu.

— Začudio bih se da je linija proradila. Elizabeth je uznemireno gledala na prvi kat.

— Ne bojte se — reče Japanac. On se ni dosad nije uzrujavao.

Jensen je legao na divan. Bio je zacijelo izmoren. Cramer je pazio na svaki pokret i šum. To je umirivalo Elizabeth. Odjednom se Jensen probudi iz drijemeža.

— Mislite li da je razumno ostaviti Montanellija samoga gore? — zapita.

— Što bi mu se moglo dogoditi? — zapita Cramer.

— Pogledat ću. Tko ide sa mnom? — reče Jensen. Nitko se nije ni pomakao.

— I to se zove solidarnost! — ironično će Nijemac. — I on se okrene i ode sam. Neko vrijeme su ostali sjedili tiho. Elizabeth nije željela da razgovara.

— »Saturn« neće valjda počiniti još jedan zločin — reče Micubiši. U taj trenutak zalupiše vrata. Čuo se Jensenov glas.

— Montanelli, gdje ste? — Teške Jensenove cipele bučno su se pokretale po podu. Nijemac se nagne preko ograde.

— Nema ga — reče i naglo se spusti niz stepenice. Napol puta zastane. Zakvačio se. Kad su ostali pritrčali, on se odjednom otrgne i poleti niz stepenice do kraja. Ondje je sjeo i počeo trljati gležanj.

— Do vraga! — bijesno će on. — Tko me to gurnuo?

— Nitko — odvrati Cramer.

— Pa nisam sam sletio niz stepenice! — bijesno će Nijemac. — Slijedite ga! Učinite nešto! — vikne.

Cramer i Micubiši polete uza stepenice, a djevojka se nagnula nad Jensena.

— Zbilja niste vidjeli tko me gurnuo? — zapita je Nijemac.

— Nisam. Stubište je tako mračno... Naslonite se na mene... — Pomogla mu je da dođe do divana.

Ona dvojica gore jedva su se čula. Bili su oprezni.

— Tako ga neće uhvatiti — ironično primijeti Jensen. Micubiši i Cramer pojave se na vrhu stuba.

— Nikoga nismo vidjeli — objasni Amerikanac.

— Nije ni čudo — poviče Nijemac. — Bio je brži.

— To je sve neshvatljivije — reče Micubiši. — Vidjeli smo da ste poletjeli preko stepenica. Ali Montanelli to ne bi mogao...

— Ne kažem ja da je Montanelli — odgovori Jensen. — Kad sam ušao u sobu, nije ga bilo. Možda je skočio kroz prozor.

Elizabeth pogleda oko sebe.

— Tko je uzeo nož? — zapita. Počeli su ga tražiti. Uzalud. Noža nije bilo.

— Naš je protivnik neobično brz — primijeti Japanac. — Likvidira Talijana, gura Jensena niz stepenice i uzima nož. Kao da je nevidljiv...

Činilo se da je njegovo tumačenje logično. Ali...

— Ipak — nastavi Micubiši — što mislite zašto je neznanac silovao djevojku u mraku?

— Da ga ne prepozna — odgovori Jensen.

— Ali — opet će Japanac. — Nismo vidjeli tko vas je gurnuo, nismo vidjeli kad je ukraden nož kojim je ubijen Pivnjev. Otkako smo došli nalijećemo na nevjerojatne događaje.

— Ja mislim ipak — reče Jensen — da je rješenje problema jednostavno. Samo budemo li razmišljali. — On se okrene prema Elizabethi. — Možda vi znate rješenje?

— Ne znam — odreže djevojka. — I ne mogu biti »Saturn«.

Cramer se umorno okrene Jensenu.

— Da se niste vratili, sad bismo znali tko je »Saturn«.

— Jest, to biste bili vi ili Micubiši. Žao mi je... No možda je Montanelli »Saturn«. Ako ste čitali kriminalističke romane...

— A Tauernovo rješenje? — javi se Micubiši. Uvijek razmišlja logično — pomisli djevojka. Što god kaže sve ima logike.

— Nego, Jensenu — opet će Japanac. — Kako ste upoznali Tauerna?

— Nisam ga vidio prije nego što sam došao ovamo. Pozvao me jer su on i moj otac zajedno studirali.

Cramer pođe prema Nijemcu.

— Zašto nije pozvao vašeg oca?

Jensen se namršti.

— Gle, gle, pa to je prava istraga!

— Mi samo čavrljamo da bi nam prošlo vrijeme dok čekamo da nas »Saturn« ubije — gorko će Cramer.

— Dobro — reče Nijemac. — Moj je otac umro prije deset godina. Valjda ste čuli o doktoru Heinrichu Jensenu? Uostalom, znate razlog zbog kojeg me pozvao: fraktura lubanje. Vratimo se temi: nestao je Montanelli. To je činjenica. Ostalo su pretpostavke. Pretražite kuću. Ja sam izvan toga, uganuo sam gležanj.

— Ja sam za to — reče Japanac. — Moramo saznati gdje je

Montanelli.

DVANAESTI SAT

— Pođimo najprije od prvoga kata — reče Japanac. — Sjetimo se onoga prozora. Montanelli je znao riješiti zagonetku s uzicom i čvorom. Možda je našao nekakvo rješenje. Možda je čak i suučesnik zločinca.

— Što to kuhate? — zapita Jensen sa svoga đivana.

— Razmišljamo.

— I gubite vrijeme — odvrati Nijemac.

— Ostavimo ga na miru — reče tiho Cramer. — Micubiši, vi mislite da je bolje početi odozgo?

— Jest. Stjerat ćemo ga u prizemlje. On će ponoviti trik s uzicom...

— Ili iskoristiti priliku i ubiti Jensena — reče djevojka.

— Na to nisam mislio — prizna Japanac. — Ali mogu ostati ovdje i diskretno promatrati Jensena.

Elizabeth kimne glavom.

— Pa ako se nešto dogodi gospođici, optužit će me da sam ja »Saturn« — reče Cramer. — Ako se nešto dogodi Jensenu, vi ste krivi. Hajdemo.

Prošli su nekoliko koraka.

— Čudna kuća — reče Amerikanac djevojci. — Sve stepenice mračne, sobe nemaju brave i spojene su... I u nekoliko sati pet mrtvaca... — Cramer stane i uhvati djevojku koja je gotovo zaurlala.

— Oprostite — reče on odjednom i pusti je. — Nisam znao da smo već gore. Preračunao sam se u stepenicama... Mračno je.

Sobe su bile širom otvorene, svjetla pogašena. Sve su bile prazne. Montanelli se nije vratio u svoju sobu. S vrha stepeništa pogledali su na dnevni boravak. Jensen je sjedio i pušio.

— Gore nema nikoga! — dovikne mu Cramer. Jensen se trgne. Elizabeth siđe i pogleda na sat. Četiri i trideset.

— Još malo pa će svanuti — primijeti Jensen.

— Micubiši! — pozove Cramer Japanca. Odgovora nije bilo. Jensen se digne.

— Niste se morali odvajati. Micubiši! — vikne.

Cramer pođe prema mjestu gdje je ostavio Japanca. Njega nije bilo. Zatim otvori vanjska vrata.

— Oh! — usklikne zgranut.

— Pomozite mi — reče Jensen djevojci. I oni se upute prema vratima. Cramer se nagnuo nad Micubišijem. Iz Japančevih je prsa virio bodež.

— Mrtav...

Elizabeth je počela tiho plakati. Nije mogla izdržati. Jensen je sjeo na prvu stepenicu.

— Ubijen je i bačen kroz prozor — reče Cramer. — Netko je u kući, Jensenu.

Nijemac je gledao u hladnu noć. Činilo se da je obeshrabren. Cramer je odvukao okrvavljena Micubišija i stao na pragu pred Nijemca.

— Ja sam bio s gospođicom Sourbier, vi ste ostali u dnevnoj sobi. Jedino je mogao Montanelli. Gdje li se skriva?

— Ne znam — izusti Jensen. Zatim pokaže na svoj gležanj. — Ne mogu vam ni pomoći. Morat ćete tražiti sam. — Pogledao je Micubišija. — Jadan čovjek! Vjerojatno se uopće nije branio. Možda je poznavao ubojicu. Uđimo!

Cramer je uvukao mrtvaca u kuću i zatvorio vrata.

— Treba izvući taj nož — reče. Ali ne učini ništa. Jensen pogleda na sat.

— Za petnaest minuta pet sati. Kad sviće?

— Svejedno — odvrati Cramer. — Noć ili dan, to je svejedno. »Saturn« ima još tri žrtve. Da vidim da li je telefon proradio. — Pošao je prema telefonu i digao slušalicu, pa zatim odmahnuo glavom i spustio slušalicu.

U nastaloj tišini čulo se samo tiktakanje sata. Odjednom se Elizabeth diže.

— Ne mogu više. Idem gore. Još nitko nije ubijen gore!

— Točno! — reče Cramer.

— Idem u svoju sobu i zabarikadirat ću se — reče djevojka. Možda se i Montanelli sakrio da bi umakao smrti.

Djevojka se brzo uspne stepenicama i zalupi vratima sobe.

— Sad će ona dogurati krevet i ormar na vrata — reče Cramer. — Sviđa mi se ta mala.

Jensen se nasmiješi.

— Zašto i vi ne učinite tako? — zapita.

— Ostajem jer ste i vi tu, ozlijeđeni ste. Ne želim vas imati na savjesti.

Dotle je Elizabeth na prvom katu pravila mnogo buke pomicanjem pokućstva. Najprije krevet, pa stol i ormar.

TRINAESTI SAT

Blokirala je vrata. Da bi netko ušao, potrebna mu je sjekira. Djevojka je zatim sjela u naslonjač. U kući je vladala tišina, vani mrak.

Elizabeth se bojala. Pitala se zašto više ne čuje Jensenov i Cramerov glas. A prije nego što se zabarikadirala nije provjerila da li se netko skriva u ormaru. Pogledala je u vrata ormara. Kao da su odškrinuta... Onda se sjetila kako joj je Montanelli rekao da je »Saturn« neće ubiti jer je zaljubljen u nju i da će pokušati da iskoristi izgubljeno vrijeme... Zadrhtala je. Opet je imala osjećaj da je netko gleda. Pa što ako se pokaže »Saturn«? Silovao ju je, ali je ostala živa.

Digla se i pošla prema ormaru. Kad je otvorila vrata ormara, vrisnula je jer se na pod srušilo mrtvo tijelo doktora Montanellija. Odmah nakon toga začuje korake pa Jensenov glas izvana.

— Gospođice Sourbier! Otvorite! Što se događa? Elizabeth je drhtala, naslonjena na zid.

— Našla sam leš doktora Montanellija — reče napokon.

— Dakako da ste ga našli jer ga nisam bacio kroz prozor — odvrati Jensen. — Ja sam »Saturn«, draga moja. Otvorite vrata! Bolje je da vam sve rastumačim.

Val straha zahvatio je djevojku.

— Cramer! U pomoć! — viknula je.

Jensenov je smijeh prekine.

— Gotovo je, mala moja! Nema više Cramera. Ubio sam ga onim nožem. Otvorite! Uostalom, ja ću ionako ući.

— Lažete — progovori djevojka. — Kad je Pivnjev ubijen vi ste bili vani, Jensenu.

— Možete me zvati »Saturn« — odvrati Jensen. — Na sve ću vam odgovoriti kad uđem.

Elizabeth je shvatila da Jensen govori istinu. Pošla je do prozora. Jensen bi Ijestvama lako dosegao prozor.

— Nemate izbora — javi se izvana Jensen. — Ako želite ostati živi, morate poslušati. Ja sam dosad bio organ tijela zatvoren u boci, sada sam muškarac, zdrav, inteligentan i jak. Time što sam ubio Tauerna i sve druge ja sam se dokazao. Tauern me je htio uništiti. Kontaktirajući s njim dugo godina, mogao sam čitati njegove misli. Vjerovao je da nisam zdrav, htio vam je otkriti moj identitet, postupao je sa mnom kao da sam stvar, laboratorijski uzorak. Tako bi i bilo da vi niste došli. Prije vas poznavao sam samo Marthu. S vama sam spoznao što je ljubav i požuda, poželio sam živjeti.

Djevojka je sjela na krevet U njoj se nakupio osjećaj krivnje.

— U Hainburgu ste vidjeli žene — napomene ona.

— Jest, ali još pod dojmom laboratorija. Niz slika, u koje sam jedva vjerovao... Doveo me vozač u kovčegu što se dao otvoriti iznutra i pohranio me u garderobi stanice. Kad sam u garderobi željezničke stanice neopaženo izišao i ušao u grad, bio sam kao malo dijete...

Prekinuo je pričanje. Zacijelo je uzbuđen — pomisli djevojka. Tauern je ipak krivac za tu tragediju. »Saturn« se tri mjeseca naglo

razvijao.

— Ali zašto ste ubili Bergera? — zanimalo je Elizabeth.

— Poremetio mi je planove. I Marthin mi je bijeg pribavio dobar alibi. Ubio sam je skijaškom palicom, stigao ovamo kroz prozor... Malo zatim survala se lavina.

— Vi ste odnijeli Bergerovo tijelo?

— Jest. Htio sam da se posumnja kako je neznanac u kući.

— Kako to da niste ostavili tragove od snijega?

— Imao sam rezervne cipele. Čudio sam se kako niste uočili da mi je pristajalo odijelo onoga planinara! Tada sam odlučio da ubijam jednoga po jednog. Micubiši je to shvatio. Montanelli je shvatio trik s uzicom na prozoru. Njega sam lako ubio. Nije sumnjao u mene. Sakrio sam leš u vaš ormar jer nisam znao što da uradim... Morao sam se brzo vratiti, fingirati onaj napad na stepenicama ..,

— Znate li — počne djevojka u nadi da će uspjeti — da ne možete Ijestvama u moju sobu? Mogu vas spriječiti. Vi dolje, ja gore.... mogu vam nešto baciti u glavu... imate mali, krhki mozak... Da sam ja na vašem mjestu, upotrijebila bih za ubijanje drugu metodu.

— Na primjer? — zapita Jensen. Djevojka se nasmijala. Pogledala je na sat. Uskoro će pet sati. Trebalo bi da zadrži »Saturna« još neko vrijeme. Možda stigne pomoć. Smirivala ju je i najmanja nada.

— Na primjer? — ponovi Jensen.

— Pa... kad bi svi zaspali, ja bih, recimo, otvorila plin...

— Možda... ali meni je bilo stalo do vas, Elizabeth, Pogotovo poslije onoga... što se dogodilo noćas između nas...

Nije, dakle, zaboravio.

— Otvorite. Živjet ćete sa mnom ovdje — nastavi »Saturn«. — Sakrit ćemo mrtvace. Zašto bi uopće policija dolazila ovamo? Dakle, otvorite.

Elizabeth priđe prozoru. Ako Jensen uđe, ona će skočiti kroz prozor.

ČETRNAESTI SAT

Nije bilo osobito visoko. A dolje je bio snijeg. Elizabeth je znala da bi se možda samo ozlijedila padne li dolje. Ali, to je ne bi spasilo. Pobjeći ne može, »Saturn« bi je ubrzo uhvatio. Ne smije popustiti panici. Zasad joj život nije u opasnosti. »Saturn« je bez sustezanja rekao što želi.

— Otvorite! — opet je viknuo Jensen »Saturn«. Djevojka je pogledala na sat: pet sati i pet minuta. Treba da razgovara sa »Saturnom«, da dobije na vremenu, barem četrdesetak minuta... Ali

Jensenu nije bilo do razgovora. Začula mu je korake. Odlazio je. Možda je pošao po ljestve. Ugasila je svjetlo. Osjećala se kao progonjena životinja. Ali sad nije više vidjela leš doktora Montanellija, ni svoje usplahireno lice u zrcalu.

Jensenovi koraci opet odjeknu po stepenicama. I tada se začuje prvi udarac sjekirom o zabarikadirana vrata. Pa drugi, treći... Svjetlo iz hodnika prodre u sobu. Elizabeth ustukne. Ugledala je Jensena. Pomislila je kako to tijelo pripada poginulom planinaru, kako u toj glavi djeluje bolesni mozak. Djevojka pođe prema prozoru i otvori ga. Jensen je ulazio u sobu preko kreveta koji je bio naslonjen na vrata. Tada se djevojka baci s prozora u snijeg.

— Baš ste smiješni — dovikne joj »Saturn«, čije se lice pojavi na prozoru. — Otvorit ću vam vrata.

Elizabeth je uskočila kroz prizemni prozor u mali salon upravo kad je Jensen otvorio vrata.

— Gdje ste, Elizabeth? — viknuo je. Djevojka je pošla preko salona, ušla u kuhinju i ondje se ukočila. Zalupila su vanjska vrata. »Saturn« je ušao.

— Znam da ste ovdje! — vikne on. — Nećete se dugo skrivati. Poznajem ovu kuću.

Kad ga je čula, djevojka se maknula i ušla u biblioteku, pa na stepenice u hodnik. Odatle je mogla vidjeti dnevnu sobu. Vrlo napeta, ipak je osjećala da može izdržati dok ne svane dan. Nadala se da će naći i hodaljke za snijeg. Tada će poći u Hainburg, a »Saturn« je neće moći slijediti. Bilo joj je kao da joj oštre pandže trgaju utrobu. Znala je da će se trgnuti na najmanju buku.

»Saturn« se pojavio iznenada. Neko vrijeme su se gledali, a onda Elizabeth pojuri stepenicama preko dnevne sobe u mali salon. Znala je da se Jensen približava. Ovaj će ga lov još više razdražiti. Osjećala se u malom salonu kao u klopci. Zato pođe prema knjižnici. Razmišljala je odakle će je iznenaditi Jensen. I ovdje se »Saturn« može pojaviti s mnogo strana. Djevojka legne iza divana na pod, u polumraku. Počeo ju je svladavati san. Shvatila je da ne smije tako ostati. Počela se povlačiti prema zidu kad Jensen progovori:

— Znao sam da ste ovdje.

Elizabeth se diže. »Saturn« se smjestio u naslonjač kraj stola za kartanje. Smiješio se pomirljivo.

— Ne bojte se, neću vam ništa. Naprotiv — reče. Zatim klekne pred nju i pomiluje je rukom po nozi. Djevojka stisne zube. — Jednostavno vas želim voljeti — nastavi »Saturn«, milujući i dalje njezinu golu nogu. — Vi ste moja prva ljubav. — Ruka mu se sve više primicala prema gore. Bio je vidljivo uzbuđen, sjajnih očiju. — Da te svučem?

Elizabeth je zatvorila oči i pokušavala svladati strah koji ju je

obuzimao.

— Radije ću sama... — i ona skine haljinu. Jensen se približi. Djevojka ustukne, ali je on uhvati i privuče k sebi tražeći grozničavo njezina usta. Bio je jak, ona bila iscrpljena. Pustila je da je polegne na divan. I opet joj je rastrgao grudnjak i gaćice... Zatim ju je opet silovao, našto je ona zajecala i okrenula pogled. »Saturn« je ubrzano disao, želio je da i ona sudjeluje u snošaju. Pod njegovom je rukom ipak bilo samo ukočeno tijelo, bez želje... Jensen se diže bijesno.

— Što ti je? — zapita. — Onda si me bila prihvatila.

— Svjetlo... — odgovori ona.

»Saturn« pođe do prekidača i ugasi svjetlo.

Tada se Elizabeth sjeti Montanellijevih riječi: »Znate, dovoljno je bilo samo da napadača ubodete iglom u pršljen kralješnice na zatiljku.« Rukom dohvati svoj broš s haljine. Ali kad ju je Jensen ponovo zagrlio, ona je osjetila da popušta požudi i strasti. Zaboravila je na broš i zagrlila muškarca...

*

Odmarala se sklopljenih očiju. U njoj je bjesnjela oluja stida. Vodila je ljubav s ubojicom kojeg je mrzila. Potražila je broš. To joj je bilo jedino oružje. »Saturn« joj je stavio ruku na grudi i nagnuo se nad nju. Shvatila je da još nije potpuno zadovoljen, da mu strast ponovo gori, da će opet pokušati... To je i učinio, a ona je opet popustila...

Činilo se tada da je »Saturn« napokon zadovoljen.

— Bilo je odlično, Elizabeth. Spavaj sada... — reče joj.

POSLJEDNJI SAT

Sat u sobi otkucao je šest sati. Djevojka je ležala ravnodušno gledajući u strop. »Saturn« je načas izišao, pa se vratio u sobu.

— Vidio sam baklje u dolini — reče mirno. Elizabeth osjeti da će joj srce iskočiti.

— Pomoć...!?

— Kad sam ubio Marthu, pogriješio sam. Morao sam je odvući nekamo gdje je ne bi našli. Sad znaju vjerojatno da je ubijena. Ako policija i ne bi zaključila da je zločin počinjen, bilo bi joj sumnjivo zbog čega je Martha po onakvu vremenu otišla iz Tauernove kuće. Sad idu ovamo. Osumnjičit će nas za zločin. Ustanovit će i to da smo ljubavnici.

— Ja ću im reći tko ste vi — odgovori djevojka.

— Razmisli malo. Ja sam Gustav Jensen, nestali njemački planinar. Tauern me je držao ovdje zbog svojih čudovišnih pokusa. Dokaz? Ožiljak na glavi... Tko će ti vjerovati da sam ja neki »Saturn«? A ako i ja umrem, naći će te sa sedam mrtvaca. I što će zaključiti?

Djevojka je bila blijeda. Sve što je rekao bilo je logično.

— Preostaje nam jedino da bacimo mrtvace u ponor i da se sakrijemo. Pokvarit ćemo agregat, ostaviti poruku da smo ostali bez struje i da smo otišli u Hainburg po pomoć. Mislit će da nas je pokosila lavina. Mi ćemo dotle stići u mjesto i otputovati...

Činilo se da je »Saturn« sve predvidio.

— Pomozi mi da bacimo tijela u ponor.

— Ne mogu — reče djevojka.

— Onda ću sam — odvrati Jensen. — I nemoj možda pobjeći. Hodaljke za snijeg sam sakrio.

Elizabeth je čula kako je otvorio vrata laboratorija. Zatim je pobacao kroz prozor mrtvace. Kad se vratio, činilo se da je zadovoljan.

— Prije ili kasnije naći će leševe — napomene djevojka.

— A mi ćemo tada već biti daleko — odgovori Nijemac.

— Novac?

— Tauern je bio bogat čovjek — reče »Saturn« — a nije volio banke. U kući je kovčeg. U njemu ima dovoljno novca. Pomoć ti stiže tek za dva sata.

Djevojka je šutjela. Nadala se da će policija povjerovati u njenu priču. A prije toga mora ubiti »Saturna«.

— Imamo vremena — progovori ona tada.

— Imamo — prihvatiti Jensen i pomiluje je. Elizabeth sklopi oči. Ležeći na divanu, držala je u desnoj ruci broš. Jensen je tražio njene usne. Ona ga je prihvatila. Treba da ga smiri, da ne posumlja. Zatim joj se ruka približi njegovu zatiljku i ona prstom potraži pršljen hrptenjače.

— Volim te — mrmljao je Jensen. Tada Elizabeth naglo ubode i četiri centimetra dugački šiljak broša prodre kraj maloga mozga u meso. »Saturn« je umro gotovo trenutno. Teret tijela se svalio na nju. Elizabeth je bila zaprepaštena. Jedva ga je odgurnula. Živa je! Živa! Bila je to posljednja njezina misao prije nego što se onesvijestila.

*

Kad je otvorila oči, vidjela je samo bijelo oko sebe. Svrne pogled na stranu i ugleda nepoznate ljude. Shvatila je da je tu liječnik i bolničar. Jedan je čovjek bio u civilu, a još jedan takav na kraju sobe.

— Dolazi k sebi — reče bolničarka.

— Mogu li joj postaviti nekoliko pitanja? — pitao je čovjek u civilu.

— Možete — reče bolničarka i čovjek se približi.

— Kako ste gospođice Sourbier?

— Dobro. A kako znate moje ime?

— Našli smo vas u gnijezdu doktora Tauerna onesviještenu. Našli smo i tijelo muškarca kojeg ste ubili uz pomoć broša.

— Žao mi je, ne sjećam se — reče Elizabeth. Nastala je nugodna tišina.

— Jeste li žedni? — zapita je bolničarka.

— I žedna i gladna — potvrdi djevojka. — Što sve ovo znači?

— Ovaj je čovjek policijski komesar — reče bolničarka dok je Elizabeth pila. Dobro se osjećala. Nije shvaćala zbog čega je u bolničkom krevetu.

— Kako se zovete?

— Elizabeth — odvrati djevoka na komesarevo pitanje.

— Prezime?

— Ne znam... Možda... kako ste sami rekli: Sourbier... recite mi da li sam možda doživjela nesreću?

— Zacijelo jeste. Čini se, gospođice, da ste izgubili pamćenje. Pogledajte ovoga čovjeka. On je vozač, radio je za doktora Tauerna. Poznajete li ga?

— Ne — djevojka odmahne glavom.

— Znate li da ste u Austriji?

— Kako to? Jutros sam ustala da pođem na posao u bolnici »La Pitie« gdje radim, u Parizu. A zatim...

Komesar priđe liječniku.

— Bolnicu koju je spomenula napustila je prije šest mjeseci i namjestila se kod profesora Bergera.

— Amnezija — mirno će liječnik. — Nakon svega onoga što je gore doživjela...

— Bogzna dokad bismo tražili i lutali da nismo u žlijebu doktora Tauerna našli one zabilješke iz njegova laboratorija i one mrtvace.

— Znali smo da je Gustav Jensen već imao jednu transplantaciju. Znate, komesaru, možda je bolje da se ta djevojka ničega ne sjeti. Mogla bi joj se otvoriti stara rana... Ovako bi još mogla raditi...

Komesar potvrda glavom.

— Poslat ćemo je u Pariz i zatvaramo dosje.

— Kad završite svoje šaputanje — javi se Elizabeth s kreveta — mogu li dobiti nešto za jelo?

Osjećala se dobro, bila je sretna, nije polagala važnost svojoj amneziji. Za nju nikada nije postojao ni »Saturn«, ni Tauern,, ni Cramer, ni ostali sudionici one zaboravljene stravične noći. Za nju je amnezija bila jedino utočište.

(Objavljeno prema dogovoru s V. P. A., Zagreb)

Dodatak

Što se
Događalo
u Dublinu...
Konstitucijska konferencija World SF-a

Sam J. Lundvvall, Švedski teoretičar SF a rekao je u predgovoru svojoj knjizi »SF: What It's All About« (»SF: o čemu se, zapravo, radi?«) i ovo:

»Ljudi s engleskog govornog područja obično misle, da se SF piše isključivo na engleskom jeziku. Ti se ljudi jako iznenade kad jednog dana otkriju kako je to — uglavnom točno!«

Ovo možda zvuči pretjerano, ali Lumttvall dobro zna što govori!

Američko-engleski svijet SF-a bio je donedavno svijet za sebe, totalno zatvoren. Jednostavno, bili su dovoljni sami sebi, i nisu osjećali nikakvu potrebu da potraže SF tekstove pisane na drugim jezicima i da ih prevedu na engleski. Štoviše, nisu ni pomišljali da se možda SF piše i na kojem drugom jeziku! (Apsurd: Amerikanci su svoje godišnje konvencije, na kojima se dodjeljuje Hugo, zvali Svjetskim!)

Rekoh, donedavno.

Otkrili su bili, naime, Lema i i Nesvađbu i braću Strugacke i Borgesa i mnoge druge — jednom riječi, »otkrili su Ameriku«: shvatili su, da se i na drugim jezicima piše dobra SF, katkad i bolja nego što je sami pišu!

Tako je novorođena želja za razmjenom iskustava, ideja biznisa dovela do ideje da se profesionalci u SF u Iz cijeloga

svijeta povežu u organizaciju. Tog su se posla prihvatili Amerikanac Frederik Pohl, Amerikanac koji živi u Irskoj Harry Harrison i Englez Brian Aldiss. Buduću su organizaciju nazvali WORLD SF (SVJETSKA SF), udarili joj bazu u glavnom gradu Irske Dublinu, i krenuli na posao. Bilo je to prije kojih godinu i pol dana.

Nakon dugotrajnih priprema konačno je 23, 24, i 25. lipnja ove godine održana Konstitucijska konferencija WORLD SF a u hotelu Royal Marine u Duu Laoghaireu (čit. danlieri), predgrađu Dublina.

Evo, što sam tamo doživio...

SF događaj zahtijeva i pomalo esefično putovanje. Nisam, doduše, putovao raketom ili UFO om, nego dobrim starim JAT-om, ali je bilo uzbudljivo. Ha, od pet aviona koliko sam ukupno isprobao, samo su dva krenula na vrreme — oba JAT-ova!

No, i ostalo je bilo kao svijet iz mašte. Zamislite: hotel ((sličan

Opatijskim i Lovranskim ka-und-ka hotelima), a po njemu se vrzmaju najpoznatija imena svjetske SF! Pogledam desno: Ted Sturgeon! Pogledam lijevo: Gordie Dickson! Osvrnem se: Jeremej Parnov! A predamnom Fred Pohl. Ben Bova...

Sve u svemu, bilo nas je stotinjak članova osnivača. Danci, Nijemci, Francuzi, Mađari, Brazilci. Švicarci, Švedi, Grci, Kanađani, Australci. Englezi, Irci, Sovjeti, Amerikanci. Tema razgovora (tokom tri dana i dvije noći nonstop, doslovce) samo jedna: SF. Program je bio bogat.

PETAK, 23. lipnja

Otvaranje Konferencije (pozdravni govori: Aldiss, Harrison)

Okrugli stol: Pisci protiv izdavača (moderator: Frederik Pohl)

Novosti u SF u (predavači: P. Dunne, J. Brosnan, D. Skinn)

Sve ovo sam propustio, jer sam stigao u petak kasno poslije podne.

SUBOTA, 24. lipnja

Opća diskusija: Budućnost WORLD SF a (voditelji: Elizabeth Anne Huli, Aldiss, Pohl, Harrison

Ovo je trajalo cijelo prije podne. Bilo je vrlo živo, vrlo burno. Telegrafski zaključak: Gens una sumus, razvijajmo SF zajednički!

Katastrofa u SF u (predavač: Tom Shippy)

Evropska SF (moderator: Sam Lunđwall)

Tu su održali kratke referate predstavnici raznih evropskih zemalja. Ovo ću vam reći u povjerenju i tiho, da nas ne čuje urednik — skroman je, pa bi mu moglo biti neugodno: Sirius ie pobrao aplauz (Ben Bova glavom je rekao, da je Sirius grafički izvanredno uspio),a podatak da se mjesečno prodaje u tridesetak tisuća primjeraka primili su skoro s nevjericom. Pa to je najmanje pedeset tisuća čitalaca! Da, tako je, odgovorili ponosno. Uopće, bilo je vrlo ugodno biti Jugoslavenom. Činjenica je, da nas ljudi u svijetu cijene, vjerujte mi!

Sovjetska SF (referat: Nolle, Parnov, Kešokov)

Dvije SF jednočinke (SF kazalište iz Liverpoola)

Ovo je bilo nezaboravno. Obje su jednočinke dijalozi, »Besmrtnik« je originalni tekst Healthcota Williamsa — nešto kao gerilski rat protiv pojma smrti, a »Psihoza: neodređena« je adaptirani izvadak iz jednog romana Teda Sturgeona. Bilo je ludo, a rekli su mi, da bi rado došli k nama. da ih i naša publika vidi.

NEDJELJA. 25. lipnja

Konstittucijska sjednica (statut: diskusija)

Čudno i šarmantno (predavač: Eric Korn)

SF ilustracije (predavači: Frank Ke11y Freas, Karei Thole)

Bilo je i DIA rjrojekctja.

Alternativne ličnosti (predavač: Stan Gooch)

Konstitucijska konferencija, nastavak (izglasavanje Statuta i Upravnog odbora)

Banket i dodjela nagrade John W. Campbell za najbolji SF roman godine

O tome drugi put.

Kako vidite, bilo je svega pomalo. Predavanja, kazalište, panel diskusije. Nema smisla da trošim prostor na preobilno brbljanje. Na posao, dakle:

Što je WORLD SF?

Citiram drugu točku Statuta: Cilj ove organizacije je da osigura komunikaciju i izmjenu informacija i argumenata između osoba i institucija koje imaju profesionalnog interesa u SF u, iz cijelog svijeta.

Treća točka: Pojedinačno članstvo je otvoreno za sve osobe bilo gdje u svijetu koje imaju bilo kakve profesionalne veze sa SF om: pisce, urednike, kritičare, povjesničare, bibliotekare, nastavnike, ilustratore, prevodioce, režisere filmske ili TV, trgovce itd. itd.

Dakle: za razliku od sf-klubova (kakva je. npr. SFera), koji okuplja ljubitelji SF-a amatere ovo je udruženje profesionalaca. Profesionalcem se smatra svatko tko je uradio bilo što u vezi sa SF om — uz naplatu. To znači, npr., ako je netko preveo i jednu jedinu SF priču i prodao taj prijevod nekom časopisu, smatra se profesionalcem (ovo naglašavam zato, jer se ovdje ne smatra profesionalcem samo onoga tko živi isključivo od SF a. O tome je bilo mnogo riječi na Konferenciji).

Četvrta točka Statuta: Grupno članstvo je otvoreno za sve profesionalne organizacije (izdavače, biblioteke, škole, kojekakva udruženja, itd. itd.) koje bar jednim svojim dijelom djeluju na polju SF a.

To praktički znači da članom može postati i izdavačka kuća (recimo Vjesnik) ako osim ostaloga, objavljuje i neku SF edici u (kao što je. recimo, Sirius).

Eto, to je ono bitno. Ostalo su tehnikalije, odredbe koje se uglavnom ponavljaju u sličnim statutima. Ah. da, WORLD SF će objavljivati periodični bilten.

Konačno, da nabrojim članove Upravnog odbora. Pripazite na izrazitu međunarodnost:

Harry Harrison, predsjednik (Irska)
Sam J. Lundvvall, tajnik i blagajnik (Švedska)
Peter Kuscka (Mađarska)
Frederik Pohl (SAD),
Charlotte Franke (SR Njemačka),
Jeremej Parnov (SSSR)
Gerald C, Izaguirre (Brazil) i
Brian W. Aldiss (Vel. Britanija), članovi.

POZIV: Ako se želite učlaniti, valja vam uraditi slijedeće:

1. Morate ispunjavati uvjet o »profesionalizmu«, i

2. kontaktirati WORLD SF. Ovdje imate dvije mogućnosti:

a) ako vam engleski jezik nije problem, pišite na adresu:

WORLD SF
10 Fitzwilliam Square,
Dublin 2
Ireland

Svakako navedite u kojem se svojstvu bavite SF-om (tj. jeste li pisac, prevoditelj, bibliotekar ili nešto drugo).

b) Ako vam, međutim, engleski stvara probleme i ne osjećate se sposobnim da vodite dopisivanje na tom jeziku, pišite na adresu:

Krsto Mažuranić
D. Zokalja 1
41430 Samobor

i problema neće biti! Dobrodošli!

NAPOMENA. Članarina još nije definitivno određena.

Krsto Mažuranić,

... a što

u Trstu

Festival SF-a

U Trstu je od 8. do 15. jula održan šesnaesti međunarodni festival naučno fantastičnog filma Ova jedinstvena evropska smotra nije — baš kao ni ranijih godina — bila ograničena isključivo na kinematografske projekcije, već je obuhvatila

i čitav niz kolateralnih manifestacija, priređenih sa ciljem da se što celovitije predstavi aktuelni trenutak svetske naučne fantastike. Tako je, na primer, tokom tri dana održana veoma uspela međunarodna tribina pod naslovom »Budućnost energije«, na kojoj je uzelo učešće nekoliko eminentnih svetskih naučnika: profesor Enrico Fulchignoni iz Italije, profesor Hubert Rives iz Kanade, profesor Edgardo Picciotto iz Belgije, kao i šef novoosnovane katedre za naučnu fantastiku pri Pariškom univerzitetu Jacques Goimard.

Tršćanski organizatori takođe nisu propustili priliku da obe leže jednu značajnu obletnicu: sto pedeset godina proteklih od rođenja velikog rodonačelnika naučno fantastičnog žanra Jule sa Vernea. Tim povodom priređena je retrospektivna izložba, koja je obuhvatila gotovo sva izdanja francuskog fantaste na italijanskom jeziku. Specijalni gost ovogodišnje tršćanske manifestacije bio je poznati američki astronom poljskog porekla Christopher Serkowski iz »Lunar and Planetary Laboratory« pri Arizona univerzitetu. Serkowski je lucidno ukazao na dodirne tačke između problema moderne kosmologije i naučne fantastike, istakavši pri tom kako obe discipline predočavaju potrebu korenitog preinačenja tradicionalne slike sveta u korist jedne nove stvarnosti koja bi našim precima izgledala više nego fantastična.

Filmski program tršćanskog festivala i ovoga puta bio je podeljen na dva dela: prvi, glavni, obuhvatio je kinematografska ostvarenja iz SF žanra (shvaćenog u najširem smislu) snimljena između prošlogodišnje i ovogodišnje smotre u kratkometražnoj i dugometražnoj sekciji. Drugi deo programa, prikazan pod naslovom »Fant America 2«, predstavljao je nastavak obimnog ciklusa započetog pretprošle godine, čiji je cilj da se evropskim gledaoci

ma prikaže bezmalo celokupno filmsko naučno fantasticno stvaralaštvo američkih sineasta od začetaka pa sve do drugog svetskog rata. Ovoga puta gledaoci su imali prilike da vide takozvane »serials« — cikluse SF filmova, izvorno prikazane u nastavcima u bioskopima ili na televiziji, u kojima se uvek javlja ista grupa glavnih junaka. Tokom osam dana festivala, ekranom veoma lepog tršćanskog amfiteatra San Giusto prodefilovala je gotovo cela elita besmrtnih junaka rane »vizuelne« naučne fantastike (koji su našoj publici poglavito poznati u strip verziji): Buck Rogers, Flash Gordon, Super man, Chandu, Dick Tracy itd.

Koncentrisano praćenje ovih »serials« pobuđivalo je u gledaocima dvojake utiske. Sa jedne strane, prostodušnost (da ne kažemo naivnost) i jednostavnost pustolovina »svemirskih pravednika«, koji su očaravali svet detinjstva naših očeva, izazivale su izvesnu nostalgiju za onim vremenima kada je naučna fantastika bila neuporedivo bezazlenija i manje opterećena najrazličitijim »kompleksima« nego što je to danas slučaj. Sa druge strane, iz ovakvog poređenja proisticali su pravi parametri modernog SF izraza, koji u pretežnom broju slučajeva ne samo što nije nadmašio svoje daleke preteče, nego je ostao prilično ispod njih.

Upravo ovo poslednje prilično se neslavno potvrdilo u okviru glavnog programa šesnaestog tršćanskog festivala naučno fantastičnog filma koji je u prošeku bio znatno slabiji od nekoliko prethodnih. Kako nam se čini, pored prilično mršave svetske godišnje produkcije SF filmova (što predstavlja hronični hendikep tršćanske manifestacije) postojala su još dva činioca koja su odlučujuće uslovila očitu stagnaciju kvaliteta ove jedinstvene evropske smotre: pre svega, posredi je sada već jasno uočljiva neelastičnost propozicija, koje ne dozvoljavaju da se na

festivalu prikažu doista najbolji naučno fantastični filmovi iz protekle sezone, već samo oni koji se ne nalaze u normalnoj distribuciji u Italiji i koji još nisu učestvovali ni na jednoj smotri; u uskoj vezi sa ovim nalazi se i neobjašnjivo mala zainteresovanost velikih svetskih kinematografskih kompanija (a pre svega američkih) za tršćansku manifestaciju.

Ovo, gotovo bi se reklo »ignorisanje« ispoljava se uglavnom tako što priređivači festivala poglavito dobijaju drugorazrednu filmsku SF

robu, dok ona vrhunska ostvarenja za njih ostaju praktično nedostupna. Najkarakterističniji primeri u ovom smislu u prošlosti bili su »Odiseja u svemiru 2001« i »Zvezdani ratovi«, a i storija se ponovila i na poslednjoj smotri koja nije videla apsolutno i bespogovorno najbolje filmsko naučno fantastično ostvarenje protekle sezone — fenomelne »Neposredne kontakte treće vrste« američkog reditelja Stephena Spielberga.

Očito je da, s obzirom na ovu okolnost, neizostavno ostaju izvesne sumnje u opravdanost i kompetentnost glavne festivalske nagrade »Zlatni asteroid« koja bi trebalo da predstavlja krunu priznanja odista najuspešnijeg SF filma snimljenog između dve smotre. No, ovaj nedostatak još ne predstavlja dovoljno jak razlog da se ospori vred nost samog festivala kao takvog (što se naročito ove godine moglo čuti na više strana, a možda najgrlatije u italijanskoj dnevnoj štampi, koja je tršćansku ma¬ifestaciju neštedimice osula drvljem 1 kamenjem).

Cak i ako se prenebregnu svi pomenuti objektivni razlozi koji sputavaju festival u Trstu, prema njemu neosporno valja imati uvažavanja zbog same činjenice što predstavlja plod pomnog pregalaštva grupe entuzijasta i što je jedini te vrste u Evropi. (Na našem kontinentu postoje, doduše, još dve tri donekle srodne kinematografske manifestacije, ali one uglavnom čine medvеđu uslugu naučnoj fantastici uopšte, budući da pod ovaj i inače krti »zaštitni znak« trpaju čitavo mnoštvo filmova koji sa SF žanrom najblaže rečeno imaju malo veze).

U svakom slučaju, ne slažemo se sa onima koji stoje na stanovištu da se tršćanski festival nalazi u ozbiljnoj krizi. Tačno je, doduše, da je izbor filmova na ovogodišnjoj smotri bio nešto ispod proseka, ali da je posredi samo prolazna i kratkotrajna oseka bolje od svega drugog svedoči činjenica da se festival održao već punih šesnaest godina — što predstavlja skor prema kome treba imati puno uvažavanje.

Drugi poseban razlog ovogodišnjeg pada kvaliteta tršćanske manifestacije valja potražiti u činjenici da su najviše zakazale upravo one zemlje od kojih se tradicionalno najviše očekuje i koje su predstavljale glavnu zalogu ovakvih smotri. Reč je, razume se, o Sjedinjenim Američkim Državama i Sovjetskom Savezu. Prvi su potpuno nesuvislo utonuli u krajnje besmislenu morbidnost ili infantilnost, tako da uopšte nije jasno za koju publiku se zapravo snimaju filmovi kao što su »Mansion of the Doomed« (u kome je gotovo isključivo reč o naturalističkim prizorima kopanja očiju) ili »La serblast« (koji mora da izgleda do paroksizma naivno i nepovezano čak i deci predškolskog uzrasta); ništa bolje nije ni sa »End of the World« (potpuno neuspelom pokušaju spajanja »horror« i SF žanra, koga nije uspeo da spase čak ni izvrsni Christopher Lee), a da paradoks bude veći specijalnu nagradu žirija dobio je jedini američki

film koji uopšte ne potpada pod SF žanr, već predstavlja NASA-in naučno-popularni dokumentarac (»Spaceborne«). Časni izuzetak među filmovima sa zaštitnim znakom »made in USA« bio je kraktometražni »Hardware Wars«, koji je zamišljen kao veoma efektna i uspela parodija na »Star wars«.

Da bi ravnoteža bila potpuna, jedini nagrađeni sovjetski film (»Svemirski razum«) takođe uopšte ne spada u domen naučne fantastike, već predstavlja svojevrsni zapis o dosadašnjim pokušajima uspostavljanja kontakta sa vanzemaljskim bićima. Od ostala dva filma iz SSSR a, jedan (»Put u zemlju izumitelja«) naprosto je zalutao na festival SF kinematografije, dok drugi (»Pet minuta do katastrofe«) sadrži sve bitne nedostatke velike većine sovjetskih naučno fantastičnih filmova: beskrajna razvučenost i monotonost, kao i eksplicitno ideologiziranje, koje gledaoca redukuje na nivo maloumnog đačića u kakvom zabavištu.

Za razliku od ovih filmskih »velesila«, dve druge nacije, sa takođe razvijenom filmskom kulturom, i ovoga puta su pokazale da se nalaze na stalnom putu uspona. Reč je o Velikoj Britaniji i Cehoslovačkoj. Englezi su bili predstavljeni sa tri filma: »Alternative 3«, »The Glitterball« i »Prey«. Prva dva snimljena su u duhu jednog novog pravca filmskog SF izraza koji smo u prošlogodišnjem prikazu tršćanskog festivala za »Sirijus« označili kao »filmsku naučno fantastičnu priču«; posredi su srednjemetražna ostvarenja koja plene svojom profesionalnošću i zanimljivošću; »Alternativ 3« pred-stavlja parabolu o uroti moćnih koji ostavljaju na cedilu ugroženo čovečanstvo i prave novi svet za »odabrane« na Marsu; »The Glitterball« se može uzeti gotovo kao paradigma besprekorne naučne fantastike za o mladinski uzrast, čija se osnovna vrlina ispoljava u činjenici da i pored relativne zastarelostii glavnog motiva (dolazak neobičnih kuglastih biča na Zemlju u potragu za hranom) nijednog trenutka ne tone u naivnost ili prekomerno antropomorfizovanje. Upravo se ove dve mane mogu pripisati trećem engleskom filmu, »Prey«, koji takođe priča o zainteresovanosti vasionaca za zalihe hrane na našoj planeti; razlika je, naime, u tome sto je u prvom slučaju pomenutt motiv povod da se iskaže tanana metafora o prvom kontaktu, dok je u drugom on samo maska za krajnje neukusnu storiju o kanibalizmu.

Što se Čehoslovačke tiče, ona najdoslednije nastavlja da razvija veoma zanimljivu tradiciju svojevrsne humorističke naučne fantastike. Već treći put zaredom iz praških studija dolazi urnebesna komedija koja za podlogu ima naučno fantastični motiv. U filmu »Sta kažete na malo spanaća« ovaj agens vođviljskih zapleta opatvoren je u izumu jednog naučnika koji je pronašao mašinu za podmlađivanje i starenje. Prava je šteta što članovi međunarodnog žirija nisu pokazali malo više

sluha za ovaj veoma osoben i prijatan filmski SF izraz, u okviru koga Cehoslovacima neosporno pripada svet ski primat.

Pre no što se nešto duže zadržimo na dva glavna nagrađena filma, još dva kinematografska ostvarenja sa šesnaestog tršćanskog festivala zavređuju da se o njima nešto više kaže. Prvo je došlo iz Japana i nosi naslov »Svemirska krstarica Jamato«; posredi je dugometražna crtana »Space-opera«, izuzetno korektno i uverljivo snimljena, sa svim elementima ovog ponovo modernog podžanra: tokom gotovo puna dva časa na ekranu se sme niuju beskrajni kosmički okršaji sila dobra i zla. začinjeni najneobičnijim dosetkama i obrtima. Jedina zamerka koia bi se mogla uputiti ovom filmu odnosila bi se na činjenicu da se premnogo oslanja na uzor »Star wars« a, što ga nepotrebno dovodi u položaj pukog podražavaoca.

Filmom »Dozvola za ateriranje« Izrael je debrtovao na tršćanskoj smotri — i to prilično uspešno. Glavna vrlina koju bismo mi pripisali ovom kratkometražnom naučno fantastičnom ostvarenju bila bi da je ono u žanrovskom pogledu možda najčistije kinematografsko delo na celom festivalu. Posredi je ekranizacija jedne stare SF priče o ateriranju jednog minijaturnog svemirskog broda na »džinovsku« Zemlju, koja pleni svojom autentičnom unutarnjom dinamikom.

Petočlani međunarodni žiri, sastavljen od predstavnika iz Italije, Francuske, Nemačke i Velike Britanije, bio je jednoglasan u pogledu dodeljivanja dve glavne festivalske nagrade: »Zlatni pečat grada Trsta« za najbolji kratkometražni naučno fantastični film i »Zlatni asteroid« za najbolje ostvarenje u dugometražnoj konkurenciji. Prvo priznanje pripalo je fenomenalno snimljenom poljskom filmu »Urokljive oči« reditelja Piotra Szulkina. U pitanju je upravo izvrsna filmska parabola o kroćenju demona čovekovog ambivalentnog psihičkog ustrojstva snagama dobra koje također imanentno počivaju duboko u njemu. Sve je u ovom filmu savršeno, počev od slike koja pleni svojom gotovo impresionističkom sfumaturom, preko prvorazredne glume, pa sve do majstorske režije. Ako bi čovek po svaku cenu hteo da bude ce pidlaka, onda bi se eventualno moglo prigovoriti da je u Szulkinovom delu znatno pre opatvorena svojevrsna hofmanovska nego naučna fantastika, ali ovakvo žanrovsko čistunstvo postaje sasvim bespredmetno ako se imaju na umu sva ostala odličja ovog izuzetnog ostvarenja.

Konačno, glavnu festivalsku nagradu po prvi put je, u šesnaestogodišnjoj istoriji festivala, dobio jedan film iz SR Nemačke. Posredi je dugometražno ostvarenje »Operacija Ganymed« reditelja Rainera Erlera, sa Horstom Frankom, Dieterom Laserom, Jtirgenom Prochnowom i Uweom Friedrichsenom u glavnim ulogama. Kuriozitet ovog filma ogleda se u činjenici da je on izvorno bio snimljen za televiziju, i to u tri epizode, a da je verzija koja je došla u Trst

specijalno izmontirana za tu priliku, tako da joj je to bila svetska premijera.

No, i pored »specijalne montaže«, u »Operaciji Ganymed« jasno su uočljiva tri zasebna segmenta u strukturi radnje, ali ova okolnost nipošto ne predstavlja eventualni nedostatak, već naprotiv, originalno rešenje kompozicije radnje. U prvom segmentu reč je o povratku jedne desetkovane ekspedicije sa najvećeg Jupiterovog meseca, Ganymeda, na Zemlju, sa kojom je svaki kontakt prekinut pre više godina usled kvara na radio uredajima. Nakon niza peripetija dolazi do uspešnog spuštanja u okean, ali daleko od svakog civilizovanog područja, negde u pustarama pacifičke obale Meksika. U drugom segmentu priča se o nastojanjima petorice preživelih članova misije da odgonetnu gde se nalaze i da se nekako domognu naseljenih područja, pri čemu se ovo dugo hodočašće kroz pustinjski pakao prepliće sa morama stečenim na Ganymeđu. Najzad, u trećem segmentu, dolazi do prave golgote »Ganymeđana«, od kojih će na kraju samo jedan preživeti i stići u civilizaciju.

Ova neosporno zanimljiva fabula realizovana je veoma umešnim filmskim jezikom i prvorazrednom glumom, što su bili više nego dovoljni elementi da filmu obezbede primat u jednoj ne osobito bogatoj SF kinematografskoj sezoni. Ono. međutim, što ovde valja posebno istaći jeste da je jedna do sada ne osobito uspešna filmska tradicija (bar kada je reč o naučno fantastič nom žanru) dokazala da može da stane rame uz rame, a ponekad i da nadmaši znatno razvijenije kinematografije. Što u svakom slučaju, s obzirom na pomenuti pad kvaliteta filmske SF proizvodnie u SAD i SSSR-u, predstavlja i te kako dobrodošlo osveženje.

Pomenimo na kraju jedan ni malo prijatan podatak, koji, na žalost, ima dugogodišnju tradiciju. Nijedan predstavnik naših filmskih distributera, koji nas

povremeno doslovce šokiraju uvozom krajnje nesuvislog filmskog »SF« škarta, nije našao za shodno da dođe u obližnji Trst i na licu mesta se upozna sa reprezentativnom godišnjom produkcijom filmske naučne fantastike. Naprosto se ne možemo oteti utisku da bi situacija bila potpuno različita da se festival kojim slučajem održava na Floridi ili u Kaliforniji...

Zoran Živković

sf vijesti

Senzacija za ljubitelje znan-fana! U biblioteci »Kentaur« (izdavačko poduzeće »Jugoslavija« — Beograd) upravo su izašla odabrana djela A. Clarka u šest knjiga. Naslovi su slijedeći: 1. Svjetlost zemaljska (Earthlight); Grad i zvezde (The city and the stars); 3. S druge strane neba (The other side of the sky); 4. Izgubljeni svetovi 2001 (Lost

worlds of 2001); 5. Sastanak sa Ramom (Randezvous with Rama); 6. Matica Zemlja (Imperia Earth). Sve naslove osim »Rame« u prevodu Branka Vučićevića preveo je vrsni poznavalac Clarka — Zoran Zivković. Urednici biblioteke su Zika Bogdanović i Ivan V. Lalić. (k)

Đorđe Apostolski poslao nam je zanimljivu vijest slijedećeg sadržaja: »Jugoslavenska znan-fan poezija prevedena je na albanski i turski jezik. U izboru i prijevodu Idriza Uljaja prezentirani su slijedeći pjesnici: Brana Petrović, Ljubiša Jocić, Slobodan Vukmanović, Miroljub Todorović, Slobodan Pavičević, Mirko Magarašević. Ova panorama štampana je u reviji »Fjala« i u listu »Bota e re« u Prištini. Isti izbor u prijevodu Hasana Merdžana objavljen je u časopisu na turskom jeziku »Sesler« koii izlazi u Skopju.

Četvrti »Eurocon« održat će se u Bruxellesu u Belgiji, tokom studenog 1978. Za informacije obratiti se treba na adresu: Bernard Goorden, B. P. 33 Uccle 4, B 1180, Bruxeles. Belgique. (k)